

LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 202 ■ DECEMBAR 2018 ■ GODINA XXVII ■ CENA 150 DINARA

Intervju:

ANDRAŠ URBAN

OLGA ODANOVIĆ

MIODRAG KRIVOKAPIĆ

TANJA MANDIĆ RIGONAT

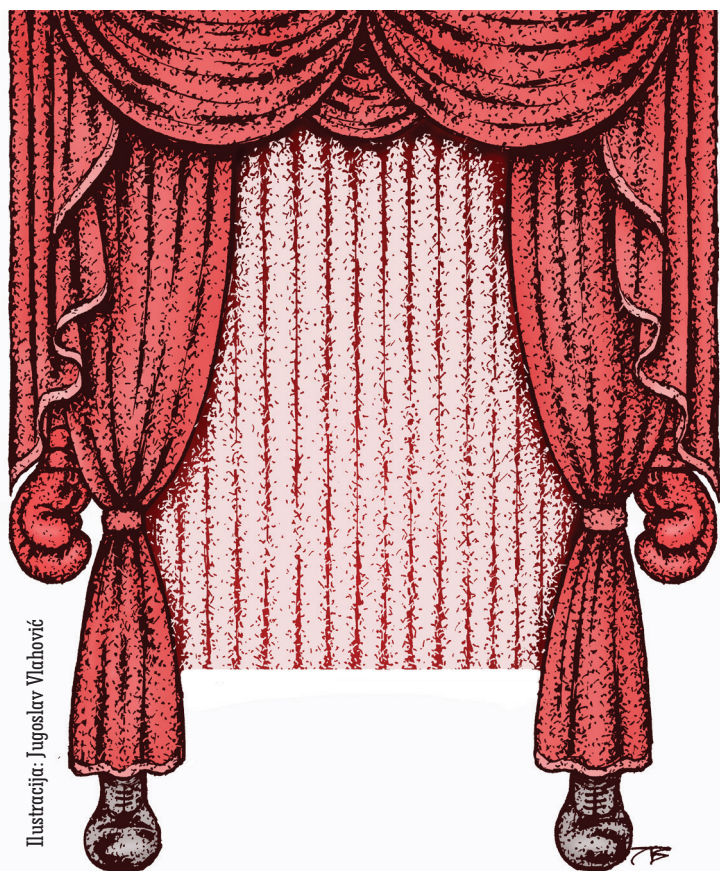
MILOŠ ĐORĐEVIĆ

MINJA BOGAVAC

Reprint intervju
NEBOJŠA GLOGOVAC

Hamlet JDP, Foto: Nenad Petrović

Ilustracija: Jugoslav Vlahović

- 150 GODINA NARODNOG POZORIŠTA BEOGRAD
- VEK UDRUŽIVANJA DRAMSKIH UMETNIKA
- SEDAM DECENIJA JUGOSLOVENSKOG DRAMSKOG POZORIŠTA
- DECENIJA SUBOTIČKOG FESTIVALA „DESIRE CENTRAL STATION“
- LUDUS U SANKT PETERBURGU
- PAOLO MAĎELI: KAKO SAM SE ZALJUBIO U BEOGRAD
- POGLED NA POZORIŠNU ZBILJU SRBIJE

SVETLANA BOJKOVIĆ LAUREAT STERIJINE NAGRADE ZA ŽIVOTNO DELO

Upravo kad je zatvaran ovaj broj *Ludusa* stiglo je saopštenje da je Svetlana Bojković dobitnica Sterijine nagrade za naročite zasluge na unapređenju pozorišne umetnosti i kulture, odnosno, kako je zovu, „za životno delo“, za 2019. godinu.

U saopštenju se kaže da je odluku o tome doneo Upravni odbor Sterijinog pozorja na sednici održanoj 7. decembra tekuće godine i da se nagrada sastoji od statuete Jovana Sterije Popovića, diplome i novčanog dela.

Potom se navodi: „Svetlana Bojković diplomirala je glumu u klasi prof. Predraga Bajčetića 1970. godine. Stalni član ansambla Jugoslovenskog dramskog pozorišta od 1968. do 1984. godine, kada odlazi u Narodno pozorište u Beogradu, gde ostaje do 1993. godine, zatim prelazi u status istaknutog slobodnog umetnika. Od tada najviše igra u Ateljeu 212. Pozorišne predstave (izbor) – JDP: *Pučina* (Jovanka), *Heda Gabler* (Heda Gabler), *Tri sestre* (Maša), *Šuma* (Raisa Pavlovna Gurmiška); Narodno pozorište: *Madam San-Žen* (naslovna uloga), *Učene žene* (Beliza), *Agamemnon* (Kasandra); Atelje 212: *Noć tribada* (Siri fon Esen), *Audijencija* i *Vernisaž* (Vera), *Kola mudrosti dvoja ludosti* (Kleopatra Mamajeva), *Filumena Marturano* (Filumena), *Marija Stjuart* (Eliza-

beta od Engleske), *Lagum* (Milica Pavlović), *Divlji med* (Ana Pavlovna), *Mala ljubav za mene ili Šta plaši Vinsenta Prajsa* (Džesika), *Bračna igra* (Džilijan), *Sabrane priče* (Rut Štajner), *Bli* (Vera), *Matica* (Milena Gavrović), *Moja ti* (Dragica); Grad teatar Budva: *Jegorov put* (Alma); Moderna Garaža: *Legija časti* (Milunka Savić); Pozorištanice Puž: *Ivica i Marica* (Vrača Vračević); BDP: *X + Y = 0* (Gospoda X)... Film: *Šejtanov ratnik*, *Zona Zamfirova*, *Ptice koje nikad ne polete*, *Halo taksi*, *Neka druga žena*, *Pas koji je voleo vozove*, *Bolji život*... Odigrala preko 200 uloga u TV serijama i TV dramama (izbor): *M(j)ešoviti brak*, *Porodično blago*, *Srećni ljudi*, *Policajac sa Petlovog brda*, *Smrt Gospode ministarke*, *Bolji život*, *Priče iz fabrike*, *X + Y = 0*, *Svetozar Marković*, *Nikola Tesla*, *Povratak otpisanih*, *Otpisani*, *Dimitrije Tucović*, *Kuda idu divlje svinje*, *Čedomir Ilić*... Nagrade: Zlatna arena na Festivalu u Puli za ulogu u filmu *Pas koji je voleo vozove*, dve nagrade *Ćuran* na Danima komedije u Jagodini za ulogu Jovanke u predstavi *Pučina* i ulogu Belize u predstavi *Učene žene*, dobitnica je Oktobarske nagrade grada Beograda, Nagrade *Joakim Vujić* za doprinos pozorišnoj kulturi, Nagrade *Žanka Stokić* i Nagrade *Branislav Nušić* za životno delo u komediji, Nagrade za životno delo *Dobričin prsten* 2005. godi-

ne. Predsednica SDUS-a od 1992. do 1996. godine.“

Dalje se navodi da je Svetlana Bojković na Sterijinom pozorju prisutna od 1969. godine i da je od tada na Pozorju odigrala osam uloga.

„Sterijina nagrada za naročite zasluge na unapređenju pozorišne umetnosti i kulture ustanovljena je 1965. povodom desetogodišnjice Pozorja i ne dodeljuje se svake godine. Među pojedincima koji su odlikovani ovim priznanjem su, između ostalih, Josip Vidmar, Dušan Matić, Velibor Gligorić, Hugo Klajn, Eli Finčić, Miroslav Krleža, Mata Milošević, Petre Prličko, Rahela Ferrari, Mira Stupica, Ranko Marinković, Marija Crnobori, Miroslav Belović, Georgij Paro, Branko Pleša, Pero Kvrđić, Aleksandar Popović, Dejan Mijač, Dušan Jovanović, Petar Marjanović, Mija Aleksić, Ljuba Tadić, Jovan Čirilov, Jovan Hristić, Mira Banjac, Dušan Kovačević, Milena Zupančič, Goran Stefanovski, Egon Savin, Ljubomir Simović, Vida Ognjenović, Dimitrije Đurković, Feliks Pašić, Mihailo Janketić, Petar Kralj, Buca Mirković, Vlastimir Đuza Stojiljković, Ljubiša Ristić, Renata Ulmansk, Predrag Ejodus...“

Nagrada će biti uručena dobitnici 3. juna 2019. na zatvaranju 64. Sterijinog pozorja“, kaže se na kraju saopštenja.

Foto: www.pozorje.org.rs

Pismo Sergeju Trifunoviću od Ivane Dimić

GLUMCU

Zar da gluma izaziva zabrane?
Nije li to očaravajuće?
Festivali drhte od tvog scenskog prisustva!
Kakav kompliment za pozorišta u propadanju!
Već se činilo da umetnost
nema nikakvog značaja,
ali, gle,
nekom smeta da ti glumiš pesnika!

Hvala ti što si izazvao pometnju,
Dise naš turobni,
što si prozvao vunena vremena,
podmetnuo si strahu ogledalo.

Budi spokojan dok stradaš,
nervozni Jesenjine,
neće ti se ništa oprostiti,
neće te niko zaobići,
sve će ti se natovariti i oduzeti.
Ali te više nikad neće
posrnula stvarnost
zaboraviti.

Zašio si nam krila
na pohabane kapute, rode,
Sutra će se setiti da ti duguje,
ne brini, brate.

Nije malo pokloniti se i nastupiti,
svako veče ponovo
čupati svoje srce
i nosati ga u znojnoj šaci.

Ne znaju ljudi koliko umetnika košta sudbina,
ali negde visoko gore, hvataju se beleške
iznad oblaka natovarenih razjedenim zaboravom.

Zato budi dobro
i uzmi pa glumi,
umij se hladnom vodom,
idi i glumi.
Raspi po sceni svoje nepisane pesme,
Glumi rođeni,
glumi do poslednjeg daha.

UMETNOST I VETROMETINE

Festivalski odbor 7. Festivala prvoizvedenih predstava u Aleksincu dva dana uoči početka manifestacije doneo je odluku da predstavu „Utopljen duša“, u kojoj igra Sergej Trifunović, a koju je u takmičarski program uvrstio njegov otac Toma Trifunović, zameni drugom izvedbom.

Predsednik festivalskog odbora, inače prvi čovek Skupštine opštine Aleksinac Grujica Veljković medijima je rekao da je glavni razlog ove odluke „eventualni sukob interesa“ jer je Toma Trifunović umetnički direktor festivala. Ipak, na pitanje novinara zbog čega to nije bio problem 2016. godine, kada je Sergej imao glavnu ulogu u jednoj od predstava koje su tada igrane, Veljković je odgovorio: „Mi smo sa našim predlogom za festival izašli s nazivom predstava i sa pozorištem koje treba da se angažuje. Festivalski odbor je uvažio naš stav, pogotovo umetničkog direktora da te predstave treba da se igraju. Međutim, ovih dana kad je zalepljen plakat

i kad se videlo koji glumci igraju u predstavama, onda su počela neka pravna tumačenja da tu ima eventualnog sukoba interesa. A znate kako, festival se finansira faktički iz budžeta preko Centra za kulturu, to su javna sredstva.“

Sve ovo je izazvalo burne reakcije javnosti i medija.

Ivana Dimić je napisala pesmu.

UDUS je izdao saopštenje:

Obrazloženje da je repertoar takmičarskog programa Festivala promenjen „zbog eventualnog sukoba interesa“ predstavlja besmisleni izgovor. Jedini razlozi zbog kojih se sve ovo desilo, a što, nažalost, nije retko, jesu niski udvorički, politički, vanumetnički razlozi onih koji su ovakvu odluku doneli. Kada se nešto zabranjuje, uglavnom je to od nekog koji tako dokazuje da verno i savsesno služi vlasti.

Udruženje veoma vodi računa kada se, kako i povodom čega oglašava, punim srcem

i koliko god može, budući da zastupa sve svoje članove koji su različitih orijentacija. No u jednom su izvesno složni, a to je odbrana najviših umetničkih vrednosti i sloboda. Činjenica da je predstava „Utopljen duša“ Beogradskog dramskog pozorišta zamenjena predstavom „Na tragu“ istog pozorišta otvara vrlo, vrlo duboko pitanje oko koga nema nesuglasica.

Dakle, u predstavi „Utopljen duša“ maestrlnu ulogu ostvario je Sergej Trifunović. I, znamo, nije mu to jedina. Naprotiv. On je, ispostavilo se, kolateralna šteta sopstvenog humanitarnog rada i sopstvene hrabrosti, koja se kod umetnika valjda podrazumeva, da javno iznese i brani sopstveno mišljenje. Koliko god se neko slagao ili ne sa njegovim mišljenjem, činjenica je da imamo sreću i zadovoljstvo da budemo savremenici umetnika takvog volumena i kalibra. Ne moramo da podsećamo koliko se takvi izuzetno retko rađaju i sreću.

Imamo li pravo da iz ovih prepoznatljivih vanumetničkih razloga ne dozvolimo talentu da zablista, i više od toga, da nastojimo da ga što je moguće više skrajnemo?

Udruženje smatra da je odgovor ne, nemamo pravo. Teorija, praksa i istorija pokazuju – ako nešto ostaje u istorijskim vetrometinama i prolaznosti koja je posve prirodna, onda su to umetnost i činjenice koje je tvore.

Sergej Trifunović je, bez sumnje, vrhunski umetnik. Ako neko, iz kojih god razloga, želi da svoju sredinu ostavi bez takve vrhunske vrednosti i lepote, onda je to njegova odgovornost.

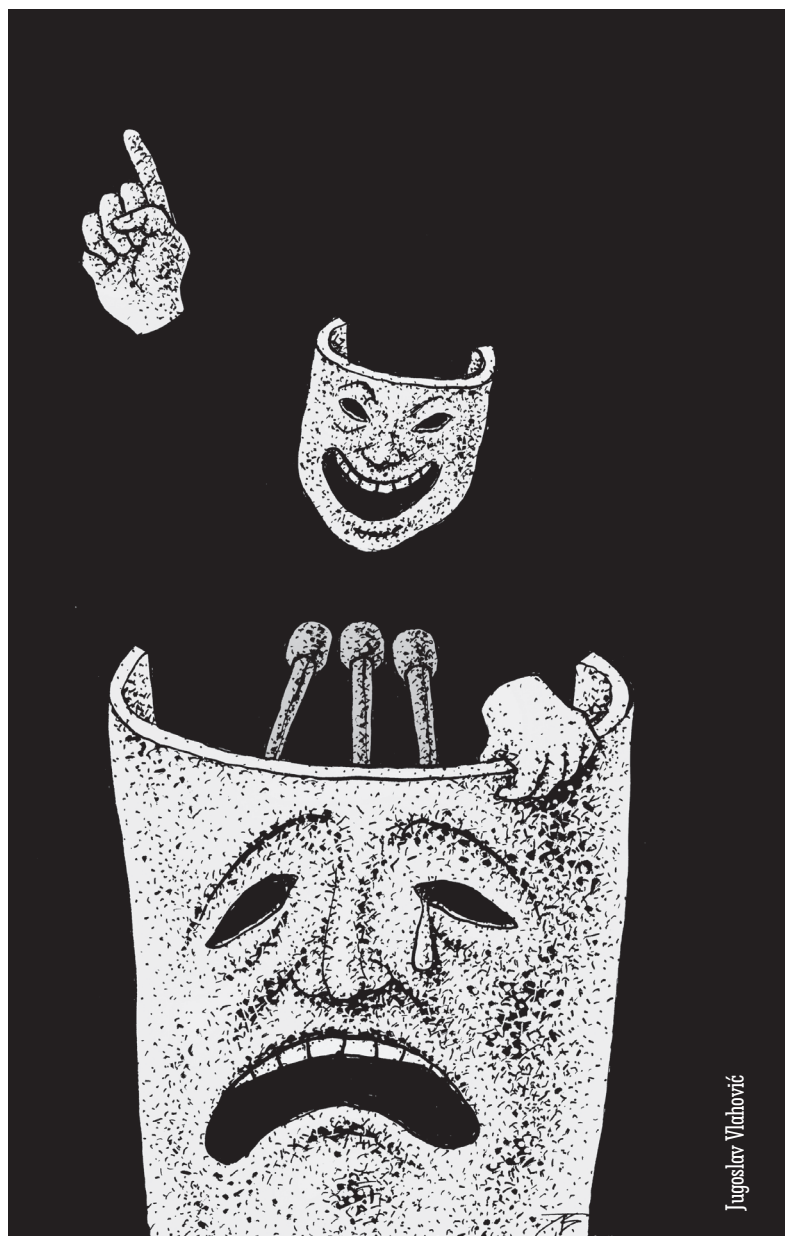
Udruženje zna da prave umetničke vrednosti jesu ono po čemu će nas budućnost pamtit.

A ostace upamćene i zabrane prema umetnosti i umetnicima.

Foto: www.bdp.rs

Predstava *Utopljen duša* Aleksandra Jugovića, u režiji Bobana Skerlića, Beogradsko dramsko pozorište

Jugoslav Vlahović

LUDUS...

Ovaj broj *Ludusa* izlazi skoro dve godine nakon prethodnog, objavljenog početkom februara 2017. Posledica je to činjenice koja otvara čitav niz pitanja, od toga da li se *Ludus* uopšte može zvati novinama, pozorišnim ili kakvim god, pa nadalje...

Mnoštvo je tema, dilema, događanja vrednih beleženja bilo u pozorišnom životu u protekle dve godine a koje nisu zabeležene niti ih je moguće obuhvatiti u ovom jednom broju, inače posvećenom stogodišnjici od kada su se udružili dramski umetnici ovih prostora, ali i Nebojši Glogovcu kao 31. laureatu „Dobričinog prstena“, zatim jubilejima Narodnog pozorišta i Jugoslovenskog dramskog...

Prethodni broj *Ludusa* je takođe bio posvećen jubilejima – sopstvenom (bio je 200. broj) i 30. dobitniku „Dobričinog prstena“ Mileni Dravić. Od septembra do kraja 2016. izašla su dva broja (tretirana kao dvobroji, od kojih je jedan posvećen Bitef festivalu), a pre toga bila je pauza duža od godinu dana.

Dogodilo se tako da *Ludus* postane više sporadična publikacija o prigodnim povodima nego, kako je to Jovan Čirilov isticao, „jedine pozorišne novine na Balkanu“.

Danak siromaštvu i nedostatku sredstava. Ta je neman – nemaština – znamo, proždrla toliko toga pa kako ne bi i „jedine pozorišne novine na Balkanu“. Nije opravdanje, niti se s tim treba miriti, ali objašnjenje i razlog jeste...

Baveći se stogodišnjicom udruživanja dramskih umetnika, Jelena Kovačević je, između ostalog, naišla (i skrenula mi pažnju) na

belešku Mlade Veselinovića iz 1960. godine, u kojoj piše o velikoj potrebi za pozorišnim novinama.

I danas, gotovo šest decenija kasnije, u vreme novih tehnologija i krize štampanih medija gotovo da nema pozorišnog i, šire gledano, kulturnog događanja na kome mi nisu postavljena pitanja: šta je s *Ludusom*, zašto ne izlazi, velika je šteta... I ne samo u tim prilikama.

Kao glavni urednik (nepostojećih) novina (kako to oksimoronski zvuči, ali Srbija je ovo, sve može) nemam odgovor na pomenuta pitanja i primedbe, sem opšteg mesta – nema sredstava. Ne znam čak ni kada će, ni da li će izaći sledeći broj.

Ono ispod čega mirne duše mogu da se potpišem, kao i cela redakcija, jesu reči Mlade Veselinovića iz 1960. o ozbiljnoj, velikoj potrebi za pozorišnim novinama. U štampanom obliku!

Ima to svoje – zato. Svet ekrana, interneta i obilje tabloida nešto su sasvim drugo, u čemu zapravo nema onoga što će odgovoriti na pomenutu potrebu.

No uprkos tome što – kako rekoh – ne znamo ni kada će, ni da li će sledećeg broja biti, ipak je lepo znati da ta potreba postoji. Nije uobrazilja, nije frik, nije sajber... Realna je. Živa. I životvorna. A kao i svaka realna potreba, zadovoljena ili ne, boji i ljude i vreme.

Ludus, kao što znamo i kao što je već toliko puta napisano, nije komercijalno izdanje, niti to može biti, te shodno tome nikako ne može

Pošta Srbije i Udruženje dramskih umetnika Srbije već tradicionalno objavljuju poštanske markice sa likovima dramskih umetnika.

bez podrške resornog ministarstva, gradskih vlasti, pokrovitelja...

Ukratko, ne može bez onoga čega već neko vreme nema, ali dok postoji potreba, postoji i nada da će nekog odgovora na nju biti.

Na stranicama koje slede rasuto je nekoliko perli iz (svim i svačim bremenite) niske ovdašnjeg pozorišnog života u kome će – uprkos efemerosti teatarske umetnosti – možda ostati i jedini trag o tome da se živelo i volelo... I kada je reč o onima koji pozorišnu umetnost stvaraju, a još više o onima za koje se ona stvara.

Svojevrsna poslastica ovog broja su karikature naših najvećih karikaturista (azbučnim redom): Dušana Petričića, Jugoslava Vlahovića i Predraga Koraksića – Coraxa, kojima dugujemo veliku zahvalnost jer su nam ih ustupili besplatno.

Tatjana Nježić

O DOBRIČINOM PRSTENU

Udruženje glumaca Kraljevine Jugoslavije dodelilo je zlatan prsten Dobrici Milutinoviću (1880–1956), velikanu srpskog glumišta, povodom četiri decenije njegovog umetničkog rada, 1937. godine. Udruženje je smatralo da Dobricu Milutinovića treba izdvojiti iz plejade velikih glumaca i ovenčati nesvakidašnjom nagradom koja će se pamtiti i simbolizovati njegovu umetničku ličnost. Odlučilo je da prsten bude prelazni, da se dodeljuje najboljem glumcu i da se na taj način sačuva trajan spomen na Dobricu. Donet je pravilnik po kojem je trebalo da Dobrica odredi dobitnika prstena, ili da to učini odabrana tročlana komisija. Prsten je izradio beogradski kraljevsko-dvorski juvelir Milivoje T. Stefanović kao poklon slavljenuku. Izrađen je od osamnaest-karatnog zlata, u težini od 44 grama. Na prednjoj strani prstena ugraviran je reljef lika Dobrice Milutinovića, sa bočnih strana su likovi njegovih proslavljenih uloga: Šajloka u Šekspirovom *Mletačkom trgovcu* i Orlića u Rostanovom *Orliću*, a sa unutrašnje strane ugraviran je tekst: *Nasledni prsten Dobrice Milutinovića, 16. 10. 1937.* i dva žiga zlatare M. T. Stefanovića.

Svečanost uručivanja Prstena u Narodnom pozorištu trebalo je da se održi nakon predstave *Mletačkog trgovca* sa Dobricom u ulozi Šajloka. Pozdravni govor održao je upravnik Narodnog pozorišta dr Brana Vojinović. Književnik Ivo Vojnović ukazao je na Milutinovićeve izuzetne odlike i sažeto ali upečatljivo zaključio da je „Dobrica ujedinio u sebi klasičnu grčku lepotu, italijanski temperament i francusku graciju“.

Dobrica je na proslavi primio Orden Svetog Save i vence, a prsten je dobio kasnije, jer je njegova izrada kasnila.

Međutim, Prsten je ubrzo sa Dobričine ruke nestao, što je ovog velikana doveo u očajanje. Nameravao je da založi svoj dragocen portret, rad Uroša Predića, i tako izradi drugi prsten. Udruženje to nije dozvolilo i odmah je poručilo drugi prsten kod istog juvelira, po uzoru na prethodni, ali kalupi prstena, poslati u Italiju na izradu, zagubili su se i uručenje je kasnilo godinu i po dana. Na prstenu više nije bilo Dobričinog lika u sredini, nego zlatan lovorov venac na crnom oniksu u čijem središtu je zlatnim slovima ispisano ime Dobrice Milutinovića.

Svečanost je održana 24. februara 1939. na Kolarčevom univerzitetu. Tom prilikom održani su govori. Glumac Petar S. Petrović je za Dobricu rekao da je „on bio i jeste naš ponos i naša perjanica kao što je to bila Sara Bernar u Francuskoj“ i da „današnja slava Dobrice Milutinovića ima nešto od sjaja žeženog zlata“, a izrazio je i želju da „prsten i ubuduće ponesu najdostojanstveniji među nama, ne samo po prevashodstvu svoga talenta već i po osobinama čoveka, kao što je to među nama Dobrica Milutinović“. Predsednik Udruženja Boža Nikolić uručio je prsten Dobrici i istakao da se prsten „daruje najboljem među najboljima“ i „izneta je sva naša ljubav i sve što mislimo o tebi, sa željom da ovaj prsten sa tvojim likom postane od danas, pa zauvek simbol naše bratske ljubavi – simbol najplemenitijeg umetničkog takmičenja i visoke drugarske svesti“.

Zlatan prsten Udruženja nosio je Dobrica na ruci i čuvao ga, ne mogavši da se odluči kome od velikih glumaca da ga podari: Raši Plaoviću, Milivoju Živanoviću

ili Ljubiši Jovanoviću. Posle smrti Dobričine 1956, vođena je anketa u štampi, koja je ostala bez rezultata. Milena Jovanović Nikolić, osnivač i upravnik Muzeja pozorišne umetnosti Srbije, prihvatila je prsten na čuvanje i izložila na izložbi i on se od tada nalazi u Muzeju.

Godine 1980, na dan stogodišnjice rođenja Dobrice Milutinovića, Nagradu *Prsten Dobrice Milutinovića*, koja se dodeljuje glumcu za životno delo, ustanovili su Muzej pozorišne umetnosti Srbije i Savez dramskih umetnika Srbije. Pridružila im se Zlatara Majdanpek, koja je, do 2014. godine, za svakog dobitnika nagrade izradila prsten, po uzoru na prsten iz 1939, ali izmenjen.

Sticajem neverovatnih okolnosti, originalni prsten Dobrice Milutinovića iz 1937. pronađen je u Zagrebu 1998. godine. Zaslugom Ljubomira Draškića i Svetlane Bojković prsten je vraćen u Beograd. Otkupila ga je u Zagrebu Kompanija Capter. Oba prstena, iz 1937. i iz 1939, čuvaju se u Muzeju pozorišne umetnosti Srbije u Beogradu.

Od 1994. godine Udruženje dramskih umetnika Srbije (tada Savez) samostalno dodeljuje Nagradu *Dobričin prsten* i naručuje izradu replike zlatnog prstena iz 1937. godine. Od 2016. godine izradu zlatne kopije prstena preuzima Zlatara Jokić, Beograd.

Dodelom glumačke Nagrade *Dobričin prsten* za životno delo, Udruženje dramskih umetnika Srbije čuva trajnu uspomenu na Dobricu Milutinovića.

Mr Ksenija Šukuljević-Marković, muzejski savetnik

DOBITNICI DOBRIČINOG PRSTENA

LJUBA TADIĆ (1980)
MIRA STUPICA (1981)
MIJA ALEKSIĆ (1982)
ZORAN RADMILOVIĆ (1983)
NEVENKA URBANOVA (1984)
RAHELA FERARI (1986)
BRANKO PLEŠA (1988)
DANILO STOJKOVIĆ (1990)
MARIJA CRNOBORI (1992)
MATA MILOŠEVIĆ (1994)
LJILJANA KRSTIĆ (1995)
PETAR KRALJ (1996)
OLIVERA MARKOVIĆ (1997)
RADE MARKOVIĆ (1998)
STEVAN ŠALAJIĆ (1999)

MIRA BANJAC (2000)
VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ (2001)
STEVO ŽIGON (2002)
MIHAILO MIŠA JANKETIĆ (2003)
PETAR BANIČEVIĆ (2004)
SVETLANA BOJKOVIĆ (2005)
BORA TODOROVIĆ (2006)
KSENIJA JOVANOVIĆ (2007)
PREDRAG EJDUS (2008)
VOJISLAV BRAJOVIĆ (2009)
JELISAVETA SEKA SABLJIĆ (2010)
RUŽICA SOKIĆ (2011)
PREDRAG MIKI MANOJLOVIĆ (2012)
JASNA ĐURIČIĆ (2014)
MILENA DRAVIĆ (2016)
NEBOJŠA GLOGOVAC (2018)

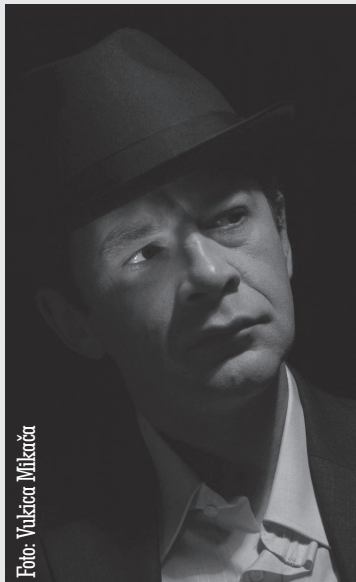

Foto: Vukica Mikić

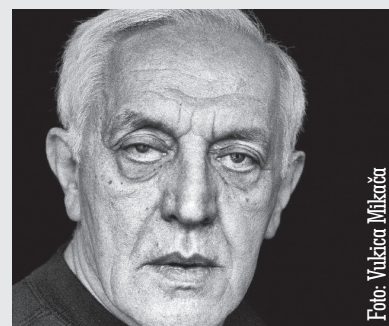

Foto: Vukica Mikić

ŽIVIMO ŽIVOT KAO DA JE PROBA, A SMRTI SU PRAVE

Kao da smo u laboratoriji podgrejanih i istrošenih političkih ideja, kao da prolazimo neku *italijanku* već odigrane istorije, ali koja nam se plasira kao nova i kao da je reč o budućnosti. Beznadežno smo izmami-pulisami – kaže Andraš Urban

Milica Kosović

Koristoljublje, licemerje, površnost... Inscenacija veselog pozorja u pet dejstava, kako je Jovan Sterija Popović nazvao svoje „Rodoljupce“, delo koje prati dešavanja burne 1848. godine, poznate kao „proleće naroda“ kada „gori cela Evropa“, donela je reditelju Andrašu Urbanu esnafska priznanje „Bojan Stupica“. Tročlani žiri: Dimitrije Jovanović, predsednik, Ljiljana Todorović i Slavko Milanović odluku je doneo jednoglasno. Nagrada „Bojan Stupica“ ustanovljena je 1970. godine, kao najveće, tada jugoslovensko priznanje za režiju, sa željom da prisustvo velikog reditelja bude trajno sačuvano, te da istakne njegov udeo u razvoju pozorišne umetnosti i podstakne na nova traženja i originalna rešenja u oblasti pozorišne režije, koju je Stupica unapređivao, razvijao i dao joj posebno obeležje. Nagrada se sastoji od bronzane plakete s likom Bojana Stupice (rad vajara Stevana Bodnarova), unikatne diplome (rad slikara Geroslava Zarića) i novčanog iznosa.

Ova predstava je nanizala brojne nagrade. Kakvo mesto u tom nizu zauzima „Bojan Stupica“?

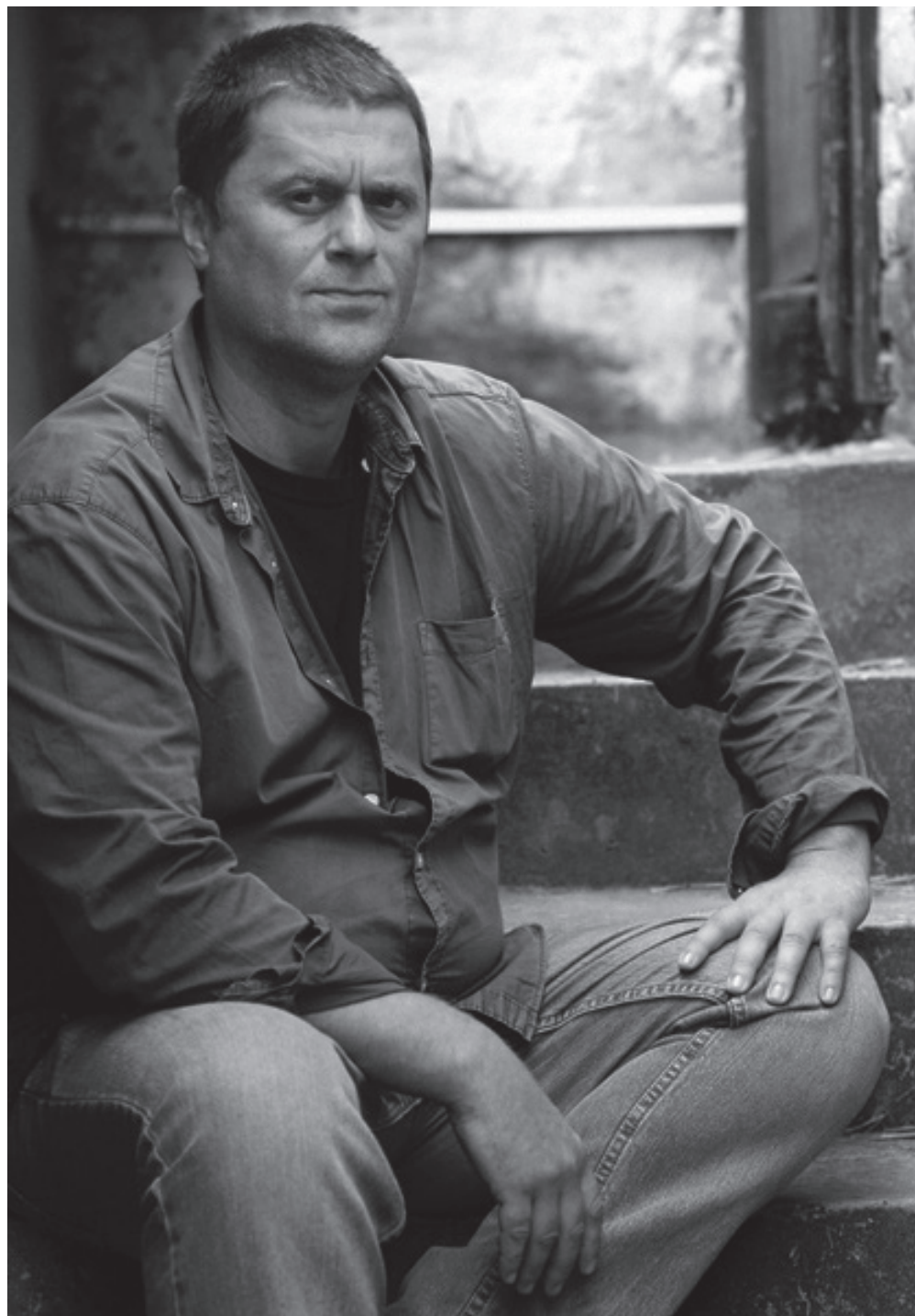
Vrlo mi je drago što sam dobio „Stupicu“, znači mi, mada sam ga priželjkivao i pre desetak godina. Bojana Stupicu doživljavam kao sinonim za jugoslovensku režiju, odnosno taj prostor. I ne samo Stupicu već i sve umetnike koji su dosad osvojili to priznanje. Priče s nagradama je teško definisati, nisu one nešto što će te odrediti, ali je važno da su recimo „Rodoljupce“ prepoznale u pravom svetlu. Ipak je za autorsku ekipu, za glumce bio veliki rizik da uđu u pro-

jekat ne baš uobičajenog izraza. I mislim da u raznim ustanovama i institucijama postoje ljudi koji žele da se pomeraju, žele da budu posvećeni onome što su izabrali u životu. Doduše nema ih mnogo, ali ipak postoje.

Otkad su zaživeli na matičnoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu, „Rodoljupci“ su jedna od najtraženijih predstava u regionu. Sterija je bio veliki stvaralac jer je govorio ono hitno o čoveku. Šta je vama u „Rodoljupcima“ najbitnije? Koliko je teško rušiti mit oko nečega što već dugo postoji?

Kod takvih komada najveći problem je to što se na prvu loptu doživljava da su neki drugi budale. Osnovno je, dakle, da radnju približimo nama; bez obzira što pričamo o drugima, sve to je i o nama. Ovo nije priča o mentalitetu, to su ljudske situacije, priče. Hoću da kažem da ne možemo rešiti bilo koji društveni, misaoni ili politički problem pozivajući se na mentalitet. On je takav kakav je, i nekultura vlada svuda, ali ipak nije dovoljno pravdati se time. Pozivanje na mentalitet je samo lako zavaravanje ostalih, a i sebe, jer pored toga što smo „mi“, takođe smo i pojedinci. Rado se krijemo iza balkanskog mita o nama, to jest da smo seljaci, da gazimo u krvi, da smo politički prevaranti, lažovi, ali da imamo dušu i da nas niko ne razume na celome svetu...

Na tome smo gradili filozofiju preletača, tj. ljudi koji menjaju partije. Postoje ljude koji ginu za ideale, a zapravo su žrtve prevare, nacionalističkih manipulatora. I zato je predstava „Rodoljupci“ bolna

Andraš Urban (foto: www.narodnopoziroiste.rs)

Predstava *Rodoljupci* Narodnog pozorišta Beograd u režiji Andraša Urbana

Foto: www.narodnopoziroiste.rs

za te slojeve jer im vrlo direktno kaže da ideali samo služe, da nisu stvarni. A stvarne su žrtve.

Šta su „Rodoljupci“ progovorili o vama budući da neprestano istražujete identitet koji nosimo na ovim prostorima?

Ovo je priča o Mađarima u istorijskom trenutku borbe za slobodu, protiv Austrijanaca, ali mi se time ne bavimo. To je vrlo skrivena priča na ovim prostorima, recimo u Bačkoj, pa je bilo glupo da se time bavimo u Beogradu. Nije o tome Sterija pisao. Govoriti o Vojvodini sad i nije zahvalno. Vojvodina bukvalno nestaje. Svima nama je jasno da je raspad Jugoslavije počeo upravo takozvanim antibirokratskim demonstracijama... Sad nam se dešavaju gotovo identične stvari kao sredinom 19. veka.

Da sam „Rodoljupce“ radio u Budimpešti, možda bi drugi aspekti bili naglašeniji. Ne znam.

Poenta je da ne pričate o Srbima, ili ne samo o Srbima. Govorite o čoveku. O licernom i slabom, ali krvoločnom, bahatom čoveku. Fašizam je fašizam, bez obzira na jezik kojim govori.

Sterija je tragedije kao velike opomene zasnivao na srpskoj istoriji. Pokrenuo je priču o pozorištu u prvoj polovini 19. veka, osnovao sve danas poznate kulturne institucije. Udaljen je iz Beograda kada su

ljudi iz partije ustavobranitelja Tome Vučića Perišića digli pobunu protiv učenih Srba, došlih iz preka. Šta sve čovek danas u naletu vremena mora da potiskuje u sebi?

Pa zar ne živimo sličnu ili istu situaciju?! Evo, u novinarstvu se pojavila priča o autocenzuri, što nije bez osnova. Ljudi ponekad doživljavaju mnogo jače neke stvari nego što bi trebalo. Zapravo te stvari i ne napišu. Odgovornost nije samo na vlasti, ona mora biti i lična. U neku ruku imamo kulturnu politiku koja pokušava da napravi preporod srpske kulture u stilu 19. veka. To je, inače, karakteristično i za ostale nacionalizme. Danilo Kiš govori o tome, kako svaki nacionalizam koristi isti arhetip, iste matrice, manipulativne momente. Ponovo nasedamo na tu priču, na to osećanje da smo ugroženi. Svaki mali narod živi s tim kulturnim identitetom da ga niko ne razume, da je ugrožen, da mu je učinjena istorijska nepravda, da drugi hoće da ga opljačkaju, siluju, ubiju... pa zato hoće to isto – da ne razume nikoga, da ugrožava ostale, da izvrši istorijsku nepravdu kao božju pravdu nad drugima, da opljačka ostale, da ih siluje i da ih ubije.

Uglavnom ne vodimo polemiku o scenama koje čine predstavu. Ipak, u slučaju „Rodoljubaca“ scena „Ima pravo“, u kojoj se nabrajaju imena predsednika

Dodela Nagrade „Bojan Stupica“ Andrašu Urbanu (foto Lidija Antonović)

vlada i države od 1988. do danas, posebno je aktuelna.

Za svakog političara se kaže, pa do bro, vlast ima pravo. Ne bih ulazio u analizu sopstvene scene. Uglavnom, sve je i počelo 1988, kada je počeo raspad Jugoslavije; pratimo liniju predsednika i premijera zemlje. Svi imaju pravo jer se može tumačiti i iz jednog ili drugog ugla. Neko ih je izabrao, imali su legitimno pravo. A imali su ili imaju i moć. Da budu u prav u.

Potpisujete pozorišna dela koja mogu da izdrže i najstrože kritike i analize. Šta je cena vašeg teatarskog trajanja?

Imao sam pauzu, kao što je poznato, 90-ih godina prošlog veka, i još uvek se be doživljam kao povratnika. Kao čoveka koji se uvek vraća i vraća. Svaki put, svaku predstavu morate ponovo da vučete iz sebe i iz toga čime se bavite. Nije pozorište živo ili mrtvo, ne polazi se od toga da li glumci treba da pričaju ili pevaju u mi-

krofone već se insistira na duhu ideje. U profesionalnom kontekstu to nema mnogo značaja, ali autentičnost je bitna, ipak ne sme da postane nešto što nije ni o čemu. Idete dalje i nadate se da ćete stvoriti publiku koja će vas pratiti... ginete se za svaku predstavu. Da budem malo patetičan, stvarate, a ne postavljate.

Predstave dolaze i prolaze. Neko ih se seća, neko ne. Važite za reditelja koji posebno drži do glumca. Kakvo je vaše iskustvo zajedničkog stvaranja?

Pokušavam da radim s glumcima po nekom svom nahođenju. Još uvek sam u fazi da koristim interakciju. Glumac jeste neka vrsta materijala, i to ne znači ništa loše bez obzira što zvuči strašno. Samo govorim o procesu utvrđivanja onog što će se kasnije izvoditi. Glumac je čovek, građanin, deo društva. Ima svoja iskustva, misli i stavove. I reaguje na određene izazove. Kasnije postane izvođač. Najbitniji trenutak scenskog dešavanja.

Nije ovo jedini način da se radi. Ja radim tako. Zasad. U uzajamnoj interakciji delujemo jedno na drugog, odvedemo jedno drugog u razne pravce, inspirišemo se. Ako se ne dajete, ne lomite se, nemojte očekivati da to što radite bude značajno. Da li ste genijalni? Niste.

Za vas je pozorište poezija stvarnosti. U vašim predstavama nema rediteljskog ponavljanja. Stvarate otvorene, provokativne teatarske forme. Za vas je rizik ulog. Odakle crpите toliku i takvu kreativnu energiju?

Ne znam da li je baš tako... Rad na predstavi je delikatna, bitno mi je da tokom tog procesa spoznam nešto. Lepo je kada dodete do nekog otkrovenja, ako ništa drugo da sami sebi artikulišete neki problem, ili odgovor. Kada tokom rada na predstavi shvatite nešto, spoznajete, te se približavate svetu u kome živite. A to je dragoceno.

U „Rodoljupcima“ reditelj Sterijino „veselo pozorje u pet dejstava“, inače nedovršeno i „slabog dramskog kostura“, kako kaže Jovan Skerlić, preoblikuje u moderan komad sa elementima Brehtovog teatra. Brehtov *Verfremdung* efekt postignut je energičnim glumačkim izvođenjem songova urađenih na stihove Đure Jakšića, Jovana Hadžića, Stevana Vladislava Kaćanskog i samog Sterije. Rodoljubiva lirika u kontrapunktu sa Urbanovom postavkom ispunjenom nasiljem, u koreografiji surove žurke, transformisana je ovde u najubitačnije brehtijanske songove.

Na kraju, u „Rodoljupcima“ se na najbolji način manifestuje Urbanova saradnja sa glumcima koja nije patron-

U Srbiji ste Mađar, u Mađarskoj Srbin. Koliko vam to nameće osećanje da nigde niste kod kuće?

To je priča još iz Jugoslavije. Nisam u Mađarskoj Srbin, ali jesam sa ovih prostora. Pre sam ipak bio Jugosloven. Tamo. A ovde uvek Mađar. Pa, nekad se osećate da nigde niste kod kuće. Vrlo specifično vam je određeno kako da se odnosite prema raznim društvenim, državnim i političkim momentima. Ništa skoro nije vaše. A da budemo iskreni, ništa nije o manjinama. Kako god mi sebe zavaravamo, manjine su većinama nebitne.

To proizvodi specifično stanje... Ali lepo je nešto drugo: ponekad ste nekako kod kuće i tamo i ovde, osećate se prihvaćenim. Kao pripadnik manjine odrastate tako da su retki trenuci kada ne morate da mislite šta ste. U tome leži moje najveće iskustvo: u odnosu većine i manjine. Odnos te dve strane je važan ako želimo da pričamo o društvu i nekoj demokratiji.

ska, jednosmerna nego sastvaralačka. Takav energetski naboj koji dosežu glumci u predstavi Narodnog pozorišta ne bi bio moguć bez dostignute kolektivne volje da se u publiku uputi jedan bolan, nesputan, emocionalan nabijen krik o tragičnoj realnosti koju svi gledamo još od Sterijinog vremena, a ništa ne činimo da je promenimo.

Ostajući veran Sterijinom imperativu osvešćivanja publike, Urban je unapredio njegov komad i ostvario pozorišno delo koje može da izdrži i najstrože kritičke analize iz domena dramaturgije i režije. Zbog svega navedenog žiri je odlučio da njegovu predstavu izdvoji između nekoliko inače izvanrednih režija ostvarenih u datom periodu.

Inače, ne postoji većina, ni manjina. Postoji pojedinac. I on je sam odgovoran. Ne mi, ili oni. Ja. Ili ti.

Rođeni ste i odrasli u mirnoj Senti pored reke Tise nadomak Subotice. Iz topline gline, iz mulja te reke, kako znate da kažete, crpeli ste odlučujuće momente u svom umetničkom pogledu. Kako bi izgledalo pozorište po vašoj meri?

To je istina. Tako smo uspeali da provedemo detinjstvo – u spoju s prirodom. To je bila svojevrsna ars poetika, aludiram na pesnika i pisca Ota Tolnaja. Ali život je ipak život. Mislim da radim pozorište po mojoj meri. U datim vremenskim i ostalim okvirima pravim predstave na određen način. Znači, sada i ovako od ovoga sam umeo to da napravim. To je moje pozorište, pa i moj život.

Živimo u vremenu bez idola i ideala. Mandat je postao osnovna mera. Kakva je sudbina malog, običnog čoveka danas?

Mislim da mali čovek i danas ima svoje idole i ideale. Lažne. I ne zanima ga sloboda, to mu je budalaština. Zanima ga sigurnost. Bezbednost. I sve će uraditi da to dobije. A sigurnost se lako dovede u pitanje. Lako će postati ugrožen, pa će se aktivirati kod glasačke kutije. Ako uopšte više ima važnosti to demokratsko glasanje. Valjda ima.

Živimo u vremenu i u posebnom delu sveta gde preživljavamo kao da smo u laboratoriji podgrejanih i istrošenih političkih ideja, kao da prolazimo neku *italijanku* već odigrane istorije, ali ona nam se plasira kao nova i kao da je reč o budućnosti. Jedina varka je u tome što su žrtve prave. Živimo ovaj život u ovim našim društvima kao da je samo proba, ali smrti su prave. Beznadežno smo manipulisani. Ali čovek živi, pa i nešto pokušava.

Zašto je šapat, kako kažete, najbolji način govora?

Čak i kada glumac urla u mikrofona, možemo imati utisak da je ideja ili misao došla do nas šapatom. Nije smisleno samo što se glasno kaže. Šapat je moć ako mislimo na iskrenost i intimnost. Iskrenost i intimnost jesu moć. I primanje i davanje nije isto ako vičemo ili šapućemo... Ali šapat je samo metafora, prijateljski zvuk u noći koji traži saveznika...

Obrazloženje Odluke Žirija za Nagradu „Bojan Stupica“

„Rodoljupci“ su potvrdili temeljne odrednice rediteljske poetike Andraša Urbana koja ga je poslednjih godina afirmisala kao jednog od najoriginalnijih – kako bi Sterija rekao – „pozorišnika“ u Srbiji i regionu.

Urban već godinama ne prestaje da nas iznenađuje lakoćom s kojom otkriva tematsku i motivsku aktuelnost naših klasičnih dramskih dela. Nušićeva „Ožalošćena porodica“, „Koštana“ Bore Stankovića, „Banović Strahinja“ Borislava Mihajlovića Mihiza, pa evo sada i Sterijini „Rodoljupci“ – u rukama ovog reditelja postaju savremeni komadi koji intrigiraju svežinom i aktuelnošću pitanja upućenih u srce današnje društve-

ne stvarnosti. Drugo, ne manje važno, jeste neprekidno proširivanje mogućnosti scenskog jezika koji za Urbana kao da nema granice. U vreme kada je postdramski pristup već počeo da dogmat-ski produkuje scenske stereotipe, Urban principe i iskustva postdramskog teatra ne limitira na prosto distanciranje od tradicije. Naprotiv, reditelj usvaja sve što je bilo plodno na polju neoavangarde – sa nasleđem celog dvadesetog veka – od ekspresionizma, nadrealizma, Artoovog teatra surovosti, dadaizma, futurizma, takozvanog fizičkog teatra, neverbalnog pozorišta, performansa... i sve to ponovo oblikuje u koherentan scenski jezički sistem koji čvrstinom forme evocira klasičan scenski izraz.

U „Rodoljupcima“ reditelj Sterijino „veselo pozorje u pet dejstava“, inače nedovršeno i „slabog dramskog kostura“, kako kaže Jovan Skerlić, preoblikuje u moderan komad sa elementima Brehtovog teatra. Brehtov *Verfremdung* efekt postignut je energičnim glumačkim izvođenjem songova urađenih na stihove Đure Jakšića, Jovana Hadžića, Stevana Vladislava Kaćanskog i samog Sterije. Rodoljubiva lirika u kontrapunktu sa Urbanovom postavkom ispunjenom nasiljem, u koreografiji surove žurke, transformisana je ovde u najubitačnije brehtijanske songove.

Na kraju, u „Rodoljupcima“ se na najbolji način manifestuje Urbanova saradnja sa glumcima koja nije patron-

ska, jednosmerna nego sastvaralačka. Takav energetski naboj koji dosežu glumci u predstavi Narodnog pozorišta ne bi bio moguć bez dostignute kolektivne volje da se u publiku uputi jedan bolan, nesputan, emocionalan nabijen krik o tragičnoj realnosti koju svi gledamo još od Sterijinog vremena, a ništa ne činimo da je promenimo.

Ostajući veran Sterijinom imperativu osvešćivanja publike, Urban je unapredio njegov komad i ostvario pozorišno delo koje može da izdrži i najstrože kritičke analize iz domena dramaturgije i režije. Zbog svega navedenog žiri je odlučio da njegovu predstavu izdvoji između nekoliko inače izvanrednih režija ostvarenih u datom periodu.

DVA ŽIVOTA UDRUŽENJA – JEDAN VEK

Od Udruženja glumaca Kraljevine SHS do Udruženja dramskih umetnika Srbije

Jelena Kovačević

Na početku ovog milenijuma Udruženje dramskih umetnika Srbije obeležavalo je pola veka posleratnog postojanja. To je bio povod da se *Ludus* pozabavi istorijskim razvojem Udruženja. Ovaj članak je delimično prepis tada prikupljenih pa i pronađenih podataka.

Još tad je *Ludus* skrenuo pažnju da su se glumci udružili mnogo pre posleratne Skupštine, održane 28. maja 1950. Bilo je to u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Osnivačka skupština Udruženja glumaca Kraljevine SHS održana je u ponedeljak, 15. septembra 1919.

Sava Todorović, prvi predsednik glumačkog udruženja (foto-dokumentacija Muzeja pozorišne umetnosti Srbije)

Iako su osnivačke skupštine oba puta održane posle velikih ratova, njihovo poreklo se ipak razlikovalo. Razlikovalo se socijalno i političko uređenje, pa su i društveni problemi dramskih umetnika bili drugačiji. A zatim bilo je i jedne vrste samoporicanja u počecima socijalističkog udruženja. „Ovo je prvi put da dramski umetnici osnivaju svoje stručno udruženje sa nužnim zadacima i ciljevima“, reči su Ljubiše Jovanovića kojima je pozdravio, između ostalih, i članove nekadašnjeg Udruženja, Predraga Dinulovića, Matu Miloševića, Ljubinku Bobić, Divnu Radić Đoković, Viktora

Starčića, Rašu Plaovića (novog predsednika)... Zašto Udruženje ima dve osnivačke skupštine, i po čemu se drugo udruživanje razlikovalo od prvog? Kako je zamrlo prvo udruženje? Iz čega se rodilo?

Glumci koji su prešli Albaniju i potom, na Krfu, uspeali da se organizuju i pokrenu pozorište – Brana Cvetković, Dimitrije Ginić, Sava Todorović – inicirali su ideju da u novoj državi bude osnovano Udruženje glumaca Kraljevine SHS. „Udruženje glumaca bilo je prvo koje je, neposredno posle rata okupilo u Beogradu sve glumce, bez obzira na plemensku pripadnost“, pisale su novine. Doduše, uz glumce, Udruženje je okupilo sve scenske ljude, čak operske pevače i baletske igrače.

Na prvoj Skupštini kralj Aleksandar I prihvatio se dužnosti da štiti Udruženje i bude njegov visoki pokrovitelj. Sava Todorović je bio prvi predsednik, a imetak stečen u prvoj godini rada iznosio je – 30.000 dinara. (Primeru radi, 1920. na svetskim berzama, za 100 dinara dobijalo se oko 25 švajcarskih franaka.)

POSLOVANJE I IMOVINA

Delatnost Udruženja pokrivala je mnogo više zadataka nego danas jer su neki od njih sada manje-više uspešno podeljeni među nekoliko organizacija. Osim rešavanja staleških problema, Udruženje je funkcionisalo i kao sindikalna organizacija, ali i kao agencija za ugovaranje gostovanja. Kasa Udruženja punila se od članarina, priloga dobrotvora, ugovorenih poslova s inostranim kompanijama i filmskim produkcijama, a naplaćivao se i tzv. pozorišni dinar po svakoj prodatoj bioskopskoj ulaznici. Udruženje je davalo pozajmice članovima, pomagalo im da ostvare pravo na povišicu ili bolju penziju, pomagalo je decu preminulih članova, povremeno pravilo kolektivne ekskurzije, bilo je pokrovitelj proslava i glumačkih godišnjica...

Udruženje je vremenom razradilo službe preko kojih je delovalo: Centralnu upravu, Potporni fond, Centralni penzioni fond, Umetničku berzu rada, Povlašćenu koncertnu poslovnicu, Povlašćenu artistsku agenciju, Bolesnički fond...

Najstariji dokument koji čuva Istorijski arhiv Beograda je iz 1922. i tiče se pozajmice koju je Udruženje dalo svojoj članici iz Sarajeva da bi lečila dete. Slične pozajmice Udruženje je s godinama, kako je jalo, davalo sve češće.

A Udruženje je steklo zavidnu imovinu. Naime, od prikupljenog novca kupovane su nekretnosti koje je Udruženje potom rentiralo. Inače, život Udruženja najviše se odvijao u Hilendarskoj broj 2, u Zanatskom domu, gde su održavani skupovi i Skupštine. Glumci su u tom prostoru, namenjenom za posebne prilike, kao što su godišnjice, mogli, ako bi to zatražili, primiti svoje goste.

Juna 1936. Udruženje je kupilo kuću i okućiste u Ulici Džordža Vašingtona br. 48.

Dvadeset sedmog IX 1936. kupljena je, od arhitekte Jovana Bjelovića i njegove supruge Helene, zgrada u Ulici kneginje Zorke br. 8.

Decembra 1938. kupljen je plac površine 1.783 m². Dugo je birana lokacija, ali je odluka pala da se pazari onaj koji je izlazio na tri ulice – Kralja Aleksandra, Čirila i Metodija 2 i 2a te Zahumsku ulicu. Inženjer arhitekta Plaović pogledao ga je i izvestio da je plac idealan pa da ga ne bi trebalo propustiti. Onda je jednoglasno odlučeno da se plac kupi, „s tim da g. A. Tucaković (član Udruženja) pokuša da vlasnika placa iscedi koliko može u pogledu sniženja cene, da položi kaparu u sumi od

200.000 dinara, a do kraja decembra da se izvrši isplata celokupne sume i prenos imanja“ (Istorijski arhiv Beograda). Krajem godine odlučeno je da se raniji vlasnik placa, g. Kapon, upiše u počasne dobrotvore Udruženja. Uposleni su inž. arh. Brat. Stojanović i Ig. Popović da grade stambeni objekat. Namera koju je osujetio Drugi svetski rat bila je izgradnja pozorišno-koncertne dvorane uz stambenu zgradu. Za njeno osmišljavanje bili su zaduženi Raša Plaović i inž. arh. Bojan Stupica, a zgrada pored nje trebalo je da se izda i gradnju isplati.

I druge svoje objekte Udruženje je izdavalo, ubiralo kiriju i punilo svoj penzioni fond. Imalo je još dva placa u Novom Vinodolu, a pominju se i plac na Banovom Brdu, kao i vila i plac od 3.000 m² u Vrnjačkoj Banji.

Udruženje je održavalo kuće u svome vlasništvu. Recimo, kada su kirajdžije u četvorospratnici u Džordža Vašingtona zatražile lift, odlučeno je da se on montira.

PO GODINAMA...

1929. za predsednika je izabran Boža Nikolić i ostao je na čelu Udruženja više od decenije.

1934. pokrenut je staleški list *Glumačka reč* koji je izlazio svakog meseca. Pratio je rad Udruženja, izveštavao sa sednica Centralnog odbora, opisivao pozorišne događaje i najavljivao premijere.

1937. list je reorganizovan i predat u ruke urednika R. Pregarca, koji od njega pravi popularnu reviju za široku publiku *Vi i Mi*.

Te godine, 5–10. juna, predstavnici Udruženja učestvuju na X međunarodnom kongresu u Parizu.

Za Velikog dobrotvora upisan je trgovac Vlada Mitić koji je poklonio 15.000 dinara.

Među pozajmicama u 1937. našla se i jedna za potrebe pripreme i izvođenja pozorišnog komada koji su u Čitaonici Udruženja hteli da postave Mata Milošević, Jovan Nikolić, Božidar Drnić i Nevenka Urbanova.

Iste godine formiran je Bolesnički fond, od kapitala Sremčevog fonda i drugih priloga, za troškove lečenja težih slučajeva i hirurške intervencije.

Krajem oktobra 1937. Udruženje pripremlilo proslavu 40 godina glumačkog rada Dobrice Milutinovića, a to je značilo da je mogao svoje goste da poziva preko sekretara Udruženja, da su članovi dali prilog za poklon i da je kupljen sada već čuveni zlatan prsten sa crnim oniksom, koji je izradio kra-

ljevsko-dvorski juvelir Milivoje T. Stefanović. (Zlatnu repliku prstena Udruženje dodeljuje od 1980. kao najvišu glumačku nagradu, „Dobričin prsten“.)

1938. Udruženje započinje intenzivnu saradnju s kolegama iz Bugarske. Prvo su bugarski glumci gostovali u Jugoslaviji, a potom je napravljena ekskurzija u Bugarsku.

Na leto je u Splitu održan Kongres Udruženja glumaca Kraljevine Jugoslavije.

Uveden je običaj da se svaka prepiska među sekcijama Udruženja završava sa: „Uz drugarski pozdrav 'Čuvajmo Jugoslaviju'“.

Septembra 1938. pokrenuto je osnivanje udruženjskog pozorišta, Povlašćenog pozorišta gde bi se uposlili članovi koji su tokom sezone ostali bez angažmana. Zakupljena je sala bioskopa „Avala“ u Zanatskom domu. Izdavanji su prilozi i nabavljena je garderoba. Pozorište je radilo samo jednu sezonu.

1. VI 1939. Povlašćeno pozorište Udruženja glumaca „zbog nereda i nerada otkazuje svim članovima i zatvara se“ (Istorijski arhiv Beograda).

U martu započinju pripreme za proslavu dvadesetogodišnjice Udruženja. Predlog izdavača iz Praga Vladimira Žikaša da objavi bogatu knjigu o pozorištima u Kraljevini Jugoslaviji na više jezika i u vlastitoj režiji, iako prihvaćen, nije ostvaren. Udruženje je bilo dužno da sakupi materijal i okupi pisce, ali su mu se slabo odazvali i pozorišta i autori. Ni predlog da se „izda knjiga-spomenica o radu Udruženja kroz 20 godina, koju bi po sakupljenom materijalu uredio g. Borivoj Stojković, profesor koji bi za taj posao bio najpogodniji“, nije ostvaren.

Početkom jula 1939. u Beogradu je proslavljeno 20 godina Udruženja glumaca Kraljevine Jugoslavije, prilično skromno, kako stoji u zapisniku sa

Ludus broj 195, jun 2015

Autor: Jugoslav Vlahović

sednice: „zbog prilika u svetu“ (Istorijski arhiv Beograda).

8. X 1939. Zagrebačka sekcija zatražila je od Centralne uprave da se osamostali. To je bio zahtev Hrvatske seljačke stranke. Zagrepčani su želeli zaseban budžet, Potporni i Penzioni fond.

Udruženje je podržalo glumce Petra S. Petrovića, Viktora Starčića i Nikolu Popovića u osnivaju Umetničkog slobodnog pozorišta, a balerinu Ninu Kirsanovu u otvaranju baletskog studija.

Od 1940. do 1941. predsednik Udruženja je Jovan Gec.

Tokom Drugog svetskog rata glavna briga Udruženja postaje kako preživeti, pomoći i sačuvati članove. Izbeglim i nezaposlenim glumcima koji su se sliili u Beograd Udruženje pomaže da organizuju trupe i igraju. Kao i u drugim organizacijama, postavljeni su okupacioni komesari da nadziru poslovanje.

2. XI 1944. u Pozorištu Udruženja glumaca, u Kosovskoj 11, sačinjen je popis imovine Udruženja. Spiskovi su dugi i pominju sve – od nekretnina, preko pišaćeg pribora, do slika osnivača i prvih predsednika Udruženja u masivnim ramovima, uramljene diplome o pokroviteljstvu kralja Aleksandra I i kralja Petra I, diplomu o odlikovanju ordenom Sv. Save III reda...

Do **1946. godine** Udruženje je naplaćivalo članarinu i obavljalo i druge svoje osnovne aktivnosti. Tako je zakazana i Skupština, ali se po predlogu nekih članova razila pre no što je održana. Postoji poziv upućen delegatima, a potom dopis komesara Udruženja Marka Marinkovića, upućen državnim organima, u kom stoji da se Skupština razila i da Udruženje glumaca Jugoslavije (ne pominje se Kraljevina u nazivu) neće podneti zahtev za obnovu rada, pa se, u skladu s propisima, pristupa likvidaciji. Zašto nije održana skupština? Koji su stvarni razlozi da se ne podnese zahtev za obnovu rada? Mogu li se pronaći istorijska dokumenta koja bi razrešila šta se desilo? Ima li to veze s posleratnom osudom i kažnjavanjem nekih glumaca, pa samim tim – i kažnjavanjem cele glumačke profesije?

5. VII 1947. imovina Udruženja predata je Komitetu za kulturu i umetnost Vlade FNRJ.

25. XII 1947. obavljena je likvidacija Udruženja glumaca Kraljevine Jugoslavije u kancelarijama Centralnog penzionog fonda, u Ivana Milutinovića (Kneginje Zorke) br. 8. Imovinu je predao Marko Marinković, a za Komitet za kulturu i umetnost Vlade FNRJ imovinu je preuzela ekonom Vera Makara – kasu Centralnog fonda, poreske knjižice, novčanu i nepokretnu imovinu, te knjige iz Biblioteke, garderobu, rekvizitu, nameštaj...

Pozorišne stvari i nameštaj primio je za novooosnovano Jugoslovensko dramsko pozorište Eli Finčić, tek mali deo pripao je novoformiranom Udruženju (koje se u tom kratkom prelaznom periodu zvalo Udruženje pozorišnih umetnika i trudbenika), a nekretnine su date na upravljanje državnim organima, **23. XII 1949.**

DRUGI ŽIVOT

Udruženje dramskih umetnika Srbije počelo je da radi **25. XI 1950**, kada je Ministarstvo unutrašnjih poslova NR Srbije donelo Rešenje o njegovom osnivanju i radu. U osnivačkoj rezoluciji donete su tri vrste odluka: o udruživanju, u ideološkoj i u socijalno-ekonomskoj sferi.

Ustanovljena su Pravila Udruženja, a jedno od njih bilo je da članovi Udruženja mogu biti samo glumci i reditelji. Ovo je pravilo kasnije promenjeno, tako da su članovi Udruženja i dramski pisci, dramaturzi, umetnički saradnici – organizatori, producenti, teatrolozi, pozorišni kritičari, sufleri i inspicijenti. Oni se udružuju „radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva u oblasti razvoja i unapređenja dramske umetnosti i stvaralaštva i drugih zajedničkih interesa dramskih umetnika“.

U ideološkom smislu, na sve društvene aktivnosti još je padala senka Informbira, pa se i u osnivačkoj rezoluciji osuđuju sovjetofili.

Sve je bilo „u duhu bratstva i jedinstva“, pa su osnivanje srpskog udruženja pozdravili delegati iz narodnih pozorišta Slovenije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije. Skupština je radila po dele-

gatskom principu, a od pozvanih 94, na osnivačkoj skupštini bilo je 82 delegata.

Velika tema prve i druge skupštine, održanih 1952, bilo je suzbijanje diletantizma i tezgarenja, borba za profesionalizam i visoke standarde.

Pravo nasleđe i prava imovina. Iako je novooosnovanom Udruženju dramskih umetnika NR Srbije na osnovu rešenja Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ 1950. „predata na upravljanje“ imovina, tačnije, deo nepokretne imovine bivšeg Udruženja glumaca Kraljevine Jugoslavije, to u praksi nije sprovedeno, a Udruženje je čak moralo da moli da mu se vrati deo nameštaja jer novi nije moglo samo da kupi. I do danas nije rešilo problem svoje zgrade.

Placevi u Novom Vinodolu opisani su 1964. i dodeljeni privatnim licima, bez znanja Udruženja. Predstavnik Udruženja odlazi u opštinu Crikvenica 1966. da razgovara o povratku ili zameni placeva. U Beogradu „opštenarodna imovina“ postaje „društvena svojina“. Iz dokumentacije se vidi da se još 1975. o tome raspravljalo, a stanje nije razrešeno ni danas.

Početkom sedamdesetih počinje akcija za denacionalizaciju tri zgrade Udruženja. Pravo svojine se ne osporava, ali propisi se odnose na društvene organizacije, a ne na udruženja.

Godine 1974. predloženo je da se ude u zgradu na uglu Gračaničke i Topličinog venca, gde se smestio Institut za kriminalistiku, a nekada bio Džokej klub. Javili su se i drugi predlozi, ali je Gračanička najčešće pominjana u svim obraćanjima vlastima. Mogla je to biti neka vrsta kompenzacije Udruženju. Prostor bi najviše odgovarao Udruženju jer je imao nekoliko kancelarija, mali amfiteatar sa 250 mesta, biblioteku, magacinski podrumski prostor, foaje podesan za izložbe, mogućnost da se u potkrovlju uredi tri do četiri hotelske sobe za goste, bife... .

Desetog januara 1985. Udruženje dramskih umetnika Srbije postaje Savez (SDUS) i dobija status društvene organizacije, s većim izgledima da ostvari pravo na povraćaj imovine. U dugoj istoriji dovijanja da se dođe do krova nad glavom, ponekad se učini da ga samo jedna odluka deli od ostvarenja svojih prava, ali se uvek plan izjalovi. U neprekinutoj kampanji zahteve nadležnima upućuju svi predsednici Udruženja, ali je Udruženje i dalje podstanar – prvo, od 1960, u poslovnim prostorijama na Terazijama br. 26, kojima upravlja savezna Direkcija za imovinu SRJ. Krajem devedesetih Savez je u svoj, ionako mali prostor, primio deo službi Jugoslovenskog dramskog pozorišta koje je postradalo u požaru.

A potom, od 2001, na osnovu sporazuma između Ministarstva kulture i Grada Beograda, premešta se u zgradu Etnografskog muzeja. Od prvobitno ustupljenih šest prostorija, Udruženje sada koristi svega tri, a već nekoliko godina unazad Etnografski muzej zahteva od Udruženja da prostorije napusti „jer nema osnova za njihovo korišćenje“.

U međuvremenu u Srbiji je započet postupak restitucije, ali zakon ne predviđa udruženja kao moguće podnosiocje zahteva. Hoće li u nekom trenutku postojati zakonska regulativa koja će Udruženju dramskih umetnika Srbije omogućiti vraćanje oduzete imovine, pokazaće budućnost.

U ovom trenutku za rešavanje pitanja prostora za rad uliva nadu zaključak Vlade Komisije za stambena pitanja i raspodelu službenih zgrada i poslovnih prostorija, kojim je (2016. godine) Ministarstvu kulture i informisanja – za potrebe Udruženja dramskih umetnika Srbije raspoređen na korišćenje poslovni prostor od 113 m² u Nušićevoj ulici, „u cilju obezbeđenja poslovnog prostora neophodnog za rad tog udruženja“. No za uređenje pomenutog prostora, koji je neuslovan za rad i zahteva kompletnu adaptaciju, potrebno je oko (još uvek neobezbeđenih) 35.000 evra.

Toliko o nasleđu i imovini.

ZAKONI

Veliki uspeh postiglo je Udruženje kad se izborilo da se prizna autorsko pravo pozorišnim rediteljima. Tokom njihovog stvaralačkog rada nastaje rediteljska knjiga i ostaje kao jedinstveni materijalni trag njihove umetnosti. Dvanaestog maja 1998. pozorišna režija ušla je u savezni Zakon o autorskom i srodnim pravima.

S druge strane, veliki, ako ne i najveći problem Udruženja je što u Srbiji nema zakona o pozorištu.

LUDUS CITAT

LJUBA TADIĆ:

– Glumac je hrabar, on se poistoveti sa životom. Koliko je zanatlija, obućar, cipela napravio, toliko i glumac napravi ono što napravi, i za života može da stekne slavu i može da stekne poraz. On nema mogućnosti da ispravlja, i nema nikoga iza njega, iza njega ne postoji ništa. Nema te nepravde koja može da se ispravi. Ako je bio dobar, a za života nije bio priznat, više nema mogućnosti nikakve ispravke. On se zato batrga, zato je i nemiran, svašta mu se događa u glavi. E, sad, da bi ostao zdrav, da bi ostao imun, on mora da sagradi svoju ličnost. Glumac je jedna antikvarnica, jedna komisiona radnja, u toj radnji ima svega, ali tom radnjom mora on da rukovodi, mora dobro da rukovodi radnjom da bi radnja bila u redu.

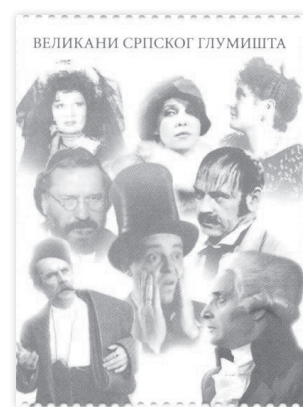
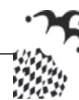
– Glumac je luralica, on luta po najvećoj slobodi koja postoji, i sve to radi u jednom trenutku. Kod glumca ima nešto što mu daje mogućnost da može da stvara tog trenutka. On stvara tog trenutka, samo tad i nikad više. I ono što igra, igra – s jednog mesta. S jednog mesta proluta vekovima, ljudima... Jedan element veoma volim u glumačkom zanatu. Osim elementa koncentracije, pažnje same, volim taj drugi element u glumi: maštu, maštovitost koja nas tera da se prebacimo u nešto sasvim drugo, u nešto što možda nekad nismo mi, u nešto što je trenutak takav da vidimo, ali nemamo vremena da vidimo.

Stari zakoni Kraljevine odavno ne važe, a novi nikad nisu doneti. Članovi Udruženja već godinama traže od države zakon o pozorištu. Komisija za Zakon o pozorištu, sastavljena od članova Udruženja i pravnih stručnjaka, davno je pripremila prednacrt Zakona. Pa je Udruženje iniciralo izmene Zakona u kulturi, Zakona o autorskom i srodnim pravima, te izmene drugih propisa koji se tiču dramskih umetnika.

PREMA STATUTU

Ciljevi Udruženja su razvoj i unapređenje dramske umetnosti, afirmacija članova Udruženja, zaštita autorskih prava dramskih i pozorišnih stvaralaca, ostvarivanje saradnje s pozorištima, drugim organizacijama dramskih umetnika u zemlji i inostranstvu, srodnim umetničkim udruženjima... U tom smislu zadaci Udruženja su nalaženje pravnih, ekonomskih i organizacionih rešenja kojima se proširuju mogućnosti stvaralačkog delovanja članova

— u pozorištu ali i u drugim medijima; rešavanje statusnih pitanja dramskih umetnika; regulisanje penzijsko-invalidskog osiguranja i zdravstvene zaštite samostalnih dramskih umetnika; iniciranje i aktivno učešće u predlaganju zakonskih i drugih rešenja u vezi s dramskim stvaralaštvom, statusom članova i sl.; organizovanje, realizacija, produkcija i distribucija pozorišnih predstava i javnih nastupa članova; organizovanje posebnih fondova i sredstava za usavršavanje i stipendiranje svojih članova, kao i za pomoć ugroženim članovima; objavljivanje i promocija dela nastalih stvaralaštvom Udruženja; izdavanje lista *Ludus* i publikacija o radu Udruženja; ostvarivanje saradnje sa svim institucijama i organizacijama u kojima rade članovi Udruženja; predlaganje članova za istaknuta stručna i društvena priznanja i nagrade...

U ovom nabrojanju ne smeju se izostaviti nagrade koje dodeljuje Udruženje, negujući tako estetske i ljudske kvalitete dramskih stvaralaca. Nagrada za režiju s ime-

nom Bojana Stupice ustanovljena je 1971. Priznanje je bijenalno, a dosadašnji dobitnici su: Ljubomir Draškić (dva puta), Želimir Orešković, Dejan Mijač (dva puta), Stevo Žigon, Kosta Spaić, Mile Korun, Branko Pleša, Dušan Jovanović (dva puta), dr Josip Lešić, Slobodan Unkovski, Ivica Kunčević, Paolo Madeli, Ljubiša Ristić, Haris Pašović, Tomaž Pandur, Egon Savin (tri puta), Jagoš Marković, Soja Jovanović, Nikita Milivojević, Milan Karadžić, Slobodanka Aleksić, Kokan Mladenović, Slavenko Saletović, Iva Milošević, Boris Liješević, Tomi Janežič, Andraš Urban.

Potom je 1980, na stogodišnjicu rođenja Dobrice Milutinovića, ustanovljena glumačka nagrada za životno delo „Dobričin prsten“. Njeni dosadašnji dobitnici: Ljuba Tadić, Mira Stupica, Mija Aleksić, Zoran Radmilović, Nevenka Urbanova, Rahela Ferari, Branko Pleša, Danilo Bata Stojković, Marija Crnobori, Mata Milošević, Ljiljana Krstić, Petar Kralj, Olivera Marković, Rade Marković,

Stevan Šalajić, Mira Banjac, Vlastimir Đuza Stojiljković, Mihailo Janketić, Stevo Žigon, Petar Banićević, Svetlana Bojković, Bora Todorović, Ksenija Jovanović, Predrag Ejduš, Vojislav Brajović, Jelisaveta Seka Sablić, Ružica Sokić, Predrag Miki Manojlović, Jasna Đuričić, Milena Dravić, Nebojša Glogovac.

Godine 1994. ustanovljena je Nagrada „Miloš Žutić“, „kao spomen na znamenitog glumca — znamenitog po duhovnosti i misli, po poštovanju jezika i govora, po snazi izraza i osećanja“. Njeni dosadašnji dobitnici: Petar Kralj, Jasna Đuričić, Jelisaveta Seka Sablić, Branislav Zerevski, Boris Isaković, Jelena Đokić (dva puta), Nebojša Glogovac (tri puta), Đurđija Cvetić, Olga Odanović, Dragan Mićanović, Goran Jevtić, Pavle Pekić, Vojin Četković, Bojan Žirović, Dušanka Glid Stojanović, Svetozar Cvetković, Nenad Stojmenović, Saša Torlaković, Nebojša Dugalić, Jelena Đokić, Nada Šargin.

Udruženje nagrađuje i komička dramska ostvarenja, od 2005, kada je ustanovljena bijenalna nagrada „Ljubinka Bobić“. Nagrađeni su: Jelisaveta Sablić, Anita Mančić, Daniel Sič, Goran Jevtić, Olga Odanović, Miloš Đorđević.

SERVIS UDRUŽENJA

Od 1960-ih ustanovljena je mogućnost da članovi preko Udruženja distribuiraju svoj projekat: Udruženje im *posuđuje* račun i daje pravnu podršku.

Udruženje se 1996. prvi put javilo kao producent predstave. Bio je to *Poljubac žene pauka* M. Puiga u režiji Egona Savina, na sceni Zvezdara teatra. Usledile su

Detinjarije R. Kusa u režiji Dušana Petrovića (u Bitef teatru i Ateljeu 212), *Virius* i *Kraljević Marko* po tekstovima i u režiji Siniše Kovačevića (Zvezdara teatar, odnosno Beogradsko dramsko pozorište), *Moja mama* Radoslava Pavlovića, u režiji Vladimira Jevtovića i *Bez razlike* Predraga Jerotijevića u režiji Predraga Štrpca (obe na sceni Kult teatra). Praksa je prekinuta dok Udruženje ne obezbedi vlastitu scenu, mada posuđuje račun i daje podršku.

IZDAVAŠTVO

Još je na osnivačkoj skupštini 1950. Tomislav Tanhofer tražio da Udruženje i Dopišnička služba štampaju stručni list posvećen dramskoj umetnosti iz svih mesta Srbije. Zato, 1956. pokrenut je časopis *Pozorišni život*, koji je redovno izlazio kao izdanje Saveza dramskih umetnika Jugoslavije. Ali posle nekoliko godina primetili su da ovaj časopis pišu kritičari i teatrolozi — za neke buduće čitaoca, a članstvu je potreban aktuelni list. Tako je 1. januara 1960. objavljen prvi broj novina *Eho*, koji je izlazio polumesečno. Bila je to prethodnica *Ludusa* koju su uređivali članovi Udruženja i koji se nažalost nisu snašli u obezbeđivanju redovnih finansija.

Septembra 1983. izašao je prvi broj lista *Ludus*. Urednik je bio Dejan Đurović. Ovaj pra-*Ludus* bio je u obliku biltena. Prvi broj bio je čirlični. Ime mu je dao (a)ludirajući Dejan Đurović, dodavši „L“ na skraćenicu UDUS. *Ludus* je podrazumevao volonterski rad a deljen je besplatno. Za dve godine izašlo je osam brojeva — koliko je i bilo predviđeno, ritmom od jednog broja u dva meseca. Iako je bio popularan — jedine novine o glumcu i

sa željom „da kolege budu informisane“ — nije se moglo namaknuti više sredstava i on se ugasio. Iz jednog od tih brojeva pamti se aforizam: „Homo homini ludus est“.

Uz list UDUS je proširio izdavačku delatnost usredsredivši se, pre svega, na ediciju posvećenu dobitnicima „Dobričinog prstena“. Ali se od 2003. objavljuju i druga izdanja o članovima Udruženja.

Petog novembra 1992. obnovljen je prvi broj nove serije *Ludusa*. Feliks Pašić je bio njegov glavni i odgovorni urednik do 67. broja. Trobroj koji je usledio uredila je Redakcija, a u svojstvu glavnog i odgovornog urednika potpisao predsednik Udruženja Tihomir Stanić. Od januara 2000. do 2006. *Ludus* je uređivao Aleksandar Milosavljević. I s novim urednikom *Ludus* su i dalje bile „jedine pozorišne novine na Balkanu“, kako je govorio Feliks Pašić. Izlazile su mesečno, a ponekad priređivale i iznenađenje u vidu specijalnog izdanja — posebnim povodom, na engleskom ili dvojezično. Urednice *Ludusa* bile su potom: u kratkom periodu Mirjana Ojdanić (2006–2007); zatim Tatjana Nježić (2008–2012), Maša Stokić (2012–2016) i Tatjana Nježić (od septembra 2016).

No nedostatak sredstava u poslednje dve godine učinio je da *Ludus* izlazi neredovno i s velikim pauzama.

Od 2002. stranice *Ludusa* moguće je čitati na internetu, a od 2012. list ima i svoj sajt.

Obnovljeni *Ludus* nije bio besplatan, ali njegova cena i tiraž ne mogu da pokriju kontinuirano objavljivanje.

Ovo je bio tek jedan, na stranicama *Ludusa* ispisan pogled u prošlost, pogled kroz dva života — jedan ceo vek Udruženja.

IZDANJA UDRUŽENJA DRAMSKIH UMETNIKA SRBIJE — Edicija posvećena dobitnicima Nagrade „Dobričin prsten“

MARIJA CRNOBORI
Priredio Aleksandar Milosavljević

MATA MILOŠEVIĆ
Priredile Ksenija Šukuljević-Marković i Olga Savić

LJILJANA KRSTIĆ
Priredila Ognjenka Milićević

PETAR KRALJ
Priredila Ognjenka Milićević

OLIVERA MARKOVIĆ
Priredio Feliks Pašić

RADE MARKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

STEVAN ŠALAJIĆ
Priredio Petar Marjanović

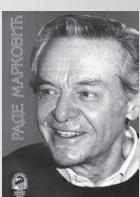
MIRA BANJAC
Priredio Zoran Maksimović

VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

STEVO ŽIGON
Priredio Zoran T. Jovanović

STEVAN ŠALAJIĆ
Priredio Petar Marjanović

MIRA BANJAC
Priredio Zoran Maksimović

VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

STEVO ŽIGON
Priredio Zoran T. Jovanović

MIHAILO JANKETIĆ
Priredio Veljko Radović

PETAR BANIĆEVIĆ
Priredio Raško V. Jovanović

SVETLANA BOJKOVIĆ
Autor: Ksenija Šukuljević-Marković

BORA TODOROVIĆ
Autor: Dragana Bošković

KSENIJA JOVANOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

SVETLANA BOJKOVIĆ
Autor: Ksenija Šukuljević-Marković

BORA TODOROVIĆ
Autor: Dragana Bošković

KSENIJA JOVANOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

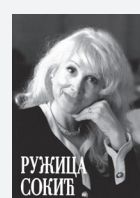
PREDRAG EJDUS
Priredio Zoran T. Jovanović

DIJALOZI VOJIN BRAJOVIĆU
Autor: Dragan S. V. Babić

JELISAVETA SABLIĆ
Priredili: Zoran T. Jovanović i Tamara Bijelić

RUŽICA SOKIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

A KO SI TI?
Automonografija Predraga Manojlovića
Saradnik na rukopisu: Jelena Kovačević

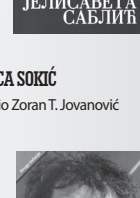
PREDRAG EJDUS
Priredio Zoran T. Jovanović

DIJALOZI VOJIN BRAJOVIĆU
Autor: Dragan S. V. Babić

JELISAVETA SABLIĆ
Priredili: Zoran T. Jovanović i Tamara Bijelić

RUŽICA SOKIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović

A KO SI TI?
Automonografija Predraga Manojlovića
Saradnik na rukopisu: Jelena Kovačević

JASNA ĐURIČIĆ
Autor: Aleksandar Milosavljević

MILENA DRAVIĆ
Autor: Tanja Nježić

GLUMA JE MOJA VELIKA LJUBAV

Verujem da pozorište može da utiče na ljude, na njihov način razmišljanja. Ono je živa reč, interakcijska igra između publike i nas na sceni, i to nemate nigde osim u teatru — kaže Olga Odanović

Olivera Milošević

Prvakinja Drame Narodnog pozorišta u Beogradu prošlogodišnja je dobitnica Nagrade „Žanka Stokić“ — dodeljuje se „ličnosti koja je obeležila pozorišni i filmski život Srbije svojom stvaralačkom zrelošću i bogatstvom glumačkog izraza“. Nekoliko meseci kasnije pripala joj je i Nagrada „Raša Plaović“ koju Narodno pozorište dodeljuje za najbolje glumačko ostvarenje na svim beogradskim pozorišnim scenama u sezoni. Nagrađena je za uloge Matrone u predstavi „Carstvo mraka“, u režiji Igora Vuka Torbice i Majke Jugovića u „Carstvu nebeskom“ u režiji Jerneja Lorenčija koje i dalje s radošću igra.

Olga je izuzetno posvećena svojoj profesiji, svakom ulogom se bezrezervno daje, na svoju i radost publike. Toliko radi da sam jedva uspela da je „ulovim“ za ovaj razgovor pre jedne od mnogih predstava u kojima glumi.

Veoma ste vredni. Uvek ste to bili. Da li se tako, velikim radom postižu i veliki rezultati?

Jeste tako. Veliki rad donosi i rezultate u radu. Gluma je moja velika ljubav, ne bih od nje olako odustala. Pola mog bića ne bi postojalo da se na bavim ovim poslom. O tome govori i to kako sam postala glumica i upisala akademiju. Bila sam na trećoj godini Filozofskog fakulteta, imala sam 21 godinu i shvatila sam da je to poslednji trenutak da se oprobam na prijemnom za glumu. Položila sam prijemni i zaboravila na filozofiju. Važno je da glumac mnogo radi. Jer kad ne radi, kao da ne postoji. Nerad kod glumca izaziva velike nemire. Ima toliko darovitih glumaca koji ne rade jer nisu imali priliku. U ovom poslu morate da imate i sreću, da budete na pravom mestu, mnogo kockica tu mora da se sklopi. Glumac je najsrećniji kada radi.

„Samo me na sceni, dok igram, ništa ne boli“, govorio je Ljuba Tadić...

To je potpuno tačno. Sećam se premijere „Romea i Julije“ u režiji Jagoša Markovića. Imala sam visoku temperaturu, tresla se od groznice, jedva sam čula svoj glas. Ali kad sam izašla na scenu, sve je nestalo. Kad se predstava završi, vrati se što je bilo pre nje. Neverovatno je kako gluma leči, ali samo dok traje predstava.

Ima profesija za koje se kaže da su način života. Gluma je jedna od njih. Šta to podrazumeva kada je o glumi reč?

Gluma je posao koji vam omogućava da se bavite sobom. Ljudi se veoma malo bave sobom. Jednostavno nemaju kad. Mi glumci smo u tom smislu privilegovani. Naš posao zahteva da kopamo po sebi, da istražujemo i stvari koje nisu tako prijetne. Kopajući dođete do spoznaja o sebi koje vas iznenade. Gluma je kompleksan i složen posao zato što tragajući za likom koji tumačite na neki način pronalazite sebe. Taj deo sebe dajete publici, taj najbolji deo sebe. Kroz uloge mi dajemo svoju mišljenja i imamo stav o mnogim stvarima. Pozorište pita i odgovara, predstave postavljaju pitanja i odgovaraju, zadatak glumaca je da ta pitanja dopru do gledalaca i da oni s predstave izađu razmišljajući o onome što su gledali u predstavi i da ih to na neki način oplemeni. Tako formiramo ukus naroda koji dolazi u pozorište. Nažalost, kultura i umetnost kod nas nisu važni i prisutni u meri u kojoj bi trebalo da budu. Ali meni je srce puno jer su pozorišta puna.

Živimo u vremenu u kojem virtuelno preuzima primat nad svim oblastima. Kako u tom kontekstu razmišljate o budućnosti pozorišta?

Dodela „Žanke Stokić“ Olgi Odanović (foto www.narodnopolozoriste.rs)

Pitam se često da li će pozorište u takvom svetu biti potrebno? Ali iz godine u godinu sa scene gledam pune sale i shvatam da pozorište ima budućnost. Pozorište je danas potreba za nečim što nemate u kompjuteru i na društvenim mrežama, a to je živa reč, to su glumci, ljudi koji s publikom uživo komuniciraju na različite teme. Verujem da pozorište može da menja ljude, da utiče na njihov način razmišljanja. Naše je da ih podstaknemo da misle. To je jedna interakcijska igra između publike i nas na sceni i to nemate nigde osim u teatru.

Gluma podrazumeva i sposobnost za razumevanje drugih. Da biste tumačili nekog ko niste vi, morate ga razumeti. Kako to radite?

Veliki su izazovi kada vam daju zadatak koji je veoma daleko od vas. To je u mom slučaju bilo kada sam radila s Vukom Torbicom ulogu u „Carstvu mraka“. Žena koju igram je esencijalno zlo. Kao glumac morate da nadete načine da opravdate sve to, da dođete do rešenja tako da vam publika poveruje. To nije nimalo lako.

Za vaš način glume uvek je važan i govor tela, uvek je tu neki gest koji će više reći o osobi koju igrate.

To može da bude mač s dve oštrice. To što govorite telom mora da bude deo lika. To ne sme unapred da se zada, već mora da bude deo vas. Kao što autentično izgovarate replike, tako autentično mora i telo da govori.

Glumci na različite načine ulaze i izlaze iz uloge. Kako vi to radite?

Volim da se koncentrišem pre predstave. Nikad ne bih mogla s ulice da izađem na scenu. Volim da dođem ranije, da prođem tekst, da odsedim u garderobi sama ili s kolegama sa kojima volim da ponovim tekst. Na taj način čuvate predstavu i svoju ulogu.

Postoje predstave koje veoma volim i kojima se radujem, a postoje i one kojih se bojim zbog velikih i odgovornih zadataka. Takvo je „Carstvo nebesko“ Jerneja Lorenčija. Zahtevno je u smislu da iz ličnog prelazite u ulogu, pa se opet vratite u svoje lično. Koliko ćete to lično moći da date publici ne znate dok ne izađete na scenu. Bio je to veliki izazov i jedan od najlepših procesa kroz koji sam u prošla karijeri.

Dobili ste pregršt nagrada prošle godine za vaše uloge?

Mnogo radim u pozorištu. A nagrade su divna stvar. Prošle godine je splet okolnosti bio takav da sam imala dve značajne uloge u dva carstva — „Carstvu nebeskom“ i „Carstvu mraka“. To su dve potpuno različite uloge, dve potpuno različite predstave. Uvek se trudim da ulogu koju sam poslednju radila sklonim sa strane i da u novu rolu krećem od nule. Tako oduvek radim i uvek ću tako raditi. U svaku novu ulogu idem s velikim entuzijazmom, svaki put iznova postoji radost, ljubav prema poslu, prema kolegama, prema našoj umetnosti se podrazumeva, tako da se to sve verovatno vidi u mojim ulogama. Mislim da su te nagrade mogle da dobiću sve moje kolege iz pomenutih predstava, zato što su obe timske, obe su kolektivni čin. Pozorište ne podnosi kad neko solira. Volim kolektivnu igru iz koje mnogo toga lepog može da nastane. A pozorište je moja velika, velika potreba.

Pomenuli ste timsku igru; jednu skladnu timsku igru odigrali su glumci Narodnog pozorišta van scene i smenili Dejana Savića s mesta upravnika vaše kuće. Kako to komentarišete?

Bila mi je neizmerna radost kada smo uspeli da se organizujemo i saopštimo medijima naše zahteve. U ovih 150 godina Narodnog pozorišta možda nam je ovo bila najznačajnija premijera. Žao mi je što je repertoar poremećen. Očajna sam i ljuta zbog toga. Ali sam ponosna na svoje kolege koji su istrajali u svojim zahtevima, koji su bili puni entuzijazma, koji su bili dostojanstveni, koji su svaku reč odmereno izgovorili. Nikog nismo tom prilikom uvredili, samo smo se borili da živi Narodno pozorište koje pripada našem narodu i našem gradu. Niko se tu nije borio za sebe već za ličnu kartu naše najznačajnije pozorišne institucije. Poslednjih godina smo dobro radili i nadobijali se nagrada, čak 107 za poslednje tri godine. I to treba poštovati.

Šta očekujete sada kada se promena u Narodnom pozorištu dogodila? Kako vidite budućnost svoje kuće?

Svaka promena je divna i stvari uvek treba da se menjaju. I ja ću otići jednog dana. Ali hajde da probamo da naše pozorište bude na evropskom nivou, da ne bude provincijalna scena.

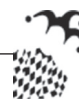
Solidarnost među vama u Narodnom pozorištu je bila vrlo izražena u danima protesta. Da li inače postoji solidarnost u vašoj profesiji?

Mislim da bi trebalo da je bude više. Bilo je među kolegama i onih koji su nas podržavali i onih koji su davali zaista neprimerene izjave. Oprostiću im, ali im neću zaboraviti. U takvim situacijama vidite ko je kakav čovek. Mislim da je to normalno, da je prirodno da branite svoj esnaf, da branite svoju profesiju. Ljudi na ulici, proslavnici bi se zaustavljali kada me sretnu i govorili „svaka vam čast!“, na pijaci bi me svakoga dana pitali da li smo rešili problem, običan svet je to osetio kao pravednu stvar. Srećna sam što smo malo probudili svest o tome da ne treba trpeti nepravdu. Pa, nije dobro ćutati!

I za kraj ovog razgovora: šta biste još želeli da igrate?

Svojim kolegama ovih dana govorim kako bih sad rado igrala klasiku, da ne bude veliki zadatak, neku epizodu u kojoj bih imala šta da kažem. To bih u ovom trenutku obožavala. Sada bih da izađem na scenu i mirno kažem to što treba da kažem, da se u tome osećam udobno.

MA KAKI BOL ČOVEK DA IMA UVEK ĆE DA ODBOLUJE I DA ZABORAVI...

Premijera predstave „Petrijin venac“ koju je, po čuvenom romanu Dragoslava Mihailovića, režirao Slobodan Skerlić (dramatizacija Mila Mašović Nikolić) održana je 24. novembra na Sceni „Mira Trailović“ Ateljea 212. I osvojila je i publiku i kritiku

Pobudila je veliku pažnju još dok su probe bile u toku a potom osvojila i gledaoce i teatarske znalce.

Pred jednu od generalnih proba Slobodan Skerlić je za medije rekao: „Po mom osećanju i uverenju *Petrijin venac* je jedno od najboljih dela literature na našim jezicima. Moja naklonost rukopisu Dragoslava Mihailovića datira još iz ranih momačkih dana i od njegove zbirke priča *Frede, laku noć*. Neposredna inspiracija jeste potreba za sagledavanjem ne samo sudbine jedne žene koja je imala svoju tragičnu životnu priču već i bavljenje njome kao paradigmom na temu položaja žene u onovremenom, ali i savremenom društvu. Petrija je žena koja pokušava da opstane u patrijarhalnom sistemu vrednosti koji je neumoljiv i koji gazi bez pardona i zaustavljanja kako nekada tako i sada.“

Kuriozitet predstave je i činjenica da tri glumice igraju Petriju, u različitim životnim periodima. Jedna od njih je Jovana Gavrilović koja je tada na probi izjavila: „Ne znam ko je Petrija, ne znam ni ko sam ja... Zato se i bavim pozorištem jer je ono za mene najbolji put za traženje odgovora u svom životu, i u umetnosti.“

Upitana da izdvoji neku Petrijinu repliku koja joj je posebno prirasla za srce, odgovorila je: „Sadim kupus. To mi je omiljena replika. I nije bez veze iako možda zvuči kao loša šala. Ali ima nešto lepo u jednoj konkretnosti, spremnosti da se sve životne teskobe sublimiraju i prevaziđu kroz jednu konkretnu, vrlo smisleni radnju.“

Milica Mihajlović, ćerka akademika Dragoslava, autora ovog kultnog romana,

govoreći o ulozi i predstavi napomenula je: „Igram Petriju u periodu kad je udovica. Ali poetski postupak je da smo sve tri jedna ličnost. Ima velike paralele s našim vremenom jer to je priča o životu žene u kontekstu preovlađujućeg konzervativnog načina mišljenja, o patrijarhatu. Ne govorim u lično ime jer pripadam privilegovanoj kategoriji: obrazovana sam, situirana, prepoznata i priznata. Ali mislim da se većina žena ni danas nije, da upotrebim taj izraz, dokopala ravnopravnosti, i to je začuđujuće. Čitala sam odličan intervju Glende Džekson. Čovek bi pomislio da ona ne može imati takvih problema, međutim... Govoreći o ženi u umetnosti, ona kaže da je čudi kako je moguće da polovina čovečanstva nije dovoljno uzbuđljiva dramskim piscima da bi im bila inspiracija. Mi ovde, kroz poetski realizam, imamo punokrvnu priču o ženi.“

Otac joj, rekla je, nije ništa sugerisao, a još manje nametao, samo mu je bilo drago da njegova ćerka na sceni oživljava njegov čuveni književni lik.

A toga dana, na probi, za srce i dušu prilepila se, između ostalih, Petrijina misao o čoveku: „Kaka je to strвина, voli da živi živina. Ma kaki bol da ima uvek će da odboluje i da zaboravi ko da se nije desilo njemu...“

O liku mlade Petrije Marta Bjelica je rekla: „Obeležavaju je silne nedaće, smrt dece, isterivanje iz kuće... Glumački je vrlo zahtevno jer treba doneti sve to a da bude uverljivo. I, nadam se, ne toliko zastrašujuće, već da vidimo tu ženu kao borca i nekog ko se ipak raduje životu. Vidim je i kao nekog ko daje inspirativan i ispravan odnos prema životu. I verujem da smo mi

svi nosioci svojih odluka i htenja, a samim tim i sudbine.“

Reditelj Skerlić, govoreći o savremenom konzervativizmu, današnjem položaju žene, napomenuo je i da se „menjaču modeli i da se možda malo više priča o tome, ali je na delu taj konzervativni pogled“. Govorio potom kako se u vreme minulog socijalizma položaj žene kvalitativno znatno poboljšao da bi danas, u eri neoliberalnog koncepta koji je perverzno usvojio najgore strane konzervativnosti, ponovo regresirao...

„Na određeni način živimo regresiju i povratak konzervativnih modela. Odbijam da prihvatim da je to nužno i da je logično. Čovek mora da se bori za pravdu, slobodu, istinu. Uvek. Iskustvo je pokazalo da to nikad ne biva osvojeno. Krhko je, lako se ugrozi. Petriju sagledavamo ne kao jednu, pojedinačnu tragičnu sudbinu, nego kao način života. Ta nesrećna Petrija nije imala bogzna kakav izbor. Mogla je samo da bira način na koji će biti ugnjećena, a i taj izbor je stvar privida. To se dešavalo tada, dešava se sada, dešavaće se i sutra, i tamo i ovde. Između ostalog i otuda tri Petrije u našoj predstavi. Ono što je jedna iskusila, druga je mogla da predvidi, treću čeka“, izjavio je Skerlić.

Premijera je ispraćena dugim, gromoglasnim aplauzom a u „Vremenu“ Teofil Pančić piše: „*Petrijin venac* nije od juče na pozorišnim daskama, on je odavno prepoznat kao zahvalan scenski materijal, idealan za monodramu, kako je mahom igran. Živopisno srbijansko selo negde u pomoravskom arealu, potom i varošica, vreme predratno i(li) poratno, u svakom slučaju pluskvamperfektno, a opet i

savršeno prepoznatljivo jer to smo ‘mi’, to je guravi svet zatvorenosti, ropske poniznosti pred sujevericama i ‘tradicijama’ bez pravog korena i smisla, to je ubilački patrijarhat koji uniše svaku pomisao na ljudsku, a naročito žensku slobodu i sreću u samom začetku; a njegov najsuroviji egzekutor su – žene. Paradoksalno? Ni najmanje. Petrija je žena koja je prošla kroz sve to, kroz ideal-tipski seoski brak koji se nasukao na muškoj slabunjavosti i alfa-majčinskoj posesivnosti, potom, onako odbačena, ‘propala’ u gradu (a gde drugo?) kao konobarica i kafanska posvuduša, u divljem konkubinatu sa starijim kafedžijom, odbegavši potom s rudarom s kojim će okusiti koji prstohvat sreće pre nego što i po to đavo dođe, naplaćujući kamate. Živ jezik, živopisni karakteri, životna i neuništiva Petrija – sve je to dušu dalo za monološke ispovedi i slične, krajnje svedene teatarske forme.“

Kaže, zatim, da nasuprot svim tim prećicama i na sreću po gledaoce, „odlična, minuciozna, razučena dramatizacija Mile Mašović Nikolić i režija Bobana Skerlića idu sasvim drugim putem, stvarajući scenski svet koji zahteva ozbiljan, gabaritan pozorišni rad i izraz, složenu i bogatu predstavu, visoko repertoarsko pozorište ipak dostojno mesta na kojem nastaje“.

Po njegovim rečima ova „dvočasovna predstava ‘vozi’ bez kašljanja, a predobro nam poznati motivi ipak nas iznova uzbuđuju, tako da predstava u celini odoleva mogućem zapahu muzealnosti, i to bez bilo kakvih na silu ‘radikalnih’ dramaturških rešenja, pogotovo bez veštačkog osavremenjivanja. Radnja je predstave,

dakle, smeštena u manje-više rani socijalistički period (i dalje tako zahvalan kada je literarno razmatranje ‘urbanizacije’ kao kulturno-identitetskog fenomena u pitanju), i time ništa ne gubi na korrespondiranju s današnjom publikom, naprotiv. Scenografska rešenja (Goran Stojčetić) gotovo su minimalistička, ali vrlo promišljena, funkcionalna i upečatljiva, a muzika Mate Matišića jedan je od aduta ove predstave: teško je setiti se kada smo poslednji put slušali ovako dobra muzička rešenja u našem pozorištu, a da ih ne potpisuje sveprisutna, neiscrpna i neverovatna Irena Popović Dragović. Naposletku (čuj, naposletku!) – gluma. Dramaturško-režijsko rešenje s tri glumice koje igraju Petriju bilo bi manje-više konvencionalno i neuzbuđljivo da one igraju konsektivno, kao kad se u filmovima ili serijama prikazuju različiti periodi u životu lika. Umesto toga, Marta Bjelica kao mlada Petrija, Jovana Gavrilović kao ‘gradska’ Petrija i Milica Mihajlović kao Petrija udovica prisutne su na sceni stalno, jedna drugoj nadopunjuju replike i na razne se načine ‘pretapaju’ jedna u drugu kroz niz inventivnih rešenja, tek mrvicu začudnih, tako da zapravo ne kvare bazično realistički prosede. I sve su tri Petrije tačne i besprekorne i isijavaju dragocenom scenskom toplinom, ali mora se istaći: Jovana Gavrilović je ovom ulogom obeležila ne samo ovu predstavu nego je njena Petrija onaj preznačajan trenutak u karijeri svakog vanserijskog glumca ili glumice – onaj kada se jedan talenat, jedan potencijal, koji je tu i jasno se vidi, ali je mogao u nekom trenutku i da se utopi u prosečnosti i rutini, odskoči i vine se u višu ligu, tamo gde se nalaze samo probirani. Njena Petrija, ta žena-dete, ta i naivna i čedna, a i svesremenska i drevna ženstvenost, taj vamp koji u sebi, na jedan dravičevski način, sadržava i jednu višu ljudsku i žensku čestitost, to je ova uloga, nakon koje Jovani Gavrilović nema nazad...“

Pišući o ostalim akterima Teofil Pančić dodaje: „Ostatak glumačke ekipe (Ivan Marković, Igor Đorđević, Branislav Zereški, Isidora Minić, Jelena Rakočević, Vladislav Mihailović) vrlo sigurno i dostojno prati tri Petrije, a bio bi greh ne istaći Tihomira Stanića kao Ljubišu, gorkog i poraženog čoveka starovremca, nesklonog da o sebi ili drugima, nakon svega, misli predobro, ali voljnog da onoj koju zavoli pruži sve što ima i može – bilo joj to dovoljno ili ne. A tako je, kanda, i s ovom predstavom kao celinom: sve bitno je unutar ova dva pozorišna sata na svom mestu, pa ako to nekome možda i nije dovoljno, problem je negde izvan nje.“

Treba pomenuti i zanimljivo scenografsko rešenje (Goran Stojčetić), sazdano od velikih metalnih slova njenog imena i kanapa „kojima se glumci iz scene u scenu ‘poigravaju’ kao život sa Petrijom, odnosno čovekom. A kanap je, u svojoj svojoj simbolici, i oko struka, poput suknje (kostim Tatjana Radišić), i u rukama i oko vrata...“

T. Nježić

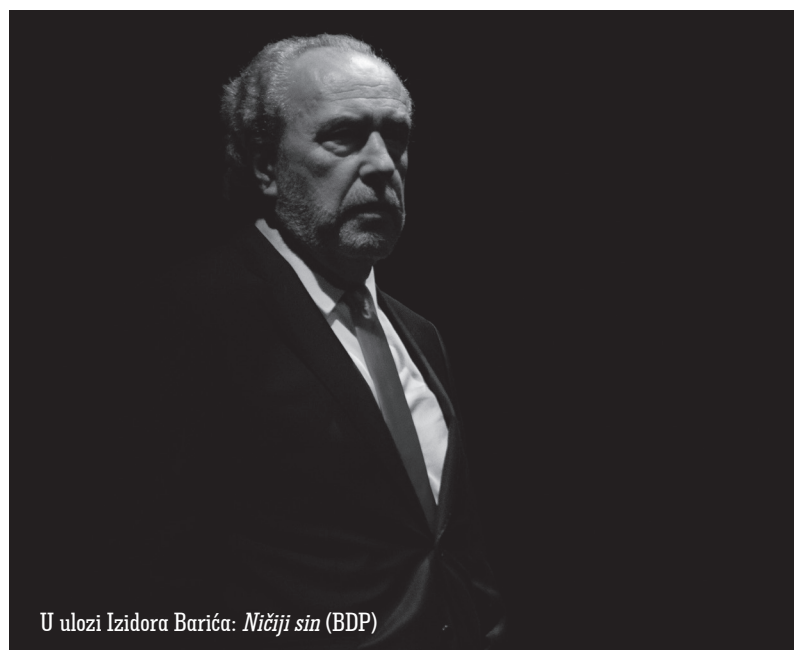
Petrijin venac (www.atelje212.rs)

U POLITICI MOŽEŠ BITI SAMO ZLOUPOTREBLJEN

Mnogo je bolje nekim važnim temama baviti se kroz umetnost, film ili pozorište, a pozorište je naša prava kuća i nekako najbliže životu — kaže Brik Krivokapić

Vukica Strugar

U ulozi Izidora Barića: *Ničiji sin* (BDP)

Glumačku karijeru gradio je diljem nekadašnje Jugoslavije, pa je među retkim umetnicima za koje ne postoje jezičke barijere: njegova je i ekavica i ijekavica, podjednako je ubedljiv kao srpski industrijalac, crnogorski gorštak, hrvatski narednik. Otkako je otišao u penziju kao prvak Narodnog pozorišta u Beogradu, Miodrag Krivokapić Brik redak je gost u teatru. Utoliko je za pozorišnu publiku veće zadovoljstvo što ga onedavno gleda u predstavi „Ničiji sin“, koju je po tekstu Mate Matišića režirao Marko Misirača u Beogradskom dramskom pozorištu. Istoimeni film u Puli dobio je čak šest Zlatnih arena, a ovog pisca smatraju jednim od najzanimljivijih i najkontroverznijih hrvatskih autora.

Šta je u Matišićevom rukopisu tako uzbudljivo, provokativno i inspirativno za vas kao glumca?

Ovo je drugi put da se susrećem s Matišićevim tekstom. Prvi je bio njegov scenario za film „Život sa stricem“, koji je režirao Krsto Papić, a Mate ga je napisao po romanu Ivana Aralice „Okvir za mržnju“. U tom filmu sam igrao strica. Sada glumim u njegovom komadu „Ničiji sin“. Gledao sam na televiziji istoimeni film koji se bavi pitanjem identiteta na ovim našim prostorima. Spoznaja da nisi pripadnik jedne nacije (a verovao si da jesi), nego neke druge, dovodi do tražičnih posledica...

Kako ste, posle odluke da „istupite“ iz teatra, ušli u ovaj angažman?

Ponuda da igram u tom komadu došla je od mladog reditelja Marka Misirače, inače ozbiljnog pozorišnog posvećenika, vrlo obrazovanog i informisanog. Moja poslednja premijera u pozorištu izvedena je pre pet godina. Bio je to „Konstantin“, komad koji govori o Konstantinu Velikom i Milanskom ediktu. Nakon toga osetio sam izvesnu zasićenost pozorištem, pa sam odlučio da ću ubuduće prihvatati samo pozive za rad na televiziji ili filmu, ako do njih dođe. Inače, imao sam sreće da posle ove predstave radim sjajnu TV seriju u Zagrebu.

Tamošnja kritika je „Počivali u miru“ ocenila kao najbolju seriju u poslednjih dvadeset godina, uz konstataciju da je reč o mom velikom povratku. Seriju su otpile Amerika, Velika Britanija, skandinavske zemlje. U međuvremenu, takođe u Zagrebu, snimao sam gotovo dve godine sapunicu „Kud puklo da puklo“. Malo sam se umorio i napravio dvogodišnju pauzu, a onda se pojavio Misirača sa „Ničijim sinom“. I u meni se opet javila želja za pozorištem. Zbog ove predstave propustio sam neke druge poslove i nije mi žao jer je Matišić zaslužio da bude predstavljen u našoj sredini.

Igrate Izidora Barića, univerzitetskog profesora, sumnjive i prošlosti i sadašnjosti.

Pisac nam daje sjajan portet tog sveučilišnog profesora i političara. Bio mi je izazov da izgradim lik čoveka koji ne bira sredstva da se domogne vlasti. Naravno, Izidor je i konvertit i preletač, juče komunist, potom nacionalista, pa ako treba i mundijalista. Uz to, što je još gore, čovek visoke inteligencije i obrazovanja. Takvi ljudi (političari) kao da se drže devize Šekspirovog Magbeta: „Živeti je ništa ako ne živiš ovako svaki dan.“ A iza sebe je ostavio užas. Željni vlasti, zaboravljaju da nisu besmrtni i da ništa ne traje večno. Pedro Kalderon de la Barka u svom sjajnom komadu „Život je san“ lepo kaže: „Svako sanja ono što je, i kralj koji vlada svima sanja kako zapoveda. U toj varci sebe gleda kako mnoge časti prima, a na vetar sve ih piše, jer smrt strašna sve ih briše i u prah će sve to strti.“

Danas je Izidora mnogo među nama, gde ih vi susrećete i prepoznajete?

Ponekad imamo sreću da našim predstavama preispitujemo stvarnost u kojoj živimo i naše mesto u tom svetu. Ne dešava se tako često, ali su dragoceni trenuci koji deluju osvežavajuće. Vrlo su lekoviti, bar za nas koji radimo, a nadam se i za publiku. Što se tiče tipova političara kao što je moj junak, prepoznajem ih svakodnevno u našoj realnosti.

Igrali ste u svim bivšim republikama i bili, u pravom smislu te reči, jugoslovenski glumac. Kako vam iz današnje vizure izgledaju te plodne osamdesete godine?

Nadrealno. Nedavno sam naleteo na neki moj rokovnik, iz 1985. ili 1986, nisam siguran. Nisam mogao da poverujem: jedan dan predstava u Zagrebu, drugi dan u Splitu, pa Subotica, a nakon toga Beograd. I sve velike uloge! Rokovnik beleži da sam onda skoknuo na nekoliko dana u Sarajevo, na snimanje. Pa opet sve iz početka. I tako celu godinu. S letom su dolazili i festivali, „diljem naše lijepe“. Pa, zar nije nadrealno? Iz današnje perspektive čisti nadrealizam! Kolege su se šalile da sam opštegjugoslovenski prvak.

Zagreb je mesto vašeg glumačkog stasavanja, prvih angažmana (Gavela i HNK), a samim tim i prvog priznanja. Za razliku od Beograda, prepoznali su vaš dar i to u vreme maspoka?

Zašto su me primili na Akademiju u Zagrebu, i to te 1971. godine? Zaista ne znam. Možda zbog toga što im je bio potreban neko takvog habitusa, a možda je to bilo prepoznavanje dara? Ne znam. Možda i zato što sam na prijemni došao s malim nadama, koliko da umirim sujeta. To je verovatno i razlog što sam bio opušteniji. Sećam se da je tajnica Akademije, u jednom momentu, nama koji smo čekali na svoj red za prijemni, rekla: „Joj djeco, svi ste tak tihi.“ Pomislio sam — ovo je dobro za mene, ako ništa, bar sam glasan!

Posle svih ovih godina s kakvim osećanjem se vraćate u grad svoje mladosti?

S radošću i setom. Tu sam proveo najlepše godine — dvadesete i tridesete. Mnogo toga me veže za Zagreb, više nego za bilo koji drugi grad: školovanje, posao, profesionalni uspesi, ženidba, rođenje starijeg sina Damjana. Igrao sam u mnogim teatrima, menjao ih, a zatim otišao u slobodnjake... Snimao sam na filmu i televiziji i učestvovao u sjajnim projektima KPGT-a i s njim proputovao ceo svet. S profesionalne strane osećao sam se sjajno, ali privatno rastrzan. Porodica mi je bila u Beogradu, ja u Zagrebu. Stalno s torbom u ruci, što zbog predstava i snimanja, što zbog odlazaka porodici u Beograd. A onda je došla 1991. godina, i sve se promenilo. Od tada živim u Beogradu: konačno s porodicom (što je bilo odlično), ali su se profesionalno stvari promenile. Uostalom, sve se promenilo! Nestalo je one, za mene, divne zemlje. Utopije koja se zvala Jugoslavija.

Na Brionima ste „ukrstili koplja“ sa Šerbedžijom u „Kralju Liru“. Šekspira ste tokom karijere igrali čak četrnaest puta?

Da, mnogo sam igrao Šekspira i, inače, klasične autore. Imao sam i sreću da mi je često u tim projektima Šerbedžija bio partner. To je fantastična privilegija i inspiracija. Sad igramo „Kralja Lira“ — on Lir, ja Gloster. Nekat sam u „Otelu“ igrao Otela, a on Jaga. U „Hamletu“ bio je Hamlet, ja Klaudije. U „Titu Androniku“, on Tit, ja Aron. U Molijerovom „Don Žuanu“, Rade je glumeo Don Žuana, ja Zganarela. U „Kralju Edipu“, on Edip — ja Kreont. Mogao bih još da nabrojim, jer smo desetak godina intenzivno saradivali. Čak sam igrao i u njegovoj prvoj režiji. Reč je o adaptaciji „Julija Cezara“, naravno Šekspirovog, u kojoj je Kasije glavna uloga. I upravo je meni pripala. Kada smo saradivali sa rediteljem Georgijevskim, on se čudio kako među nama nema surevnjivosti. Kako će je i

biti? Kada je Šerbedžija, i tada i sada, za mene naš najznačajniji glumac. Neprevaziđen histron! Uostalom, doživljavam ga kao starijeg brata. Već je pedeset godina na vrhu, što će reći da je toliko izložen sudu javnosti. A to nije lako. Stalno na njega kidišu — retko lavovi, uglavnom hijene. Uostalom, munje udaraju u hrast, a ne u makiju.

Engleski glumac Derek Džekobi najviše je puta na svetu igrao Hamleta. Izjavio je da je pred početak jednog izvođenja pomislio: „Šta ako sada zaboravim tekst?“ I upravo to mu se desilo. A vama?

E to je zlokobno pitanje. Ne sme se postavljati. U tom slučaju se i tekst zaboravi. Ipak, još je gore kad igrate na stranom jeziku u pozorištu, pa zaboravite takst. Imam to iskustvo iz Italije — trenutni horor! Ali najgori su glumački snovi: sanjaš kako igraš, a ne znaš ni koji komad, a kamoli tekst.

Odrastanje u Peći, kako kažete, naučilo vas je da razumete civilizacijske razlike i osetljivosti druge strane. Živeli ste u različitim sredinama, šta je najvažnija lekcija koju ste savladali?

Važno je razumeti šta drugu stranu povređuje i gledati da se to izbegne, jer povređivanje izaziva kod nekoga tugu, ali često bes i mržnju. Vrlo dobro znamo gde to vodi. Što sam stariji sve više cenim toleranciju, a nje kao da je sve manje.

Uvek ste se držali daleko od politike. Ovakav stav vam je (za razliku od mnogih kolega) uskratio moguće pozicije i funkcije. Šta vam je doneo?

Da sam hteo da se bavim politikom, završio bih pravo koje sam dugo studirao. Ne volim javno iznošenje političkih stavova, ali zato vrlo rado učestvujem u predstavama koje ukazuju na trenutak u kome živimo, ili se bave temama koje se prećutkuju. Takvih predstava je u prošlosti bilo dosta. „Karamazovi“ koji su se bavili Informbiroom, „Šiptar“ događajima na Kosmetu za vreme Drugog svetskog rata i kasnije pojavom Iredente, pa „Kralj Ibi“ koji je govorio o našoj stvarnosti devedesetih godina. I „Banović Strahinja“ spada u tu vrstu predstava. Da ne nabrojam, bilo ih je. Izidor u „Ničijem sinu“ kaže: „Ako se mi ne želimo baviti politikom, ona će se vrlo brzo početi baviti nama.“ To je istina. Ali zašto bih se direktno bavio politikom, kad znam da sam u tome diletant? I znam da bih bio samo upotrebljen, da ne kažem zloupotrebljen. Mnogo je bolje to raditi, ako se ukaže prilika, kroz umetnost — pozorište ili film.

Posle svih ovih godina i stečenog iskustva da li biste nešto promenili u svom životu ili glumačkom angažmanu?

Da! Zbog pozorišta propustio sam mnoge prilike na filmu i televiziji. Na modernim mrežama video sam da je zapisano sve što sam snimio (ili gotovo sve), a toga se nakupilo. Preko 80 uloga na filmu i televiziji. A ono što sam radio u pozorištu, ne postoji. Čak ni ja nisam vodio evidenciju. Bilo je mnogo sjajnih predstava s kojih nemam ni fotografiju, ni plakat, ni program. S ovim saznanjem, danas bih drugačije postupio. Ne bih tako olako propuštao prilike na filmu i televiziji. Ali čovek ne može protiv sebe. Evo, i sad je bila dilema: TV sapunica, film ili pozorište. A ja sam, ipak, izabrao pozorište i „Ničijeg sina“. Jer pozorište je naša prava kuća i nekako — najbliže životu.

Posle duge pauze opet na sceni, u predstavi *Ničiji sin* (BDP)

KAKO SAM SE ZALJUBIO U BEOGRAD

Piše Paolo Mađeli

Pre nego što sam seo da pišem, posmatrao sam Alpe gotovo pola dana. Nalazim se u seocetu, na 1.500 m visine. Ispred mene se prostire kamena zid do 2.500 m. Iznajmili smo brvnaru izolovanu na ivici šume i čini mi se da sam u toj tišini, posmatrajući kamene bore i njegove ledene vene koje se protežu u visinu, pronašao tunel sećanja mog izgubljenog vremena.

Vratiti se, u vremenu, nazad u Beograd u Narodno pozorište, vratiti se u mojih 25 godina, sada, kada ih imam 70, teže je nego osvojiti ovu planinu koja me gleda i ispunjava strepnjom.

U proleće 1972. radio sam u Teatru studio, pozorišta Metastazi, sa grupom koju sam video. Upravo sam završio Švarcovog „Golog kralja“, s mladim Robertom Beninijem, Pamelom Dilorezi i Saveriom Markonijem, kada su stigli pozivi iz Narodnog pozorišta u Beogradu. S druge strane žice Arsa Jovanović i Florika Malureanu: dođi ovamo da radiš, dođi što pre možeš. S Florikom (legendom evropskog pozorišta) već sam radio dve nezaboravne predstave u Rumuniji, gde sam ostao osam meseci zahvaljujući stipendiji koju sam dobio od regije Toskana. Rumunsko iskustvo duboko se urezalo u mene i želja da upoznam Beograd i njegovo pozorište bila je neizmerna. Arsa i Florika su svakodnevno insistirali i na kraju pristadoh. Stigao sam u Beograd, fascini-

glumici. U povratku avionom slučaj je hteo da putujem sa Jugoslovenskom košarkaškom reprezentacijom i kućence je išlo iz ruke u ruku sve do Rima. Duza je živela s mojom majkom i na svet je donela pet štenaca.

Po povratku u Toskanu suočio sam se s bezbroj telefonskih poziva Velimira Lukića i 1973. odlučih da napustim svoj teatar u koji sam se vratio tek 2010. kao njegov direktor i na tom mestu ostao šest godina.

Istina je bila da sam se te daleke 1973. godine zaljubio u Beograd i Narodno pozorište. „Mandragola“ beše prva predstava koju smo radili, imala je veličanstven uspeh ne samo u Beogradu već i sledeće godine na Dubrovačkim letnjim igrama. Grupu su opet činili Miki, Maks, Bogdan, Stanislava, Miša, Marko Nikolić i Dobrila Stojnić, glumica koja će zauvek obeležiti moj životni put. Sećam se kako sam jednog leta s ponosom hteo da je predstavim mom maestru, genijalnom Đorđu Streleru. Bili smo na ostrvu Elba i Streler je došao brodom iz Portofina da je upozna.

Posle „Mandragole“ došle su „Ribarske svade“. Miša Žutić je za tu ulogu dobio Oktobarsku nagradu. Bili smo presrećni. Grupi iz „Mandragole“ pridružili su se Olivera Marković, Tasovac, Zorica Mirković, Rastko Tadić, Ture Bošković, Dragan Savković, Milka Lukić...

Sećam se da smo bili pozvani u Italiju na turneju od tri nedelje, zatim u Bukurešt. U međuvremenu sam potpisao ugovor sa Narodnim pozorištem i postao stalni član ansambla. Potom sam posta-

va. Genijalni Duško Ristić za scenografije, Vjerka Kalčić i Božana Jovanović za kostime i Voki Kostić za muziku.

U to vreme Narodno pozorište je imalo šest žila kucavica, tri su bile tri scene: „Krug 101“, velika scena i scena u Zemunu, a tri van scene: bife pozorišta koji su među sobom zvali „Podmornica“, Klub književnika sa svojom baštom, i KPZ preko puta mog voljenog hotela „Mažestik“. Kako zaboraviti „Podmornicu“: sjajna kuhinja od jutro do kasno u noć pod komandom Srbe, savršena usluga Mime, to je bilo obavezno sastajalište svih umetnika i Opere pozorišta i ne samo njih. Pored Duška Ristića i arhitekte Ševića, velikog tehničkog direktora, u „Podmornici“ si mogao sresti u samo jednom danu Mitu Parlića, Šćedrina, Višnju Đorđević, Dušku Sifnios, Radmilu Bakočević, Milku Stojanović, Miroslava Čangolovića, Rašu Plaovića, Nedu Spasojević, Đorđa Lebovića, Miljenka Smoje, Miru Stupicu, Kseniju Jovanović, Oskara Danona, Ljubinku Bobić i glumce iz cele Jugoslavije. A onda smo u Klubu književnika redovno vidali one koji su nam već postali intimni prijatelji: Srđana Karanovića, Gorana Markovića, Branka Baletića, Nadeždu Perović, Rajka Grlića, Dušana Makavejeva, Žiku Pavlovića, Danila Kiša, Mirka Kovača ... sve do veličanstvenog usamljenika Filipa Davida.

Bile su to nezaboravne godine koje su mi otvorile vrata Bitefa, Ateljea 212, JDP-a, BDP-a i „Buhe“. Zahvaljujući Narodnom pozorištu u Beogradu otvorila su

Paolo Mađeli

ran i uplašen ćirilicom koja me je opkoljavala sa svih strana i koju sam se trudio da naučim. Osećao sam se zaštićenim od upravnika Velimira Lukića i moje scenografkinje Milice Pašić, koja će kasnije postati gospođa Ejodus. Milica mi je nešteditice pomagala i u prevodenju.

Na „Krug 101“, koji danas nažalost više ne postoji, radio se tekst „Pomozite mi da umrem“ Karle Perosi. Glumci: mladi Miki Manojlović, Dragan Maksimović, Bane Zamolo, Bogdan Mihailović, Miša Žutić, i Stanislava Pešić ... navodim samo neke, bili su izvanredni. Bio sam zadivljen potencijalom teatra.

Veće premijere ... iz jedne korpe iskoči nešto belo na crne tačke: štene dalmatinac. Nazvah je Duze, kao omaž velikoj

vio „Galeba“, scena je gotovo cela bila u vodi. Igrali su Dobrila, Miki, Stanislava, Olivera, Ciga Jerinić, Pera Banićević, Miki Viktorović, Miša... I Čehov nam je doneo mnogo radosti kako u Beogradu, tako i u Budimpešti i Bratislavi.

Zatim, beše jednom jedan Mikloš Hubija, koga sam postavio na scenu u Zemunu s Pajom Minčićem u ulozi Franca Jozefa i Predragom Tasovcem ko Sigmundom Frojdom. Mikloš je hteo da iskoči iz kože od sreće, ali moja interesovanja i moj život krenuli su novim putevima i 1977. dadoh otkaz. U svakom slučaju beše to šest godina lude ljubavi, snažnog istraživanja i žestokog traganja za novim scenskim jezikom, sa fantastičnim glumcima i saradnicima iz sno-

mi se vrata pariskog i francuskog pozorišta. Kao što sam preko Narodnog pozorišta stigao do Slovenije, a onda Nemačke, gde imam porodicu i gde još uvek radim.

Izbor onog mladića Paola da krene put Istoka kada su hiljade umetnika hrlile Zapadu promenio je moje shvatanje života, moj kulturni identitet i moje osećanja pozorišta. U meni se formirala estetika koja me je na Zapadu učinila drugačijim. Tako sebi objašnjavam činjenicu da sam radio u više od 20 zemalja u celom svetu i zato se uvek vraćam na ovo tlo prošlosti, i nastaviću tako dokle god imam snage, a nikada neću zaboraviti talente iz Francuske tri, njihove glasove, gestove, oči, miris scene u onoj kući mog izgubljenog vremena.

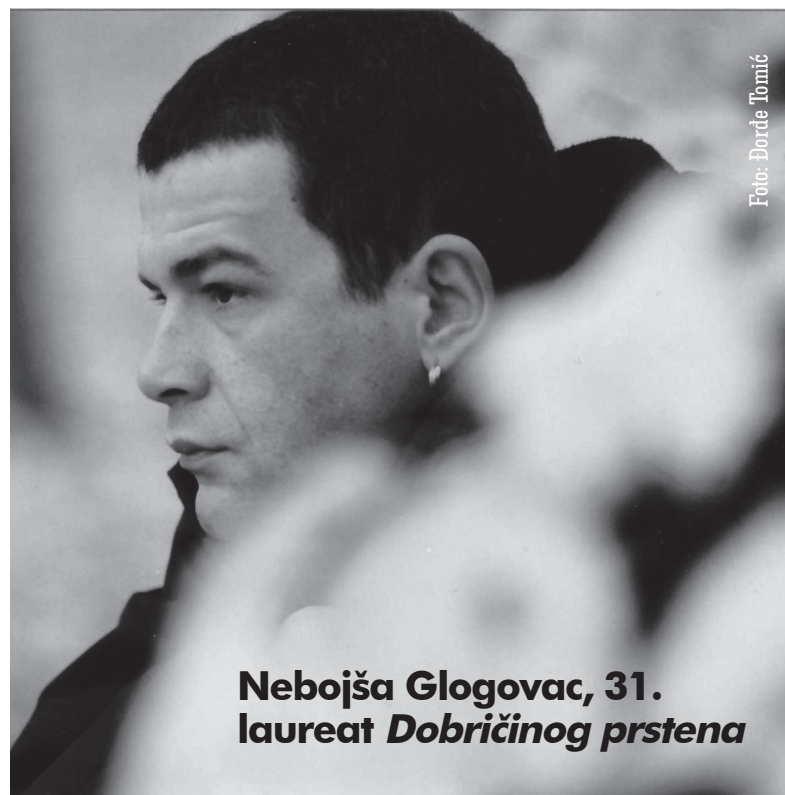

Foto: Dorić Tomić

Nebojša Glogovac, 31. laureat Dobričinog prstena

Branka Katić

MILO MI JE DA TE VIDIM

Kosmos je mali da skrije ljubav

Ti si sada vetar,
Nebo plavo i nebo zvezdano.

Kad zatvorim oči, tu si.
Bude mi milo kada te vidim.

Nasmejano ćutiš,
gledaš me mangupski,
veselo je oko tvoje,
mudrice, barabo,
radosna sam kad mi u suton dođeš.

Veliki glumac što nikad ne glumi,
samo nežno u suštinu rije,
zmaj si snažan i lav strašni,
bubo svilena.

U srcu te nosim,
u sili prepoznajem,
grebem ti Ćurane, znam da ne mariš...

Volim te i sve tvoje volim,
Sve ljubavi tvoje grlim dušom svom.

(Volela bih da sam Milena Marković,
pa da ti napišem najlepšu pesmu...)

Pesma Branke Katić posvećena Nebojši Glogovcu i tekst Gorčina Stojanovića su iz monografije koju, kao pripadajući deo nagrade „Dobričin prsten“, objavljuje Udruženje dramskih umetnika Srbije, ovoga puta u saradnji sa izdavačkom kućom Vulkan.

LEP I ČESTIT

Piše Gorčin Stojanović

— A što ti mene voliš, Jelo?
— Zato što si lep i čestit.

Taj filmski dijalog stoji ovde, na početku pokušaja pisanja o umetnosti Nebojše Glogovca, jednog od najvećih srpskih glumaca uopšte, ne zbog potpisnikovog sentimenta, niti pak sećanja na zajednički rad, nego zato što u odgovoru na pitanje, u rečenici što je Branka Katić izgovara kao Selenićeva junakinja, stoji jedan od ključnih razloga neizrecive tuge zbog Nebojšinog odlaska, a u isti mah i jedan od ključnih postulata njegovog glumačkog bića.

Lepota duha i čestitost duše, naime, uvek su jasno i jarko vidljivi, na pozornici ili u krupnom planu na bioskopskom platnu. Nebojšin glumački habitus, instinkt, znanje, tehnika, a pre svega ogroman, neiscrpan dar, nahodili su se u toj čestitosti, suštinskoj lepoti duše otvorene za svet u kojem živi, spremne da se sa tim svetom nosi i vodi stalni dijalog. Za to je bila neophodna velika osetljivost, ona ranjivost koju je, katkad, potrebno sakriti pod gotovo mizantropsku masku. Takva senzibilitnost je od one vrste koja nalaže izvesnu samozatajnost, neki oblik hotimičnog skrivanja celokupnog bogatstva jednog bića. Govorim, dakako, o glumačkom biću. A mislim na ljudsko. Jer kod velikih, najvećih glumaca, kod istinskih umetnika, a ne činovnika glume, to je naprosto neodvojivo.

Unutarnje bogatstvo o kojem je ovde reč jeste stalni oblik razmene sa samim sobom, s tamnom i svetlom stranom svoje prirode, sa svim nesavršenostima koje biće neizostavno nosi. Taj unutarnji dijalog – ne monolog! – potom se pretvara u ono što zovemo glumačkom unutarnjom radnjom, onim ispoljavanjem lika koje ne mora uvek da bude slikano pastuoznim potezima i jarkim bojama. To su, u svoj preobilnoj punoći, uvek mogli osetiti Nebojšini partneri, a potom, u zajedništvu saigre, i gledaoci.

Ako prethodne reči deluju odveć apstraktno, možda je dovoljno podsetiti se tri uloge, raspoređene u tri tačke suviše kratkog, ali bogato sadržajnog glumačkog puta Nebojše Glogovca. Selenićev Bogdan Bilogorac iz 1995. stoji na tom početku kao vrelo čiste emocionalnosti, jednostavnog izraza i epsko-lirske snage. Scena iz tog filma koja je na snimanju izazvala sve one iste emocije kod prisutnih, prvih gledalaca, dakle, i to u svakom dublu, pa i u onim stopiranim ili tehnički neuspehim, a koje će izazvati docnije u bioskopima, takozvana „scena pod mostom“, dolazi u prvi mah u sećanje. No, posle tog dramskog vrhunca, slede i tri Nebojšine poslednje, kratke scene – zapravo jedna, razlomljena u tri eliptična odlomka – rastanka dvoje zaljubljenih. Onu drevnu melodramatsku formulu raspetosti između osećanja i dužnosti, u tri kratka vremenska intervala pakovanja za odlazak u rat, pravljenja omiljenih „pofezni“, i molbe za poslednjim poljupcem, Nebojša uzdiže na trgetski nivo upravo emocionalnim gradiranjem, svešću o svojoj glumačkoj snazi, trimat unutarnjim radnjama koje svedoče o ljubavi, neminovnosti i bolu. Tri pogleda u pravcu partnerke, tri fine niti ispredene iz jednog istog, dubokog emocionalnog prediva, tri trenutka u kojima dečak postaje čovek – a sa stalnom prisutnom svešću o tome šta se u realnom vremenu nešto ranije, a u filmskom – tek časak pre dogodilo, koja vrsta pucanja one opne bića što ga štiti od spoljnog sveta. Tre-

ba li podsećati kako je reč o prvoj velikoj ulozi na filmu?

Uloga Mladena u Golubovićevoj *Klopki* iz 2007. svedočanstvo je pune glumačke dospelosti. Preovlađujuće samoosećanje iz kog igra svoj lik, Glogovac naizgled svodi na svega nekoliko sredstava, od kojih je način stiskanja usana tek diskretna naznaka one nutrine iz koje ucenjeni čovek u borbi za najbliže dela na stazi pretvaranju u ubicu. I kada, pred kraj, u ispovednom monologu pred Natašom Ninković, zapravo ispriča priču, koja je gledaocu već poznata, štaviše, upravo viđena, Glogovac, opet pažljivo odabranim unutarnjim radnjama, uzdiže dramski triler na nivo tragedije, dajući mu tačno onu, čini se – jedinu moguću – dozu plemenitog *pathosa* lišenog sentimenta.

Gotovo na samom, rekoh li: neshvatljivo preranom, kraju Nebojšinog filmskog glumačkog puta stoji Vjekoslav Kralj iz Grličevog i Tomićevog *Ustava Republike Hrvatske* (2016). Zahtev da se u isti mah očuva jedinstvo – i jedinstvenost – lika rastočenog u najmanje tri svoja ispoljavanja, a da se igra iz tri registra, međusobno gotovo isključujuća (homoseksualac, šoven, uredni građanin), bilo je moguće ispuniti samo visokim majstorstvom, potpunim predavanjem, neposrednošću izmešanom sa dekadentnim sredstvima travestije (i glumačke, i one doslovne). Snaga te uloge, a s njom i celog filma koji se odvažio stupiti na sklisko tlo moguće čiste iskonstruisanosti, počiva upravo i ponovo u tom moćnom sadejstvu Nebojšinog etičkog bića i njegovih protivrečnosti, i glumačke, sada već iskustvom obilato ispunjene, moći da uvek bude do kraja i nepatvoreno, životno i čisto prisutan u svakom kadru. Imajući, zapravo, tri zadatka u jednom, Nebojša svakom obezbeđuje sopstvenu autonomiju izraza kroz kretnje, stav i držanje, istodobno ih stapajući u lik spram kojeg se gledalac kreće u ambivalentnim osećanjima, od gađenja do sažaljenja. I opet, na snazi je snaga unutarnje radnje, jedinstvo lepote duha i čestitosti bića. Sve pre i posle toga je zanat. A ovde je reč o daru koji proističe iz samozapitanosti, iz dubokog osećanja nesavršenosti sveta, onog jedinog mesta s kojeg je moguće biti umetnikom, a ne tek interpretatorom.

I to je – ako je – jedan mogući odgovor na pitanje o glumačkoj veličini Nebojše Glogovca. Ukoliko je to pitanje uopšte potrebno postavljati. Jer ta veličina je, dakako, neupitna, a pokušavati pronaći otkud ona dolazi možda nije ni potrebno: sublimirajući u svoje glumačko, dakle – ljudsko, biće nedaće našeg neposrednog sveta, upijajući strasću, a bogateći svešću, uzdižući ih snagom umetničkog izraza na tragički nivo, u ogromnoj većini svojih i filmskih i pozorišnih uloga, Nebojša Glogovac napravio je glumački opus koji je ne samo najsajjniji odsev svog doba, nego i trajno kulturno dobro, civilizacijska činjenica, epohalni trenutak uhvaćen u čilibar umetničke snage.

Zato što je lep i čestit.

Dvorište Kapetan-Mišinog zdanja, tamo gde je, jednom, Stevo Žigon odgrmeo svog Robespjera pred pobunjenim studentima, tamo gde smo leta provodili gledajući kako La-

Nebojša Glogovac, salon JDP-a (foto Zoran Jovanović Mačak)

za Ristovski i Neda Arnerić varaju muža i kuma u Rucanteovoj i Zečevoj *Mušici*. Veče, letnje, koje sluti na oluju. Nasred dvorišta, između nekih nemogućih, ambijentu neprimerenih kulisa, pod škrtim svetlom priručnih reflektora, a tih godina, ranih devedesetih, sve beše i škroto i priručno, jer to beše vreme zla i naopaka, glumci igraju, tačnije – probaju, crnohumornu Ortonovu *Veliku pljačku*, drugačije znanu u srpskom glumištu i kao *Lova*. Svetlana Bojković, Ejđus i Cvejić, tamo napred Mijač koncentrisano čupka zulu, ali kraj svih njih, iskusnih, blistaju dvojica u mraku, Sergej i Nebojša, klasa Vlade Jevtovića. Odlična klasa, videće se docnije: Nataša, tri Danijele, Vojin, Boris, Karolina će odustati posle kratkog bleska, nije lako biti ni glumac, ni mlad, a ni čovek u ovoj dolini plača, u tom dobu umiranja.

Već se vidi da ova dvojica, svako na svoj način, blistaju u ovoj, po svemu letnjoj, predstavi. Jedan ekstrovertniji, „luđi“, drugi, Nebojša, jer, nažalost, o njemu je ovde reč, ne konačno, ne završna, nikako ne poslednja, ali tragično nepotrebna reč, naizgled smireniji, a uistinu zagledan u nutrinu krhkog glumačkog i još krhkijeg ljudskog sopstva.

Oluja prekida ovu generalnu probu pred završetak, kulise lete po dvorištu, glumci se sklanjaju, sećam se Nebojšinog cilindra sa nekakvom maramom iznad oboda, i crnih, okruglih naočara, sve to sad kisne, svi kismemo, svi smo se ubrzo razbežali. Nikad ni-

sam video kraj te predstave koje se, da nije one dvojice klinaca, niko ne bi sećao, ne zato što je bila rđava, jer nije bila, nego zato što bi bila bez većeg smisla i značaja – da nije njih dvojice, da nije Nebojše Glogovca, prvi put na sceni.

Nisam video kraj predstave, ali sam video početak, ne ja, svi smo videli, taj veliki početak jedne, beše to sasvim razvidno, ogromne glumačke priče, jedne uzvišene ljudske situacije, objavu jednog nesvakidašnjeg, gotovo nepojamnog dara. Nije ovo nikakva naknadna pamet, videlo se i pričalo se o tome, još tada i od tada.

Sve je već bilo tu.

Onda je, s ratom i razaranjima, kao paradoksalni duh doba koje nije bilo osuđeno na veličinu, nego na svakovrsnu niskost, počeo sijati taj dar, posve nespojiv sa svojim vremenom, a opet potpuno u njega uronjen. Veliki duh u malom vremenu, to se hoće reći. I on, taj duh, i taj dar, poput upijajuće hartije, poput sundera, tog živog organizma kao prisilom prikovanog u predele dna, a koji podvodna morska strujanja preraduje i pročišćava, već tada će početi da obavlja svoj veliki duhovni rad. Jer gluma Nebojše Glogovca bila je utemeljena u duhovnosti, baš kao i u svom strašnom dobu. Nije ga birao, ali ga je činio podnošljivim, boljim, većim nego što je bilo, plemenio ga je bez ulepšavanja, bez šminke, osim one pozorišne, a ta je kod takvih veli-

kih glumaca okrenuta samo jednom – is-povedanju istine.

Istinitost nije ni uverljivost, ni verodostojnost, ni dokumentarizam. Nema veće laži od istine, rekao bi Rajner Verner Fasbinder. Na sceni i u kadru, Nebojša Glogovac nije ponavljao stvarnost. Njegov je postupak bio sublimacija. Njegova je misao bila posledica emocije, čiste ljudske osećajnosti. Otud njegova osetljivost na stvari vremena u kom živi, otud mogućnost da u ulogama savremenika i ispisnika, u delima Dukovskog ili Milene Marković, Koljade, Šajtinca ili Biljane Srbljanović, pronađe svestremenost teatra. Otud pak spremnost, mogućnost, moć da u delima Šekspira ili Čehova, Krleže ili Gorkog, Ovidija ili Bulgakova, Nušića ili Ace Popovića, zasija istina našeg doba, ne kao tek svedočanstvo, niti samo ogledalo, nego kao istina u svom punom, sublimnom obliku, kao kristal stvarnosti, brušen poput brilijanta sa pedeset i osam faseta, najfinijim radom, najbrižljivijim naporom, najboljim alatima uma, duha i tela.

Nebojša, stoga, nije igrao tek bilo šta, niti na bilo kakav način. Samozahtev za istinitošću, odsustvo svake artificijelnosti bez unutarnjeg pokrića bez obzira na stupanj teatralnosti igre u odabranom načinu, partnerstvo i pobratimstvo lica na sceni, a u svemiru, taj tinovski tamni sjaj ljudskosti, ta svest o protivrečnostima bića i onog što ono u sebe prima i daje, to je bila, u isti mah nedokučiva i tako blisko prisutna, tajna glume Nebojše Glogovca.

U belini u kojoj, na kraju predstave i životnog puta, nestaje njegov Hamlet, na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta, u platinama scenografije predstave Ace Popovskog, tamo negde u fundusu, ali tu, u toj zgradi kojoj je ostavio najveći deo svog glumačkog postojanja, još je otisak tog duha i tog tela, tog preciznog i osetljivog mehanizma čiste, prefinjene, izbrušene, pa ipak jarke, skoro divlje, svakako neukrotive osećajnosti.

Odlazak je nepojaman. Ako ga i ima, onda je to onaj, Prosperovim pokličom potaknuti, odlazak u elemente. Možda se, ako je verovati Bardu i njegovom junaku, s tih obala nijedan putnik vratio nije. A, možda, Nebojša Glogovac nikad i nikud nije otišao, jer se ne može otići ako se nije bilo prisutno, a ako je prisustvo takvo i toliko, onda ono ne može prestati. Može biti samo privremeno na pauzi, nekoj kao kod Čehova. Istinitost ne umire, ona se samo ponekad skriva, onda kad je nismo dostojni.

Nebojša Glogovac, nagrada Fondacije „Branka i Mlada Veselinović“ za ulogu Hamleta u JDP-u, 2017 (foto Mondo Stefan Stojanović)

DOBRO FUNKCIONIŠEM U HAOSU

Inspiriše me kada se sretnem s dobrom dramom, ali pravom, koja ima mitološku ravan, tretira problem koji muči svet odvajkada, bavi se nerešivim pitanjima, ali i kada je tu dobar bend, pa još i reditelj koji ima san i u stanju je da ga bez straha odsanja, ali i podeli ga s nama glumcima, uvuče nas u avanturu kreiranja

Olivera Milošević

Više od tri godine Nebojša Glogovac u pozorištu nije imao premijeru. Za to vreme je na filmu ostvario niz izuzetnih uloga. Evo ga ponovo — sada u projektu „Zlatno runo“ Borislava Pekića u režiji Nebojše Bradića i u produkciji G17+. Putuje po Srbiji i gotovo svake večeri u drugom gradu igra šminkera Simeona Njaga, u neobičnom, pekićevskom тумачenju odnosa umetnosti i vlasti.

Kao glumac počeo si u nedoba — i za profesiju i za život. Za ovih 10 godina sazrevao si i kao čovek i kao glumac. Kakav je tvoj odnos prema tom vremenu?

Bilo je tako kako je bilo. Moj generaciji je tih 10 godina bilo dato za sazrevanje. Neki drugi naraštaji su, međutim, za to vreme radili nešto drugo. Neko je devedesete dočekao s 12 a neko s 18 godina. To je osnovna razlika. Bio je to naš deo kolača. Priča o novoj energiji koju smo doneli u profesiju je posledica tog vremena koje smo dobili. Zato smo posebni, jer je i samo vreme u kojem smo živeli i sazrevali bilo izuzetno. Snalazili smo se i radili kako smo znali, na jedini moguć način. Od starijih kolega smo slušali kako je nekada bilo i koliko je gluma nekada bila velika i lepa, koliko su glumci bili poštovani, cenjeni pa i plaćeni. . . Znali smo to i s tom svešću se borili za svoj prostor, svoju profesiju, status. . .

S druge strane, zapalo nam je vreme velike bede. Razmišljao sam kako to da sam baš na bedi napravio to što sam napravio, i po glavi mi se neprestano vrzma pitanje da li je zbog toga vrednost onoga što sam napravio veća ili manja. Nemam odgovor na pitanje kako bi bilo da je bilo drugačije. Okvir za naš rad je bio ono „Na muci se poznaju junaci“, a moja generacija se, mislim, dobro pokazala na tim mukama. Držali smo se dobro, radeći svoj posao punim srcem, ali uvek sa svešću o tome šta se dešava oko nas i s buntom protiv onoga što se dešavalo. Trudili smo se da ljudima barem malo ulepšamo život, ukazemo im na pravu sliku stvarnosti. . .

NE ŽALIM SE

Da li je za tebe to bio beg od stvarnosti ili borba s okolnostima?

Osećao sam to kao bunt. Sve te predstave i filmovi su na neki način tretirali našu stvarnost, sudbinu... Prijećam se predstave „Srpska drama“ u kojoj se tri generacije srpskih vojnika sreću na nebu i imaju istu priču — sudbinski krug od 50 godina u kojem se nama dešavaju ratovi, bede i slične stvari. Protiv tog ciklusa nesreća čovek se ne može buniti, pa je naša pobuna bila usmerena ka tome da ne odustanemo od onoga što je dobro i vredno, od života u boljem kontekstu. Oko nas je, čini mi se, bila čitava organizacija kiča i planskog srozavanja svesti naroda. Često se

setim Mikija Krstovića koji mi je jednom rekao: „Kad kažem da za moju decu hoću hleba, to znači da hoću pomorandže.“ To mi je metafora onog ispod čega ne treba ići. Kada u Nemačkoj za 30 feninga poskupi hleb, sve istog trenutka staje. Neophodno je, naime, stalno biti svestan onoga što nam kao normalnim ljudima pripada.

Šta misliš zašto smo trpeli sve to tako dugo?

Kao što ne znam kako smo izdržali 500 godina pod Turcima, ne znam ni kako smo dozvolili da nam ovih 10 godina prođe na ovaj način. Opet razmišljam kako smo deo igre nekolicine velikih moćnika, po teoriji da svetom vlada osam ili devet anonimnih ljudi. Otuda čitavi narodi nemaju kontrolu nad svojim sudbinama. Ta teorija je sasvim realna i dovodi nas u položaj u kojem praktično ne možemo da učinimo ništa čime bismo uticali na vlastitu sudbinu. Ipak, nadam se da je to privid, da su naši životi, kao i želja da udobno organizujemo svoj život — jači. Jer kada narod obuzme želja za životom, onda niko ne može protiv toga.

Za tvoju profesiju je izuzetno važan talent, a uz to i mnogo rada. Čemu možeš da zahvališ što si uspeo?

Nisam neki veliki radnik. Kod kuće ne vežbam tehniku glasa, dikciju ili slične znanstvene stvari što bi verovatno donelo lepe rezultate. Prosto, nisam takav. Celog života sam radio zadatke u poslednji čas. Kampanjac sam, ali mnogo toga osećam instinktom. Mešavina instinkta i razuma mi pomaže da zaključujem i donosim odluke. S druge strane, radio sam mnogo jer sam neprestano bio u vatri, a u haosu dobro funkcionišem. Kada sve ide po nekom ustaljenom receptu, kada se zna kuda se ide i kako se završava, meni to nije naročito inspirativno i ne vuče me. Odgovaraju mi skautske okolnosti. Tako se i dešavalo. Prosto, na delu je bio sticaj okolnosti. Sreća, ili sam to ipak sam svojim bićem prizivao. A možda su to ljudi videli u meni. Ne znam kako se sve to dešavalo, ali ne žalim se.

NA TRAGU IDEALNOG LIKA

Pročitala sam da ti je visoko svešteno lice reklo da je gluma traganje za Božjim likom.

To mi je rekao Amfilohije Radović. Stopirao sam jednom do Pančeva, vraćajući se s fakulteta, i on me je povezao. Pitao me je čime se bavim. Njegova formulacija da je to traganje za idealnim likom je izuzetno lepa i — tačna. Mislim da prave definicije za glumu i nema. Ono što mene i moje kolege vuče da budemo u gomili raznih okolnosti koje bi normalnog čoveka izlule, a nas nešto tome privlači, odgovara nam na perversan način. Sve je to — i kuioari, i anegdote, i tračevi, i lepo i ružno,

sve je to deo te naše životne priče. Mislim da je to istovremeno i neka vrsta prokletstva i dara.

Odrastao si u porodici u kojoj je glava kuće sveštenik. Da li je ta činjenica odredila tvoj odnos prema Bogu i veri? Kako se odrasta u takvoj porodici?

Ne znam kako drugi odrastaju. To je bila moja životna okolnost, ja sam u njoj odrastao i sticao saznanja. U pubertetu sam, međutim, počeo da se bunim protiv toga, trudio sam se da poništim tu priču idući u kontraseru — počevši od mangupiranja po ulici, kafana, pijančenja, devojaka, svega što je bilo nasuprot vrlini koju je podrazumevalo vaspitanje koje sam dobio u kući. Kada sam dobio je sabrao utiske, bio je to u stvari odnos prema religioznoj priči u mojoj porodici, buntovni, mladalčki pokušaj da je poništim da bih video šta sve postoji iza nje. A kada mi je sve to postalo isprazno, osetio sam da je priča koju sam kroz detinjstvo slušao i živeo i o kojoj sam kasnije čitao u knjigama — da je to prava priča. Tada sam shvatio i šta je uzvišeno i šta nas to čini boljim. Sve mi je postalo mnogo jasnije. Problem je, međutim, u tome što se religije dele mada je Bog — jedan. Sve religije, naime, pričaju istu priču, a razlika je u podneblju i nekoliko odrednica. Naravno, hrišćanstvo mi je najdraže jer govori o ljubavi, ali je moj ideal zajednička religija celog sveta, vera svih u ono što nas čini ljudima.

Prve velike uspehe ostvario si u pozorištu, a onda si pbegao u film. Zašto te tako dugo nije bilo u teatru?

Smatram da se u pozorištu ništa zanimljivo za to vreme nije događalo. Do sada sam igrao 20-ak uloga u teatru i sada je ova pauza po mom osećanju bila logična. Zasitio sam se rada u pozorištu. Bili su mi potrebni novi, izazovniji komadi i ideja zanimljivija od proste obrade teksta na sceni. Od „Bu-

reta baruta“ dosad jedino mi je bila interesantna predstava „Roberto Cuko“ — i po rediteljskom snu koji je tu odsanjan, i po glumačkim rešenjima, i scenskom jeziku. . . Sve ostalo je bila klinička smrt. Održavanje pozorišta u kakvom-takvom životu. Ni je mi se ukazivala prilika kojoj bih se rado-vao. Sve što se dešavalo u okviru institucije u kojoj radim, a najpre dovođenje upravnika protiv volje ansambla — a pokazalo se da taj upravnik nije stručan i ne odgovara tom mestu — odbijalo me je od teatra. Nisam u tome hteo da učestvujem, osim da negodujem, što sam otvoreno i pokazivao.

Pa ipak, taj upravnik je bio tvoj profesor?

Jeste, to je profesor koji me je naučio mnogo lepih stvari što se glume tiče. On je sjajan pedagog. Mislim da bi Vladimir Jevtović trebalo samo to i da radi, predaje glumu. Jer tu je dobar. Uostalom, ja sam mu, kao i cela klasa, zahvalan što nas je mnogo čemu naučio. Zasmatalo mi je, međutim, nešto drugo — ta nezasićenost njegove ljudske prirode.

Filmovi u kojima si glumio bili su prilika da još više ljudi vidi koliko se dobro baviš svojom profesijom. Šta još glumcu daje film?

Tačna je priča da je glumac kralj u pozorištu i da je on svake večeri na sceni vladar koji može da promeni stvarnost — nabolje ili nagore, ili je odigrao onako kako je dogovoreno. Film takođe pruža veoma mnogo mogućnosti. Glumac je glumac — i na filmu i u pozorištu. Pitanje sredstva lako može da se svede na pitanje prekidača u našem zanatskom biću. Zapravo je reč o jednostavnoj promeni: u pozorištu je gest naglašeniji i izraženiji, na filmu se sve to umanju, opirodi, svede na životnu ravan. Tim malim sredstvima se isto tako može postići velika kreacija. Po mom mišljenju i jedno i drugo ima svojih prednosti. Inspiriše me kada se sretnem s dobrom dramom, ali pravom, koja ima mitološku ravan, tretira problem koji muči svet od-

vajkada, bavi se nerešivim pitanjima, ali i kada je tu dobar bend, dobra ekipa glumaca, pa još i reditelj koji ima san i u stanju je da ga bez straha odsanja, ali i podeli ga s nama glumcima, uvuče nas u avanturu kreiranja.

U pozorištu se rezultat odmah posle premijere vidi, na filmu je sve mnogo neizvesnije.

Tačno. Na filmu postoji period montaže kada reditelj i montažer sede nekoliko meseci u mraku i sve što smo uradili na snimanju kroje na svoj način, prave od toga priču. Tu glumac više nema nikakvog ude-la, film je od njega odvojen i postaje nešto posebno. Posle premijere film je sasvim samostalan i počinje da živi sopstveni život. Budući da sve to znamo, nama glumcima ostaje samo da pažljivo odaberemo tekst koji ćemo raditi, saradnike i u radu na realizaciji filma damo koliko umemo.

ISTINA U UMETNOSTI

Osluškujući one kojima je profesija da prate tvoj rad, ali i običnu publiku, zaključujem da pripadaš glumcima kojima se izuzetno veruje, više no mnogim tvojim kolegama. Zašto je tako?

Trudim se da na sceni ostvarim posebnu vrstu istine. Istina u umetnosti nije značajan faktor. Tu postoji samo umetnička istina, kako kaže Simeon Njago u „Zlatnom runu“. U umetnosti ne postoje pravda i nepravda već samo *kalitehniki elitia*, umetnička istina. Ne volim da je lik koji tumačim meni stran i trudim se da ga propustim kroz sebe i pronadem ga među živim ljudima, karakterima koje sam sretao. . . I onda se sve to u meni na neki način spoji i, eventualno, nadgradi. Trudim se da lik koji igram poseduje životnost, ima nešto od autentične stvarnosti koja nas okružuje. Kada u tome uspem, ljudi verovatno to osećaju — veruju mi.

Foto: Dordie Tomić

Šta ti govore kada te sretnu?

To je srdačan odnos. Ljudi kojima se nisam dopao dosad mi nisu prilazili. Ma da bih voleo da čujem i primedbe. Zasad čujem samo pozitivne sudove i primam čestitke. To kod mene izaziva osećanje trenutne prijatnosti. No trudim se da sve brzo zaboravim jer mislim da je opasno kada vam se desi da pomislite da ste nešto što niste, da ste već završili posao. Nedavno sam na televiziji gledao emisiju Feliksa Pašića s Mirom Stupicom koja je pričala o tome kako naš posao uvek počinje iz početka. I stvarno, svaki put kada nešto ponovo radimo – to treba imati na umu. Mora se sa svakim novim likom sve započeti iz početka. Uostalom, već je rečeno: ne treba ceniti sebe u umetnosti već umetnost u sebi. Ko to zna, znači da je veći od sebe.

U Pekićevom „Zlatnom runu“ bavite se odnosom umetnosti i politike. Da li si radeći tu predstavu promenio stav prema umetnosti?

Na studije glume sam došao pošto sam dve godine studirao psihologiju. Nisam odmah otišao na Akademiju zato što sam osećao poštovanje prema tom poslu. S druge strane, nisam znao šta glumac treba da radi da bi napravio lik. Da li on sve izmisli ili mu neko ponešto i kaže, kako to funkcioniše? Došao sam do toga da stav mora da se potvrdi kreacijom, da se mora istraživati i osećati zadovoljstvo. Jedino tako se može opstati, jedino tako je moguće preživeti i loše plaćen posao i probleme u običnom životu koje moraš da ostaviš ispred pozorišta kada u njega udeš. VERA u profesiju mora da bude pomalo slepa jer nemate svakodnevno dokaze da je ona opravdana.

NIŠTA NISAM FORSIRAO

Da li svojoj profesiji pristupaš kao poslu ili kao umetnosti?

Mogao bih da radim bilo šta. Čini mi se da bih sutra mogao da odem u stolare, profesionalne vozače ili nešto drugo. Kada bi me životne okolnosti naterale, mislim da ne bih umro bez glume. Ali dokle god mogu ja ću se baviti glumom. Kada se osvrnem, vidim da nikada nisam ništa forsirao, niko me nije terao da radim

Foto: Dorđe Tomic

bilo šta, pa ni mojoj porodici moj angažman nije značio nešto posebno. Sve je to samo došlo, vuklo me, bez mog izrazitog truda ili samoodricanja. Pa ipak, pošujem taj prst uperen u mene koji me je dovde doveo. Prija mi. Zauzvrat dobijam mnogo toga.

Koliko ti je tvoja mala porodica pomogla da kao ličnost i profesionalno postaneš zreliji?

Dugo sam mislio da umetnik kada osnuje porodicu i dobije decu, radi da bi ih prehranio, pružio detetu sve što je potrebno. Tako nastaje zamena motiva, pa osnovni razlog bavljenja poslom prestaje da bude umetnost, a postaje – porodica. I ocu sam postavljao pitanje kako može da bude sveštenik i služi Bogu, a istovremeno mora da zaradi novac i prehrani porodicu. Sada znam da sve to nije tako jednostavno. Posredi je mnogo veći izazov, veća borba. Postepeno uspostavljam

ravnotežu i polazi mi za rukom da spojim dve ljubavi – porodicu i posao kojim se bavim. I ne pokušavam da svom sinu Gavrilu za samo dva sata pružim sve što je moglo stati u dva dana koja sam bio odsutan zbog posla, već vreme koje imam potpuno posvećujem njemu i ženi. Tu sam – u kući, i sve što mogu, želim i osećam, pokušavam da im dam.

Koliko je važna podrška iz kuće za posao kojim se baviš?

Izuzetno. Zahvalan sam porodici što me razume. Moja supruga je takođe umetnik, slikar, i razume i mene i moj posao. Zna da je gluma drugi tip aktivnosti, da zavisi od drugih ljudi itd... Srećan sam što me ona razume i smatram da je to izuzetno važno.

Kakva je tvoja reakcija na 5. oktobar?

Toga dana sam bio na ulici, kod SUP-a u Majke Jevrosime. Malo sam bežao od suzavca, krio se, pa se opet vraćao. Nisam

očekivao da će se sve desiti tog dana. A bilo je sjajno organizovano; najzad se dogodila dobra strategija. Ljudi su shvatili da više nema nazad. Uloga naroda je bila ogromna. Za dva sata se dogodilo ono što smo čekali 10 godina. Posle te euforije i pobeđe logično sledi depresija jer plodovi ne mogu odmah da budu ubrani; prvo mora da se uzore, da se nađubri polje, pa da se sadi. Tek zatim sledi žetva. A za sve to je potrebno – vreme. Očekujem da vlast ostane verna svojim dobrim namerama. Imam poverenja da će to biti u redu. Treba nam samo malo strpljenja.

Ove sezone u Beogradu još nemamo novu istinski vrednu predstavu. Gde je nestao entuzijazam i volja onih koji stvaraju u pozorištu?

Nije nestao entuzijazam. Mislim da sada vlada konfuzija, i to na svim planovima a ne samo u pozorištu. Ne zna se ko je gde i šta je, svi bi sada da nešto reše, obračunaju se sa onim što im je toli-

ko dugo smetalo, kinjilo ih i nije im davalo da misle ili rade kako hoće. To čišćenje je potisnulo stvaranje u drugi plan. I u pozorištu treba malo raščistiti stvari, vratiti stvaraoce u teatar. Jednostavno, potrebno je vreme. Ne može se ništa odmah i iz čista mira.

U tvojoj profesiji je veoma važno trajati. Kako to nameravaš da ostvariš?

Paziću šta radim. Trudiću se da ne izneverim ni sebe ni kolege na sceni. A to znači da ću se uvek truditi da budem svestan gde smo, da se gledamo i jedan iz drugog crpimo energiju za igru, zajednički napredujemo u igri, zaigravamo se i – u tome uživamo. Da bi to bilo moguće, neophodan je što je moguće čistiji pristup, važno je raditi stvari koje uzbuđuju, ali i raditi ih na način koji uzbuđuje i kojim se kaže nešto važno o ljudima koje igramo na sceni. To onda, samo po sebi, stvara lanac koji traje.

OBRAZLOŽENJE ODLUKE ŽIRIJA ZA DODELU NAGRADE „MILOŠ ŽUTIĆ“, 2017

Foto: Nenad Petrović

Nebojša Glogovac sa Jasnom Đuričić, *Hamlet* V. Šekspira, režija A. Popovskog

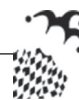
Između brojnih glumačkih ostvarenja, koja su kandidovana za Nagradu „Miloš Žutić“, za sezonu 2016/2017, žiri (u sastavu Nada Šargin, Isidora Minić, Anđelika Simić, Radoslav Milenković i Boško Milin) je u temeljnom razgovoru na više sastanaka, odlučio da ovogodišnji laureat bude NEBOJŠA GLOGOVAC, za ulogu Hamleta u predstavi „Hamlet“ Viljema Šekspira u režiji Aleksandra Popovskog (Jugoslovensko dramsko pozorište, Beograd).

Žiri je imao u vidu ne samo veličinu same uloge, njenu posebnu složenost i izazovnost za svakog glumca kome repertoarske okolnosti omogućе da sebe suoči sa neiscrpnim izvorima i izazovima Šekspirovog pozorišnog zdenca, već je cenio i okol-

nost specifičnog dramaturškog i rediteljskog puta kojim je ovo genijalno delo stvarano i ostvareno.

U slučaju ove, sasvim originalno zamišljene i ostvarene uloge žiri je zaključio da je glumačko postignuće Nebojše Glogovca izuzetno i kao individualan umetnički čin, i kao temelj celine predstave.

Svesno potčinjavanje zadatku i, istovremeno, samosvojnost duboko proživljene i celinom svoga glumačkoga bića otelotvorene sudbine princa Hamleta, najviši nivo glumačke tehnike i zaigranost do samozaborava krase igru Nebojše Glogovca (i) u ovoj ulozi i čine je ne samo vrhunskim glumačkim rezultatom nego i neizrecivim iskustvom za gledaoca. A neizrecivo se, kako kaže Tarkovski, ne može zaboraviti.

DRVO KOJE RAĐA VEK I PO

Od prvih predstava za kneza Miloša i Teatra na Đumruku do naših dana. O stogodišnjici našeg prvog teatra Borivoje Jevtić beleži: „Posle velike i jedinstvene herojske epopeje, u koju su se bili slili svi mnogostrani osećaji jedne izmučene narodne duše u jednolikom, ali izvanredno ekspresivnom guslarskom desetercu, došlo je pozorište... To je bilo čudo i ostaje čudo. Kao zbir svih umetničkih rodova, pozorište... predstavlja vrhunac umetničkih mogućnosti jednog naroda”

Piše Jelica Stevanović

Prve pokušaje da među Srbe južno od Dunava i Save donese teatar načinio je Joakim Vujić 1835. godine. Predstave je igrao u Kragujevcu, samo za kneza Miloša i njegovu svitu, ali – seme je bilo bačeno!

raspisan prvi konkurs za glumce i već 26. februara 1842. održana je prva predstava u izvođenju profesionalne trupe sačinjene od zagrebačkih glumaca, od kojih su neki ranije pripadali novosadskom „Letećem dile-

teži, pošto je najsloženiji – pozorišnom.” Seme je proklijalo!

Klijanje je nastavljeno: Teatar „Kod Jelena” radi od maja 1848. do marta 1849. godine (igraju Nikola Đurković iz Pančeva i njegova pozorišna družina), 1851. sastavljen je Pozorišni odbor koji pokušava da uspostavi teatar, 1852. načinjen je bezuspešni pokušaj izgradnje pozorišne zgrade na Zelenom vencu, 1857. predstave u Šopićevom kupatilu daje prvo nemačka družina

Najzad, presudnu ulogu igraju dva značajna gostovanja 1867: Nemač Karlo Remaji dolazi sa svojom trupom i ubrzo traži od vlasti dozvolu da osnuje stalno pozorište, što budi srpski inat, a veoma ambiciozno gostovanje ansambla SNP-a iz Novog Sada od septembra 1867. do januara 1868. svedoči o mogućnostima stalnog domaćeg pozorišta i interesovanju beogradske publike. Klijanje je završeno!

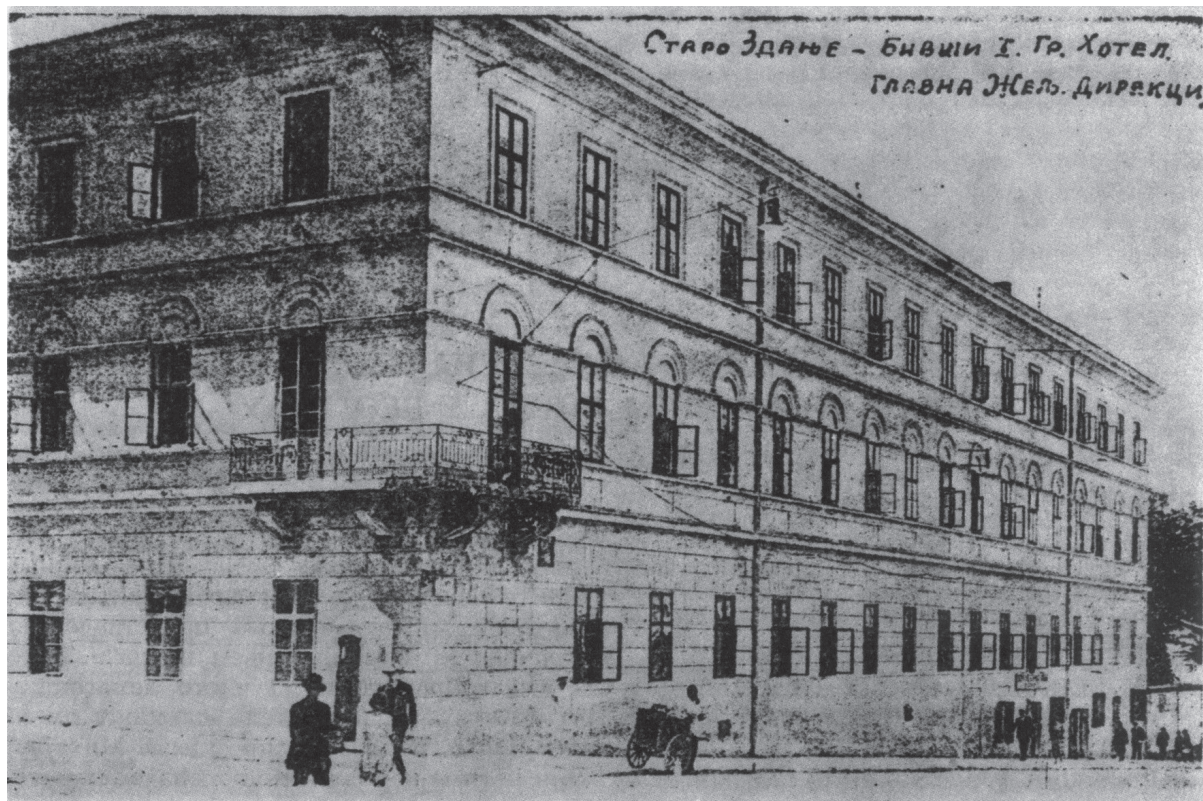
U proleće 1868. u Beogradu, koji ima oko 25.000 stanovnika i veliku žeđ za prosvetom, kulturom i naukom, osnovano je Srpsko narodno pozorište, na inicijativu Odbora za stalno pozorište i uz odobrenje kneza Mihaila. U toku leta je formiran ansambl od istaknutih glumaca već postojećih profesionalnih teataru s našeg govornog područja, prevashodno SNP i HNK, te od probranih umetnika iz većih putujućih pozorišnih družina. Prva predstava, *Đurađ Branković* Karla Obernijka, prikazana je u hotelu „Kod engleske kraljice”, 22. novembra 1868. Istovremeno s pripremama za početak rada teče i akcija za podizanje zgrade: od priloga koje su dali viđeniji građani, među kojima 5.000 dukata daruje sam knez Mihailo, na bivšem turskom placu kod Stambol-kapije počinje gradnja prvog pozorišnog hrama u maju 1868, da bi prva predstava u novoj zgradi, Maletićeva *Posmrtna slava Kneza Mihaila*, bila održana već 30. oktobra 1869. Nikla je mladica!

Osnovni zadatak mladog teatra bio je podizanje nacionalne svesti. U malom gradu predstave su često imale samo premijeru ili dve-tri reprize, a retki izuzetno popularni komadi, naročito oni s nacionalnim istorijskim temama, doživljavali bi desetak i više izvođenja. Režija u današnjem smislu nije postojala: glumci bi naučili tekst – uveliko se oslanjajući na suflera – a prvi glumac bi na nekoliko proba pokušao da sa suigračima dogovori i uvežba osnovni mizanscen. Igrano je u tipskom dekoru, tipskim ili pri-

vatnim kostimima, pod gasnim svetlom. Repertoar su od samih početaka činili komadi značajnih svetskih pisaca, klasika i savremenika (Sofokle, Šekspir, Kalderon, Molijer, Rasin, Goldoni, Kornej, Rostan, Šiler, Gete, Ibzen, Strindberg, Gogolj, Ostrovski, Čehov, Gorki...), kao i svi postojeći domaći tekstovi, naročito Sterijini, a činjeni su i značajni napori na neprekidnom podsticanju savremenog nacionalnog dramskog stvaralaštva. Za vreme Prvog svetskog rata, jedini put u istoriji, Narodno pozorište je bilo zatvoreno tokom sve četiri godine; gotovo čitav muški personal je bio mobilisan i u mnogim logorima su nicala „vojnička pozorišta” predvođena našim glumcima a koja su igrala popularan ali i veoma zahtevan repertoar. Arhiva i bogata biblioteka dramskih tekstova u sanducima su se povlačili zajedno sa vojskom i narodom put Albanije...

U okviru dramskog teatra, već 1882. osniva se tzv. „muzička grana”, s horom i orkestrom. Ona je učestvovala u izvođenju dramskih predstava, ali zahvaljujući dobrim glumcima-pevačima do Velikog rata je prikazala i preko trideset manjih opera i opereta. Ipak, zvaničnim početkom rada Opere Narodnog pozorišta u Beogradu smatra se premijera Pučinijeve opere *Madam Baterflaj*, 11. februara 1920. godine, a prva baletska predstava, odlomci iz baleta *Krcko Oraščić*, *Šeherezada* i *Silfide*, održana je 19. marta 1923. Drvo se razgranalo!

I nastavilo da lista, cveta, pruža grane širom zemlje i sveta. Više hiljada premijera, generacije i generacije vrsnih glumaca, operskih pevača, baletskih igrača, reditelja, dirigenata, muzičara, koreografa, slikara, vajara, scenografa, kostimografa, dramaturga, lektora... propupilo je, cvetalo i sazrevalo na ovom velikom stablu. Stotine i stotine znamenitih domaćih i svetskih umetnika povremeno je krasilo njegove grane. Nebrojeno posvećenici teatra – sufleri, inspicijenti, krojači, bravari, obučari, stolari, električari,

Staro zdanje, *Kod Jelena* (foto-dokumentacija Muzeja pozorišne umetnosti Srbije)

Ubrzo, na početku osvajanja nezavisnosti od osmanske vlasti, opet u Kragujevcu, tadašnjoj prestonici, Jovan Sterija Popović i Atanasije Nikolić, Srbi „iz preka” koji su pritekli u pomoć sunarodnicima prilikom postavljanja osnova sopstvene države, ponovo pokreću pozorišnu aktivnost. Organizovali su grupu činovnika i đaka u amatersku družinu koja je tokom 1840. održala tri prigodne predstave u čast kneza Mihaila. Knezu su se predstave dopale, te je pozorišnu delatnost svesrdno podržao i kad su sledeće godine Nikolić i Sterija poželeli da uspostave prvi stalni teatar u novoj prestonici, Beogradu. Pre svega, izdao im je potrebne dozvole i naložio Praviteljstvu vlade da im ustupi deo magacina na carinarnici, Đumrukani, koji su mogli da adaptiraju i tu prikazuju predstave. Sagrađena je bina, pa čak i loža za vladara i njegove goste.

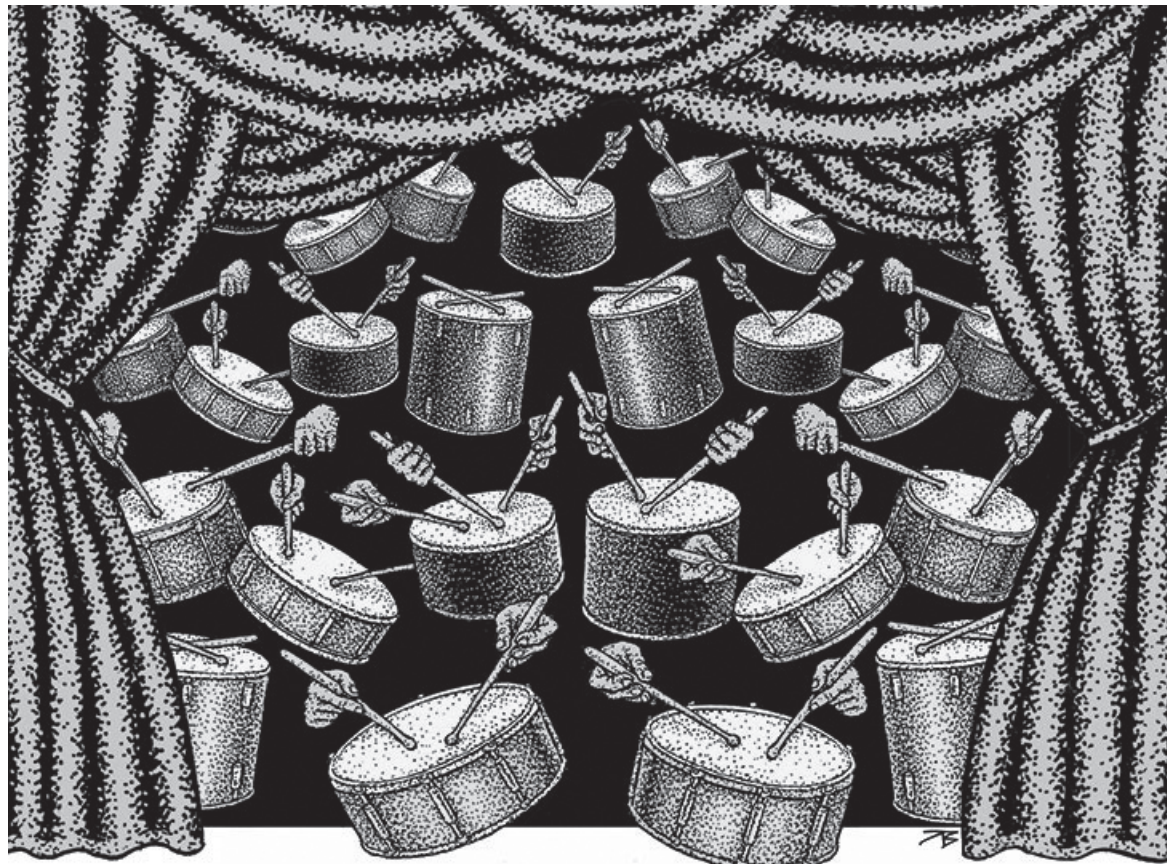
Prvi komad koji je prikazala diletantska trupa Teatra na Đumruku bio je *Kraljević Marko* i *Arapin A. Nikolića*, 7. novembra 1841, a redovno prikazivanje predstava je počelo Sterijinom „žalosnom igrom u pet dejstva” *Smrt Stefana Dečanskog*, 16. decembra (4. 12. po starom kalendaru) 1841, u režiji Atanasija Nikolića i uz muziku Josipa Šlezingera. Predstave su igrane dva puta sedmično, četvrtkom i nedeljom. Uz pomoć i podršku državnih vlasti, odmah je naj-

tantskom pozorištu”, te od nekih beogradskih amatera koji su se odazvali pozivu. Iako je rad Teatra na Đumruku zauvek prekinula buna Tome Vučića Perišića i njegovih ustavobranitelja već sredinom avgusta 1842, njegov značaj je neprocenjiv. To je bilo naše prvo *stalno, repertoarsko, profesionalno, državno i narodno* pozorište: igralo je dva puta nedeljno različite predstave, posle kratkog perioda amaterizma oformljen je profesionalni ansambl, radilo je pod patronatom i uz subvenciju države, a publiku je činilo građanstvo. I još: podstaknut je razvoj domaće dramske književnosti (koja se začudo javila i pre pojave teatra), formirani su fundusi dekora, kostima i rekvizite koji su korišćeni u potonjim pokušajima osnivanja stalnog pozorišta... O stogodišnjici našeg prvog teatra Borivoje Jevtić beleži: „Posle velike i jedinstvene herojske epopeje, u koju su se bili slili svi mnogostrani osećaji jedne izmučene narodne duše u jednolikom, ali izvanredno ekspresivnom guslarskom desetercu, došlo je pozorište... To je bilo čudo i ostaje čudo. Kao zbir svih umetničkih rodova, pozorište... predstavlja vrhunac umetničkih mogućnosti jednog naroda. Srpski narodni duh ne drži se osveštanog reda stvari... On preskače liniju prirodnog umetničkog razvika: književnog, muzičkog, likovnog, i obraća se najpre onom koji je naj-

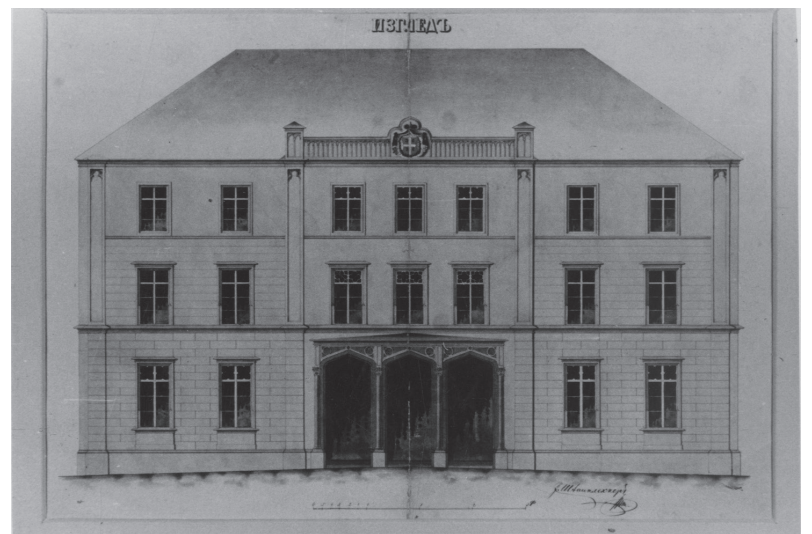
a potom naši omladinci koji prelaze u Veliku pivaru i tamo sporadično igraju do 1866, osnivaju se novi odbori za stalno pozorište (1861, 1863...).

Zgrada Narodnog pozorišta (foto-dokumentacija Muzeja pozorišne umetnosti Srbije)

Autor: Jugoslav Vlahović

Projekat prve pozorišne zgrade na Zelenom vencu
(foto-dokumentacija Muzeja pozorišne umetnosti Srbije)

modelari, modisti, frizeri, šminkeri, maskeri, vlasuljari, tapetari, garderoberi, dekorateri, rekviziteri, rasvetljivači, tonci... – i čitave čete drugih stručnjaka – bibliotekari, nototekari, producenti, organizatori... – brinuli su i brinu da 150 godina staro stablo bude uvek mlado i rodno. Generacije i generacije Beograđana i njihovih gostiju nalazilo je zaklon pod njegovom krošnjom, u dobru i u zlu. A o korenima su brigu vodili kneževi, popečiteljstva, ministarstva, predsednici države i vlada...

Od budilnika nacionalne svesti, preko učitelja kulture i ponašanja, kasnije profe-

sora jezika, književnosti, filozofije, muzike, odolevajući povremenim pokušajima da bude korišćeno u svrhu političke propagande, Narodno pozorište je uzraslo do svojevrstnog ogledala i čuvara nacionalne i internacionalne kulture i umetnosti, uvek otvoreno ka novim sadržajima i formama. Vek i po odolevajući udarima bombi, ratova, promenama vlasti, državnih uređenja, sistema pa i granica, većitoj nemaštini, ali i unutrašnjim krizama i lomovima.

Drvo koje se dobro neguje, može duuuugo da rađa. Naročito ako se dobro brine o korenu.

VRH LEDENOG BREGA

Svoj jubilej – 150 godina postojanja – Narodno pozorište Beograd obeležilo je s novom upravnicom Ivanom Vujić na čelu. Samo koji dan pre toga smenjen je dotadašnji upravnik Dejan Savić nakon višenedeljnih protesta ljudi iz te kuće okupljenih oko inicijative *Nije umetnički čutati*, burnih zbivanja i medijskih napisa.

Sagledavajući sva ta dešavanja i kontekst u kome su se odvijali, Aleksandar Milosavljević u medijima beleži: „Na šta ukazuje kriza koja je potresala NP? Valja se upitati da li je ovde i sada reč o novoj krizi ili su nesumnjivi uspesi koje u poslednje vreme postiže Drama ovog teatra samo doveli do toga da kriza (napokon) postane vidljiva? Biće da je novo samo to što je ansambl Drame sada odbio da čuti, ali i što su im se u protestu pridružile kolege iz drugih teatarata. Pokazalo se da je to, kao i u izuzetno retkim sličnim prilikama, kada je 'razbijen' zid ćutanja, dovoljno da se javnost zatalasa, pa i da se nadležni prisete za šta su nadležni. (...) U čemu je problem? U nebrizi za osnovnu delatnost Pozorišta, u odsustvu normalne komunikacije između umetnika i rukovodstva teatra (upravnika, Upravni odbor), u rdavom finansiranju produkcije (sumnjivom preusmeravanju novca dobijenog za realizaciju produkcije), u katastrofalnim uslovima za rad umetnika i tehnike, u lošem planiranju koje sprovodi uprava (što ugrožava realizaciju predviđenih i odobrenih premijera, redovni repertoar, a utiče i na rekonstrukciju scena i zgrade), u neadekvatnim odlukama uprave...”

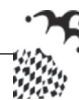
Ističe potom: „Iste ili slične probleme imaju gotovo sva ovdašnja pozorišta. (...) Odgovarajući nedavno na pitanje u dnevnom listu da li bi se poduhvatio po-

sla rukovođenja ovdašnjeg pozorišta, reditelj Nikita Milivojević je bio kratak i jasan: ne pre no što bude promenjen sistem funkcionisanja našeg teatarskog života. Milivojević ima iskustvo rukovođenja Dramom NP, ali i Bitef teatra, režirao je i u našim 'malim' i 'velikim' pozorištima, ume da pravi (uspešan) festival, a radio je u ozbiljnim evropskim teatrima. On dakle zna zašto mu ne pada na pamet da rukovodi nekim našim teatrom. U čemu je ovde problem? U uspostavljenoj sistemu! Neophodno je, dakle, uspostaviti sistem, a ne samo korigovati postojeći.”

Milosavljević napominje dalje: „Iskusniji hroničar naše pozorišne stvarnosti vidi da je situacija u NP tek vrh ledenog brega, i da je najnovija kriza posledica rdave beskonačnosti koja (i) u slučaju našeg teatarskog života traje decenijama. (...) Zainteresovanih za promene koje bi vodile normalizaciji u teatru ima, ali očigledno ne u dovoljnom broju i dovoljno zabrinutih da bi, poput *Nije umetnički čutati* iz NP, glasno pitali dokle će trpeti nenormalnost? Da li je tek sad postalo evidentno da uveliko traje proces urušavanja pozorišta kroz promene njihove namene (uz smanjenje glumačkih ansambala i tehnike), da su uspesi naših teatarata najčešće zasnovani na entuzijazmu, dobroj volji i naporima pojedinaca, da je postojeći Zakon o kulturi (s izmenama i dopunama) neprimenjiv na pozorišnu delatnost, da nam nedostaje plan vezan za teatarski život (zakon o pozorištu), da sistem finansiranja nije adekvatan, da nas odsustvo brige za pozorište udaljava od sveta, da su domaći teatarski festivali (odavno) postali zamena za redovna (i neophodna) pozorišna gostovanja, da nam teatar rapidno odumire...”

Dušan Petričić

REŽIJA JE VRSTA ISPOVESTI

Pozorište je misaona i čulna igra, način spoznaje sveta, čoveka i doba u kojem živimo. Važno mi je kad radim klasično dramsko delo da centriram problem, temu, a potom nađem oblik. Režija je i vrsta dijaloga s vremenom u kojem živimo – kaže Tanja Mandić Rigonat

Vukica Strugar

Tanja Mandić Rigonat

U Beogradu je njenih devet predstava na pozorišnom repertoaru – u matičnoj kući, Narodnom pozorištu, igraju se „Seksualne neuroze naših roditelja“, „Zli duši“, „Naši sinovi“, „Ivanov“, a početak ove jubilarne sezone obeležio je „Balkanski špijun“. Potpis Tanje Mandić Rigonat nose i (po) dve predstave u „Vuku“ i „Buhi“, a ona ih već pakuje i sprema na mnoga putovanja. Kovačevićevu dramu videće publika na Festivalu malih scena u Rijeci, Čehovljevu „Ivanov“ igraće se na MITEM-u u Budimpešti, a Viripajevu „Iluzije“ učestvovaće u programu tek osnovanog festivala na dalekom ruskom ostrvu Sahalin, a potom i u Moskvi...

da je bio na prvom izvođenju i zaista je bio oduševljen. Kao iskren čovek nije se krio iza eufemizama već je rekao da je ta premijera jedan od tri najzбудljivija trenutka u njegovom životu. Odabrao je predstavu za festival, pa je od maja počelo radovanje ekipe zbog odlaska u Jekaterinburg.

Kakav je osećaj izvesti „živog pisca“ u njegovom gradu, teatru i na njegovom festivalu, a onda dobiti i priznanje s njegovim imenom?

Koljada je zaista džin sa Urala, kako ga je Teofil Pančić opisao. Taj veliki pozorišni čovek je pisac, glumac, reditelj, profesor glume i dramaturgije, vlasnik pozorišta. Njegov teatar je mesto iz mašte. Ima 120 zaposlenih, koji su kao komuna: sa-

tra do večeri. Koljada cepa karte, dočekuje posetioce.

A onda, uoči izvođenja, izlazi na scenu da im na svoj, neposredan i šarmantan način kaže nešto o onome što će gledati?

Pred našu predstavu obratio se publici rečima ljubavi i poštovanja prema prijateljima, umetnicima iz Beograda. Još im je rekao da će gledati predstavu koja je bolja od njegove i upola kraće traje od one koja se igra u njegovom pozorištu. Posle izvođenja su nam nazdravljali. Bile su stajale ovacije, od prvog sekunda aplauza! Po gradu klupe oblepljene fotografijama glumaca iz predstave, kao reklama za festival. Moj utisak je totalno pozorišni. Kad dodete odavde, iz pomalo blazirane pozorišne atmosfere koja prati naše festivale, na mesto kakvo je Koljada teatar, i festival, jednostavno se preporodite. I danonoćno se osećate kao deo jedne velike Koljadine predstave, u kojoj svako radošno igra dodeljenu mu ulogu. Ta specijalna nagrada je važna jer se retko dodeljuje, samo kad je nešto izuzetno. Dakle, nije utešno nego ekskluzivno priznanje.

Radili ste i Olega Bogajeva, Viripajeva, Kostjenka. Šta vas privlači savremenoj ruskoj dramaturgiji?

U njima sam našla savremenost, tematsku i formalnu. Spoj velikih tema koje odlikuju ruski roman 19. i početka 20. veka, eksperimentalnost ruske avangarde, postmodernističku nadogradnju, duhovnost i poetičnost. Sve te drame su rebus, a mene to privlači. Bežim od dramaturgije

IDEALISTI I FANATICI

Da li je vreme dalo za pravo onima koji su, pre svega što nam se dešavalo u poslednjih 30 godina, tvrdili da „za ideale ginu budale“?

Postoje razni ideali. I biti idealista samo po sebi nije vrednost. Pa i nacisti su imali ideale – nacističke. Fanatici raznih boja su takođe idealisti. Važno je koji je ideal u pitanju. U sva-

kom vremenu postoje ljudi koji s pristojne udaljenosti, u čauri lične udobnosti i lukrativnosti, s podsmehom posmatraju one koji misle da nije dovoljno roditi se i biti čovek. A znamo da se čovek postaje, pa i po cenu podsmeha, sprdanje s idealima. I uprkos tome. Uvek bih birala da budem plemeni-ta budala, nego mudra, a oportunista.

GLADIJATORSKE IGRE

Čitirate misao Naomi Klajn da je danas sve dozvoljeno zarad novca ili minuta slave. Čemu ćemo u ovim gladijatorskim igrama, na kraju, prisustvovati?

Ti rijaliti su obrazovni program danas. Služe da od malena deca nauče lekcije neoliberalnog koncepta života. To je obuka za ljude novog vremena.

Nedavno ste gostovanjem završili ovu godinu: s festivala u Jekaterinburgu vratili ste se sa Specijalnom nagradom „Nikolaj Koljada“, za predstavu „Šuplji kamen“?

Sve što je vezano za „Šuplji kamen“ posebno je u mom životu. Počev od ekipe, glumaca koji su duša predstave: Branka Petrić, Rada Đuričin, Ljilja Stjepanović, Lane Gutović, Katarina Marković. Većina njih odavno je u penziji, a drže čas na temu „šta znači žar i mladost igre“. Kolja-

vršeno funkcionišu po nekom pozorišnom mehanizmu. Već kad uđete u foaje, osećate se kao u nekoj prodavnici retkosti. Zečevi u kavezima, zmije u terarijumima, svaki centimetar prostora ispunjen je antikvarnim nameštajem koji je u stvari deo raznih dekora, uz gomilu sitnica. Fundusi su prepuni i čisti, garderobe zajedničke, pa pozorišne rekvizite, kostimi. I sve diše u nekom saglasju. Njegov teatar ima dve scene. Sve vrvi od mladih ljudi, od ju-

Predstava Šuplji kamen na gostovanju u Koljada teatru, Rusija (foto Stefan Jelić Mariokov)

takozvanih dobro skrojjenih komada. Volim otvorene forme.

Nabokov, Dostojevski, Čehov – koje bi se sledeće ime klasične literature moglo naći na vašem repertoaru?

Volela bih da režiram Gogoljeve „Mrtve duše“. Dramatizaciju romana napisala sam još 1997. godine. Ali nisam je ja režirala nego Dejan Mijač u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Volela bih i da negde, nekad, postavim i moju prvu dramatizaciju priča Čarlsa Bukovskog „Davo je bio vruć“. Ovo sve „vadim“ stare priče iz rediteljskog kofera neispunjenih želja. Ima toga još. A o budućnosti ne pričam dok se ne dogodi. Mislim o onome što trenutno pišem i razmaštavam. Nekoliko puta sam se baš dobro opekla.

U jednom našem razgovoru izjavili ste da živimo u svetu Nušićevih i Kovačevićevih junaka: da se smeju oni nama, a ne mi njima... Ko će nam se sledeći smeјati u vašem rediteljskom čitanju?

U Nišu postavljam „Putujuće pozorište Šopalović“, kao poetsku surovu raspravu o pozorištu. Ovu predstavu režiram posle iskustva u inicijativi „Nije umetnički čutati“ i ozbiljne akcije za dostojanstvo naše profesije, u borbi protiv svih koji bi pozorište da unize. I smeju se i rugaju, nama, koji ga posvećeno stvaramo.

Retko se odlučujete da istog pisca dva puta postavite na scenu. Osim Viripajeva i Duška Kovačevića, to ste uradili još samo s Vedranom Rudan?

Pa, Čehova bih režirala doživotno, ali mora neko to i da mi omogući. Radila sam „Uho grlo nož“ davne 2002. godine i od tada je Vedrana moj prijatelj. Velika spisateljica i veliki čovek. Devet puta je dobijala otkaz zbog svog javnog delovanja protiv gadosti politike. Radila sam dramatizaciju romana „Dabogda te majka rodila“ i u Rijeci režirala predstavu. Za tu dramatizaciju i predstavu dobila sam nagradu na Festivalu malih scena, ali nažalost nikad nije gostovala u Beogradu. Tu dramatizaciju bih volela da režiram ovde. Vedrana je originalan pisac i, pored Roberta Perišića, meni najdraži iz zaista fascinantne množine savremenih hrvatskih pisaca...

Vaš „Balkanski špijun“ je u žestokom dijalogu sa ovim vremenom, uspostavio je nove matrice u scenskom čitanju kao „Gospoda ministarka“ i „Ivanov“ pre njega. Kad radite klasiку, šta vam je najbitnije?

Pozorište je misaona i čulna igra, način spoznaje sveta, čoveka i doba u kojem živimo. Važno mi je kad radim klasično dramsko delo da centriram problem, temu, a potom nađem oblik. Režija je vrsta ispovesti i dijaloga s vremenom u kojem živimo. Dok radim dramaturšku adaptaciju, u nju već upisujem režiju, rešavam rebuse tog dela i teme na koju sam usmerena. Vidim slike, a na probama, u radu s glumcima, koncentracija je na igri, na produbljivanju načina koji će roditi život scenske priče.

Poznati ste kao reditelj koji neguje blizak odnos s glumcima, neki su kroz vaše predstave „izrasli“ u sjajne umetnike?

Važni su ljubav, poštovanje i radoznalost. Strast i tragalaštvo. Otvorenost. I težnja ka preispitivanju svega. Za svaki postupak, gest, izgovorenu rečenicu, moramo znati zašto postoji. Improvizacije na zadatu temu divna su faza u procesu rada nakon koje sledi fiksiranje igre, preciznost. Bitno je to neprepričljivo, nešto što se uspostavi na probi. To je bliskost posebne vrste, kao neka zaludnost.

Bili ste svojevremeno direktor Drame u Narodnom pozorištu. Šta vam je donelo to iskustvo? Da li biste ga, pod nekim okolnostima, ponovili?

Peca Ejđus me je pozvao, a takavo poverenje se ne odbija. Znala sam ansambl dobro, već sam režirala u Narodnom četiri predstave. I htela sam da budem sve suprotno od onoga što me je često sačekivalo kad sam kao reditelj ulazila u razne upravničke kancelarije. Dakle, da ne lažem, ne zavlačim, ne mistifikujem, ne potcenjujem, ne vrdam, ne dramim ludilo veličine i relevance. Ali za tih godinu dana velike odgovornosti malo sam čitala, malo spavala. Ejđus i ja smo samo tri meseca radili zajedno i odlično se razumeli. A onda ga je nasledio Đurović s kojim nisam delila pogled na umetnost. Epilog je bila moja smena. Ne želim da budem direktor Drame već samo reditelj. A to je beskrajno mnogo.

STALNO NEŠTO ČEKAMO

Meni su svi ljudi koji se više bave tuđim životima nego svojim **Alekse Žunjići** – kaže Miloš Đorđević

Milica Kosović

foto: Milan Ilić

Dramski umetnik Miloš Đorđević dobitnik je bijenalne nagrade „Ljubinka Bobić“ za 2017. godinu, priznanja koje UDUS dodeljuje za najbolje glumačko ostvarenje u oblasti komedije. Đorđević je šesti laureat ovog staleškog priznanja, a nagrađen je za ulogu Alekse Žunjića u Nušićevom „Sumnjivom licu“, u režiji Andraša Urbana i produkciji Narodnog pozorišta u Beogradu i lik Rubeole u predstavi „Udaj se muški“ Dunje Petrović, u režiji Marije Lipkovski i produkciji organizacije ISPAD. Vredno priznanje uručeno je aktuelnom dobitniku 10. novembra 2018, posle izvođenja „Sumnjivog lica“ na Sceni „Raša Plaović“.

U konkurenciji za nagradu bila su glumačka ostvarenja premijerno izvedena u Srbiji od 1. septembra 2015. do 31. avgusta 2017. godine. Petočlani žiri radio je u sastavu: Olga Odanović, predsednica, Rada Đurićin, Dušanka Glid Stojanović, Goran Jevtić i Irfan Mensur, a razmatrao je 13 nominovanih glumačkih ostvarenja. Odluku da Đorđeviću dodeli „Ljubinku Bobić“ doneo je većinom glasova.

„Ljubinka Bobić“ je zapravo ženska nagrada u muškom svetu. Koliku radost vam je „Ljubinka“ prčinila, koliko vas obavezala?

„Ljubinka“ mi je prčinila ogromnu radost s obzirom na to da je jedna od najvećih nagrada za komediju kod nas. Dodatno me je obradovala jer nosi ime koleginice iz kuće, pronašao sam tim povodom i zanimljiv podatak. Te 1976. godine kada sam rođen, naša heroína Ljubinka Bobić je dobila „Zlatnog ćurana“. Zato volim da kažem da ništa nije slučajno, sve ima svoje zakonitosti. O dramskoj snazi Ljubinke Bobić slušao sam još na fakultetu, učio sam o njoj na predmetu Istorija jugoslovenske drame i pozorišta. Slušali smo i gledali neke njene video-snimke. Tada sam bio iznenađen njenim savremenim scenskim izrazom. Gledajući ponovo te snimke, pomislio sam: pa ova nagra-

da potpuno pripada meni, jer imamo sličan način igre. Igra Ljubinke Bobić je zaista bila savremena, duhovita i hrabra. Nosila je sve ono što piše i u statutu ove nagrade, što meni i te kako imponuje. Kada se bavite u većoj meri komedijom, neprestano se u vama budi nesigurnost. Proživljuju vas i vi se, hteli to ili ne, često preispitujete da li ste na pravom putu. Ovakve nagrade koje dolaze od mojih kolega potvrđenih komičara ipak mi govore da sam na dobrom putu. „Ljubina Bobić“ mi imponuje zato što je velika, značajna nagrada jer nosi ime koje samo po sebi ima specifičnu težinu. A da obavezuje, to je svakako dodatna komponenta, daje mi sigurnost da mogu da se uhvatim ukoštac s novim glumačkim izazovima.

Nušićeve replike iz „Sumnjivog lica“ odavno su ušle u narod. Kakav odjek imaju danas? Zašto mu se uvek vraćamo kao nasušnoj potrebi? Ima li ovo društvo snagu, želju da se menja?

Nisam siguran da naše društvo ima snage za promene. Možda mi imamo želju da se menjamo, ali o tom pitanju ništa ne činimo. Nekako kao da nas ne samo Nušić već i drugi naši velikani iz različitih oblasti stalno podstiču da idemo dalje. Mi ih kao slušamo, uvažavamo, ali niko praktično ništa ne čini da njihove reči sprovede u delo.

Koliko je delikatno kroz ovaj antologijski komad progovoriti o sadašnjem trenutku? Kojim vremenom putuje vaš Aleksa Žunjić?

Moj Aleksa Žunjić svakako putuje drugačijim, zanimljivim i karakterističnim putem imajući u vidu da je ovu predstavu režirao Andraš Urban, koji nije klasičan reditelj i čiji je pristup radu u pozorištu malo drugačiji. Samim tim je i ovo čitanje „Sumnjivog lica“ bilo apsolutno današnje i savremeno, ono govori o aktuelnom trenutku. A ovaj moj Aleksa je, bojim se da kažem, čovek, pojedinac kakvih danas

ima i te kako. Živimo u svetu prepunom dvojnika Alekse Žunjića. Raznih Aleksa!!! Živimo u vremenu u kojem se toliko ljudi bavi sudbinama i svakodnevicom drugih ljudi. Svako od nas u svakom trenutku može na deset prstiju da nabroji koliko Aleksa zna. Morao sam da pronađem formu kako da upakujem Aleksu da bude komičan jer mislim da suštinski njegova pojava danas nikome nije smešna. Meni su svi ljudi koji se više bave tuđim životima no svojim – Alekse. Ako pogledate na koji način pojedinci provode svakodnevnicu, svoje živote, videćete da se više bave tuđim životima, špijuniranjem. Kada slušate razgovor dvoje ljudi na ulici, čujete da oni razgovaraju o tuđim životima, o događajima iz komšiluka. Retko neko nekoga pita: kako si, šta ima novo kod tebe... Mnogo više je prisutno pitanje: da li si video kako su se oni sinoć posvađali... Strašno mi je što danas Alekse više nisu čudaci koji se pojave među nama pa se od njih sklanjamo, već su svuda oko nas.

Kako ste bojili, oblikovali Nušićevog Aleksu Žunjića, a kako Rubeolu? Koliko je delikatno u isto vreme nositi ova dva junaka u sebi. Gde se prepliću, gde beže jedan od drugog?

I Aleksa i Rubeola su sastavni deo mene. Sve svoje likove, posebno komičnog karaktera, tražim u sebi. Ipak obojica su različiti i suštinski, zato što je Nušićev Aleksa mnogo dalji od realnosti i mnogo je sredina u kojima se nalazi. Njegova funkcija

je luda i u komadu i u čitanju Andraša Urbana. Zato su i glumačka sredstva intenzivnija, drugačija. Bilo je zanimljivo tražiti ih, i pronaći odgovor kako bio on danas funkcionisao u okruženju u kom se nalazi. Rubeola je prizemniji, bliži realnosti, tužniji, ali na neki životni, iskren način. On želi da, trudeći se da obavlja svoj posao najbolje što može u saradnji sa svojom majkom, dođe do životnog uspeha. Kao glumac štitim i branim njegove stavove jer oni jesu životni, iskreni i normalni. Međutim, Aleksa Žunjić nije neko iza koga bih privatno kao Miloš Đorđević mogao da stanem, iako ga kao glumac branim na sceni. Rubeolu bih i ovako mogao da odbranim. Obojica su ono što najviše volim u pozorištu, zbog čega se i bavim komedijom – bistri, jasni, krajnost, nose u sebi dovoljno patologije. Uvek sam govorio da ne volim da igram u smislu: izadi na scenu, budi normalan i jak čovek. Nikada me nije uzbuđivalo normalno na sceni ma koliko čudno zvučalo.

Živate s mnogim likovima, negujete ih u sebi, čuvate od zaborava. Ipak, da li je gluma i jedno veliko čekanje?

Jeste čekanje, ali kako sam u srednjim godinama, sa iskustvom sam shvatio da nije samo gluma čekanje. Budući da sam i roditelj i suprug i prijatelj, rođak ... stalno ste na nekim stanicama, negde kasnite, nekad vam prevoz stigne na vreme, ali stalno nešto čekate. I lepo vam je što čekate. Neki put se zabrinem kada nemam šta da čekam.

Iza nas su burni događaji u Narodnom pozorištu u Beogradu. Kojim putem ide nacionalni teatar?

Nadam se da će naše pozorište konačno krenuti pravim putem. Da možemo svi mi koji smo njegovi članovi da stanemo iza imena ove kuće, poštujući sve one koji su tu bili pre nas i one koji će kasnije doći. Verujem da će se u nacionalni teatar vratiti ono što se odavno izgubilo i zbog čega smo i dospeli u ovu situaciju, a to je da je predstava ono zbog čega ova kuća postoji. Ušli smo u fazu kada je u ovoj kući sve postalo važnije od predstave. Sve je važnije od umetnika, kao da dolazimo da služimo nečemu sporednom, a ne boginji Taliji i Kući. Moraju umetnička ostvarenja da postanu prioritet.

Nagrada „Ljubinka Bobić“ ustanovljena je 2005. godine u znak sećanja na znamenitu glumicu, a dosadašnji laureati su: Jelisaveta Seka Sablić, Anita Mančić, Daniel Sić, Goran Jevtić i Olga Odanović. Priznanje se sastoji od bronzane plakete s likom Ljubinke Bobić (rad akademskog vajara Marine Nićiforović), unikatne diplome na pergamentu (rad akademskog slikara i scenografa Geroslava Zarića) i novčanog iznosa. Dodelu Nagrade „Ljubinka Bobić“ pomažu Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije i Sekretarijat za kulturu grada Beograda.

NAGRADA „LJUBINKA BOBIĆ“ ZA 2017. MILOŠU ĐORĐEVIĆU

OBRAZLOŽENJE ODLUKE ŽIRIJA

Miloš Đorđević je glumac velike harizme koji publiku naprosto iscepljuje radošću.

On to čini dve decenije predano, uporno, istrajno, strasno, dosledno, energično i nadasve nadahnuto.

Ljubinka Bobić – diva ratnog siromaštva. Kraljica bez krune ... i carica bez zlata.

Najveća inspiracija u vremenu u kome živimo i mi danas ... gde su nakindureni samo prostaci.

Srećno zaljubljena u pozorište, sa mnogo puta slomljenim srcem.

Ali publika hronično bezmerno zaljubljena u nju.

U njenu infantilnu dubinu i preozbiljnu ludoriju.

Nagrada „Ljubinka Bobić“ je jedno od najvećih priznanja koja greju sve one ohlađene delove duše ... pogotovo u ovom trenutku kada obeležavamo 150 godina nacionalnog teatra, u kome je Ljubinka Bobić ostavila svoj duh.

Miloš Đorđević je Ljubinkin mili dečko, prepun slobodne mašte i hrabre ekspresivne umetnosti. Izvrnute radosti i naopake nasadene tuge ... koja narod koji gleda predstavu diže iz sedišta ili ga goni da nepoznatom gledaocu pored sebe saopštava svoje razloge što se neobuzdano smeje.

E to je ono pozorište koje publika obožava. Da izade iscrpljena od smeha, a zatim upitana kako taj čovek sa tolikom lakomom to čini.

Čini njegov talenat i rad i zabrinutost za smisao ... i dugogodišnje dometno tumaranje po lavirintima koje umetnost glume iziskuje i insistira.

Komedija počiva na poznavanju mračnije strame ljudskog duha.

Pa upravo suprotno rasvetli slučaj i edukuje publiku da se nasmeje sopstvenim zabudama o morala, ljubavi ... i svim onim pitanjima koje velika dramska literatura poklanja i onima koji su na sceni i onima koji su u gledalištu.

Sada je reflektor na Milošu. Bravo!

Foto: Lidiya Antonović

SEDAM DECENIJA POZORIŠNE

Tokom ove sezone nizom programa biće obeležen jubilej – 70 godina Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Izveden je Cankarev *Kralj Betajнове*, omaž premijeri kojom počinje uzbudljiva avantura JDP-a, a uskoro će biti objavljena i monografija koja tekstom, bogatom dokumentacijom i fotografijama rezimira prvih sedam decenija postojanja jednog od najznačajnijih teataru ne samo na prostorima države čije ime je deo naziva ovog pozorišta

Piše Aleksandar Milosavljević

Ime je znak

Iako države koja je deo imena Jugoslovenskog dramskog pozorišta više nema, ovaj teatar i danas reprezentuje kulturni prostor iz kojeg je svojevremeno nastala pokojna država. Na taj način JDP potvrđuje da kultura predstavlja ozbiljnu temelje od politike. I ma koliko je tačno da nam politika određuje živote, Jugoslovensko dramsko, ne samo svojim imenom no i kompletnom svojom tradicijom koja i dalje isijava iz njegovih predstava, indirektno ukazuje na efemernost političke sfere. U tom smislu se i u ovom slučaju potvrđuje tačnost tvrdnje nomen est omen. S druge strane, da su politički razlozi prevagnuli, a to se moglo dogoditi nekoliko puta za poslednjih 70 godina, JDP bi verovatno imalo drugo ime i bilo bi deo drugog teatra. Srećom, nije, pa tako danas u ovoj državi i njenom glavnom gradu postoji veća raznovrsnost. Najpre repertoarska. No specifičnost JDP-a nije samo utemeljena na drugačijem repertoaru i drugačijem tretmanu dramske literature nego i na vazda živoj tradiciji koja se u ovom teatru, uprkos svim menama i neprestanoj dinamici, prenosi s jedne na drugu generaciju glumaca, ostalih zaposlenih i angažovanih, stvarajući uvek prepoznatljiv teatarski ton koji se tokom proteklih decenija ugradio u repertoar, baš kao i u celokupnu tamošnju atmosferu. I upravo će to, čini se, biti jedna od temeljnih odrednica po kojoj i danas prepoznajemo predstave Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

Umetnost i politika

Ipak, pokazaće se i da politika nije sasvim beznačajan faktor u povesti JDP-a, a u tom smislu priča o njegovom nastanku nije zanimljiva jedino sa stanovišta afir-

macije konkretnog kulturnog prostora. Ispostaviće se, međutim, da su političke okolnosti poslužile kao svojevrsna „scenografija“ uspostavljaajući čvrst okvir, ali su umetnički razlozi ipak mnogo snažnije odredili sudbinu ovog teatra.

Ispod teksta Dekreta vlade FNRJ od 29. jula 1947, u kojem je pisalo: „Osniva se pozorište pod imenom Jugoslovensko dramsko pozorište...“, potpisao se Josip Broz. No sve što se događalo pošto je teatar osnovan, otvara pitanje da li je Tito uistinu znao kakvo pozorište osniva.

Priča započinje godinu dana ranije, kada je Bojan Stupica, boraveći u SSSR-u, posetio Moskovski hudožestveni akademički teatar. Vrativši se u Jugoslaviju, reditelj je 11. novembra 1946. Komitetu za umetnost i kulturu FNRJ predao Elaborat o Centralnom teatru Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Tako je trebalo da se zove novo pozorište.

Reprezentacija YU

Pišući o prvih 25 godina JDP-a, Slobodan Selenić zaključuje: „O osnivanju ovog pozorišta odluku nije doneo kolektiv stvaralaca, nego je ‘odluka doneta’ i to odluka koja je, po mnogim svojim osobinama, tipska i birokratska posledica mehaničke logike po kojoj će se najbolje pozorište dobiti ako se najbolji umetnici iz svih pozorišta okupe na jednom mestu.“

Način na koji je teatar formiran zaista je obeležen birokratskim tonom i političkim prilikama: Stupica je bio ovlašćen da okupi najbolje glumce Jugoslavije, što je logično s obzirom na centralni karakter institucije koja će reprezentovati teatar višenacionalne države. Od političara se ni tada nije moglo očekivati da razumeju tako „tanane“ probleme poput govora glumaca sa scene, ali je zato očekivano da glumci, uprkos svom ma-

Vrat od stakla, JDP (Foto: Nenad Petrović)

ternjem jeziku, savladaju dijalekat i govornu fakturu jezika kojim će se ubuduće govoriti u predstavama novog pozorišta. I problem je rešen – fanatičnom vežbom.

Fanatizam prepoznavamo u sećanjima osnivača JDP-a: napustili su matična pozorišta oduševljeni što stvaraju teatarsku reprezentaciju Jugoslavije. Entuzija-

zam obnove ratom opustošene zemlje preneo se i na adaptaciju pozorišta kod Manježa, ali još više na probe. I to tri predstave kojima je otvoren teatar – Cankarevog Kralja Betajнове, Čehovljevog Ujka Vanje i Goldonijeve Ribarske svade. Sve ih je paralelno režirao Stupica, projektant zgrade Teatra i nadzornik građevinskih radova. Probe su držane u crkvi kod Bajlonijeve pijace, današnjem Bitef teatru. Na probama su glumci govorili na srpskohrvatskom, ali su na drugarskim večerima pevali pesme i recitovali poeziju na maternjim jezicima – uvek zajedno i uglav. Tada je formiran deo kolektivnog duha JDP-a. Drugi deo će nastati kroz repertoar i umetnički profil teatra.

Da Država ima precizne zahteve od JDP-a bilo je jasno i 3. aprila 1948, kada je pre početka Kralja Betajнове dr Ivan Ribar, predsednik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, u govoru rekao: „Otvaranje JDP-a, prvog našeg državnog pozorišta saveznog značaja, ima u kulturnom životu naše zemlje, u stvaralačkim pregnućima naših naroda, dvostruki smisao. Od večeras, naša prestonica slobodnih, ravnopravnih i ujedinjenih naroda, dobila je još jedno pozorište, ognjište kulture u kojima će hiljada-

ma naših radnih, srećnih i ponosnih građana, pod stvaralačkom sugestijom pozorišne umetnosti, oplemenjivati svoj život, čelichiti svoju svest i učiti se ljubavi prema životu, čoveku i lepoti...“ Dodao je: „Pažnja i ljubav, koje je naša narodna vlast, u ime osvećenog naroda, poklonila ovom pozorištu i njegovim pregaocima, kao što poklanja i svim ostalim oblastima kulturnog života, mora se, u svesti svakog njegovog člana i u svesti teatra kao jedinstvenog umetničkog organizma, pretvoriti u odgovoran put prema samom sebi i svojim sposobnostima, u časnu obavezu prema celom narodu i njegovoj kulturi.“

Teatar i stil

Da nešto s JDP-om nije uredi – barem sa stanovišta namera vlasti – bilo je jasno već nakon prvih premijera. Milan Dedinac, perjanica tadašnje kritike, sasekao je Stupičine režije (izdvojivši Ribarske svade zbog društveno angažovanog prikaza života obepravljenih ribara), a onda je 13. jula 1948. održana tribina na kojoj su preovladali dogmatski partijski stavovi, a odjeci te diskusije će postati razlog prvog odlaska Stupice iz

Ujka Vanja JDP, (foto: Nenad Petrović)

REPREZENTACIJE

JDP-a i Beograda. Problem nastaje zbog različitih shvatanja „modela“ MHAT-a. Sukobili su se ideja centralnog državnog pozorišta kao ideološke govornice i Stupičina potreba da JDP, poput MHAT-a Stanislavskog i Nemirovič-Dančenka, postane prostor ozbiljnog umetničkog stvaralaštva. Stupica je bio viđeni komunista, blizak Titu. Svedoci vele da mu je umeo reći i neprijatne istine o stanju u kulturnom životu, i tada bi ga oslovljavao s „gospodine predsedniče“. Kažu da ga je Tito slušao a katkad i poslušao. Stupičina pozorišna strast bila je jača od političkog pragmatizma.

Zato je u prvih 10 godina rada JDP-a imperativ profesionalizacija teatarskog čina i akademizacija stila. Stupica 1958. piše: „Napravili smo veliki korak unapred u trenutku kada smo se udaljili od starih metoda rada, koje su dotad primenjivane kod nas – kad je unapred bilo fiksirano sve... Puni smo bili želje da se otarasimo mana lenjosti, ustajalih navika, šablona, banalnosti i vulgarizacije – tako smo bili puni te želje da nam nije bilo teško odreći se svakog klišea (...) Često je stvaralačka strast rodila zanos jači od trezvene pameti, no taj zanos nam je omogućio da

se bez straha približimo nepoznatom u našoj umetnosti, sa izvesnom naivnom radoznalošću bez koje nema prave umetnosti. Kako god smo vredno čeprkali po teoriji, nismo izgubili kompas – teorija je sredstvo, ne smisao u našem radu... Toliko smo zavoleli probe da smo između avgusta 1947. i aprila 1948. zaboravljali da ćemo jednom morati dati i predstave.“

Jednom posejano seme profesionalizma i odnosa prema JDP-u kao najrepresntativnijem domaćem teatru i danas je zaštitni znak ovog pozorišta. No ma koliko temperamentan i slobodouman bio, Stupica ni

je JDP-u darivao modernistički senzibilitet. To je baština Dedinca, onog koji je pisao normativne kritike o Stupičinim režijama, ali i nekadašnjeg nadrealiste. Kroz prepletaje energije reditelja-graditelja i senzibilitet nadrealiste usmerenog ka iskoraku iz klasičnog, razvijao se repertoar JDP-a, zasnovan na svesnom izboru najboljih umetnika, ali i majstora svetla i tona ili biletara.

Ovi elementi karakterišu najblistavije trenutke u povesti JDP-a, a te tačke povezuju Stupicu, Velibora Gligorića, Dedinca, Elija Fincića, Miroslava Belovića, Milana Đokovića s Vojom Brajovićem, epohom Jovana Čiri-

lova, možda najznačajnijom za uspostavljanje kontinuirane, jasne repertoarske politike, Gorčinom Stojanovićem, Brankom Cvejićem i današnjim danom, kad JDP vodi Tamara Vučković. I u istoriji JDP-a je bilo i posrnuća, ali je, uprkos besparici, sumanutim zakonima, požaru, borbi za nove zgrade i scene, kao i okolnostima koje ne idu na ruku teatarskoj umetnosti, očuvana linija istraživanja i modernističkog odnosa prema domaćoj i inostranoj klasici, te novoj domaćoj i svetskoj drami. Ova konstanta je i jedna od najznačajnijih vrednosti s kojima JDP stupa u budućnost.

Premijere u jubilarnoj sezoni

Poslednja ovogodišnja premijera u jubilarnoj sezoni ovog pozorišta bila je 8. decembra – „Ujka Vanja“ A. P. Čehova u režiji Egon Savina sa Branislavom Lečićem u naslovnoj ulozi. Publika je višeminutnim ovacijama ispratila glumce sa scene.

„Čehov je uveo vreme u dramu i dramu u vreme“, kazao je reditelj i dodao: „Njegovi likovi pitaju se može li se promašeno prenebreći a protoklo nadoknaditi. Zanosimo se da vreme koje je nepovratno prošlo, koje je donelo godine i umor, može u jednom trenutku postati nestvarno, da se može početi iznova sa tačke na kojoj je sve pošlo pogrešnim putem. Ali očekivana budućnost ne dolazi, novog života u stvari nema. Možete poboljšati društvene uslove koliko hoćete, ali će uvek biti ljudi čije će nade ostati izneverene, ambicije neostvarene, ljudi koji će se očajnički zaljubljujati u žene koje ih ne vole, koji neće umeti da iskoriste priliku koja im se pruža. Neki će više voleti beskorisnu lepotu i sopstvenu žrtvu nego korist ili dobit.“

Savin napominje i da je „Ujka Vanja“ priča o isticanju vremena, kako se godine naših života pretvaraju u mesece i dani u sate i minute, a zatim se ulivaju u beskrajnu reku vremena.

Uz Branislava Lečića kao naslovnog junaka, Astrova igra Nenad Jezdić, Jelenu Andrejevu Marija Vicković, Serebrjakova Bogdan Diklić, Sonju Milica Gojković (odnedavno stalni član JDP-a), Telegin je Dubravko Jovanović a Mari-na Aleksandra Nikolić.

Zanimljivo, predstava „Ujka Vanja“ bila je drugi naslov, druga premijera u tada nov osnovanom Jugoslavenskom dramskom pozorištu. Bilo je to 6. aprila 1948. režiju je potpisao Bojan Stupica a u podeli su bili Marija Crnobori (Sonja), Milivoje Živanović (Astrov), Strahinja Petrović (Ujka Vanja), Tomislav Tamhofer (Serebrjakov), Sava Severova (Jelena Andrejeva), Mlada Veselinović (kočijaš), Karlo Bulić (Glas Jelima)... U međuvremenu taj komad nije rađen u JDP-u. Za ovih sedam decenija Egonov „Ujka Vanja“ je osmo Čehovljevo delo postavljeno u ovom pozorištu.

Prethodna premijera ovog teatra u jubilarnoj sezoni bila je „Vrat od stakla“ Biljane Srbljanović u režiji Jagoša Markovića.

Premijera 5. oktobra ispraćena je ovacijama, kao i svako sledeće izvođenje. Ova pozorišna priča, koja kroz život jedne građanske porodice, čije tri generacije žive pod istim krovom, govori o društvu i istoriji, ali i o ljudskoj duši, i

u kojoj je posle 17 godina ponovo na scenu stala Vesna Trivalić (ostale uloge tumače Jelisa-veta Seka Sablić, Anita Mančić, Milica Gojković, Dragan Mićanović, Irfan Mensur, Marko Janketić, Slobodan Tešić, Bojan Lazarov, Miloš Samolov i devojčica Ana Čarman) doslovice je osvojila i zagrebačku publiku na gostovanju 3. novembra.

Kako su mediji zabeležili, na početku predstave te večeri u pozorištu „Gavela“ sala je zaista bila premala da primi sve zainteresovane. Za karte je vladalo, malo je reći, veliko interesovanje. Stolicе su se unosile i u parteru i na balkonu dokle god je bilo prostora za njih, ljudi su sedeli i po stepenicama... U kasnijim razgovorima, u bifeu pozorišta, govorilo se i o tom neverovatnom interesovanju, mogućnosti da predstava ponovo gostuje, činjenici da na matičnoj sceni spisak zainteresovanih za karte broji preko pet hiljada imena.

Među reakcijama glumaca iz Hrvatske bio je i komentar Ksenije Marinković: „Izuzetno mi se dopada, izuzetno. Posebno mi se sviđa što smo u poslednje vreme svi počeli da svodimo račune u odnosu na ono što nam se dogodilo i što nam se događa kao posledica, prepoznavamo se u sva-

kom detalju svih tih čudnih pitanja kao što su: gde je budućnost, gde su i šta su prava, vlasništvo, smisao života, šta to bi s nama...“

Glumica Doris Šarić Kukuljica je istakla: „Pod velikim sam utiskom kao i cela publika. Oko mene su bili komentari koje dugo nisam čula a mene je oduševilo sve od izvanrednog teksta, preko fenomenalne glume, do sjajne režije. Čudesno su nas suočili s prošlošću, sadašnjošću, pitanjima o vremenu u kome živimo. Tema je i hrvatska, i rekla bih svih ljudi na ovim prostorima – beznađe, depresija koja se provlači kroz sve pore života. Uzmimo samo taj krevet u kome muškarac u svojim zrelih, najsočnijim godinama prespava život. Svi smo barem nekoliko dana preležali u krevetima skrivajući se i od sebe i od svega oko sebe. Pa, kako su dočarali taj čovekov poriv da preradi prošle događaje i smesti ih tamo gde mu je lakše. I taj elan. Sve skupa nosi ono što u teatru najviše volimo – prepoznavanje, a ono nas duboko takne i nasmeje i rasplače... Lepo je da je predstava i duhovita, jer smehom se i branimo i lečimo. Evo sad je upravnik 'Gavele' rekao da je mogao da proda još ne znam koliko predstava, što govori da se dobar glas brzo širi i što jeste dokaz o uzajamnom interesovanju.“

Kralj Betajnovе, JDP (foto: Nenad Petrović)

Nataša Janjić je dodala: „Predivno. Čehov na naš način. I kako nas s pozornice sustiže taj naš život između sporta i revolucije u nemogućoj borbi za svakodnevicu, ti ponori u koje upadamo, tražeći samo malo sopstvenog života. Drago mi je da sam videla predstavu, bila svedok događaja večeras.“

A prva premijera u jubilarnoj sezoni, izvedena 3. aprila, rađena je po komadu kojim je pozorište i otvoreno – „Kralja Betajnovе“ Ivana Cankara režirao je Milan Nešković, a glumačku ekipu čine: Nenad Jezdić, Vojin Četković, Milena Živanović, Anđelika Simić, Nebojša Milovanović, Nikola Rakočević, Mihailo Janketić, Jasmina Avramović, Mina Obradović, Vučić Perović, Stefan Timotej Kalezić i Đorđe Teodosić.

T. Nj.

Knjiga: Marija Crnobori – Eseji o fragmentima

Prošle su četiri godine otkako nije među nama najveća tragedkinja ovih prostora Marija Crnobori (1918–2014). Od Marije je imalo šta da se čuje i nauči. Redovno je pisala dnevničke zapise pa su srećom ostale dve knjige za njom, *Svijet glume* iz 1991. i *Životić* iz 2011, koji je priredila Jelena Lužina. A Marija je bila i kolumnista *Ludusa*, posebno aktivna u periodu izgradnje nove zgrade Jugoslavenskog dramskog pozorišta, njene matične kuće. U JDP-u promovisana je nova knjiga Jelene Lužine – raskošno izdanje u tvrdom povezu, na oko 350 stranica, nesvakidašnjeg formata, s propratnim kompakt-diskom, i jednostavnog naslova – *Marija Crnobori. Eseji o fragmentima*. Komplementarni nastavak *Životića*. Knjigu je objavio Istarski ogranak DHK iz Pule, 2016. godine.

„Ako je ne čujem, ja je ne vidim“, govorila je Marija za svoje heroine. A ako bi se obrnulo, moglo bi se reći da se već listanjem ove knjige može ponovo čuti Marija: knjiga liči na nju. Očigledan je trud autorkе Jelene Lužine, koja je upotrebila i teatrološka i književna znanja, pa i svoje tajne, kao što čini vičan glumac kad treba da se izbori s kakvim velikim karakterom.

Možda je takav pristup uticao na strukturu monografije. Po krupnim delovima liči na klasičnu, antičku dramu, s Prologom i Epilogom, a istovremeno je i počast pisanoj reči: najpre kao Životopis – ispisivanje života Marije Crnobori, Čistopis – ispisivanje besprekorne glumačke karijere, *čisto* Pismo je autobiografski deo, a *Mnemopis* – Lužinin povratak sebi, mesto spoja predmeta proučavanja i proučavaoca, *in situ*, pismo o knjizi, o *Životiću* i *Mariji Crnobori*. Središnji segment pripao je Marijinim profetama: mužu, reditelju i pre svega, teatrologu Marku Fotezu; i Ivi Mihoviliću, piscu prve Marijine kritike, a koja je za njega bila i jedina napisana / objavljena kritika. Ali tu, u srcu knjige je i Marijin zavičaj, Istra. I sve reči bogato podržane slikom, portretima, trenucima, dokumentima... Poseban segment čini malo poznat deo Marijine karijere – njene filmske i televizijske uloge. Za razliku od današnjih glumaca, Mariju je proslavio teatar, a ne mali ekran. I kao svako ozbiljno izdanje, ova knjiga ima popisane teatrografije, filmografiju, bibliografiju, popis nagrada i priznanja, te reč o autorki.

Iza svake dobre knjige postoji i dobar razlog. A on se čita iz svakog Lužininog retka koji nije suva faktografija. Podaci su prikupljeni i taložili se godinama. A od prikupljenih „fragmenta“ stvarali su se novi spojevi

i uslojavanja. Tumačenje lika proisteklo je iz tog dugogodišnjeg suživota s idejom o liku.

Likovno rešenje izdanja sastoji se iz dva neobična elementa, zgužvane hartije i čajne kašike. Oni putuju kroz stranice jednog živo-

ta. Ili možda sve vreme pratimo njihov spoj kao paralelnu priču? Estetski grafički momenat pokreće i ono što je fiksirano, štampano, ukoričeno: knjizi se vraćamo, listamo je i mimo reda. Ona nije samo narativ nego i tro-dimenzionalna struktura. Poštena knjiga kojom je Marija Crnobori dobila svoj novi i bezvremeni život.

Ovim je delom Jelena Lužina dala zalag za sve koje izgubimo. Zadužila je i budućnost, jer je u nju upisala šta je vredno iz prošlog i ovog našeg doba.

Jelena Lužina je dugogodišnji profesor na Fakultetu dramskih umetnosti u Skoplju i osnivač Instituta za teatrologiju pri istom fakultetu. Pokrenula je Muzej Makedonskog narodnog teatra. Pokrenula je i redovno radi na digitalnoj teatarskoj enciklopediji Makedonije. Svojim naučnim i književnim radom zadužila je makedonsko pozorište i kulturu, jer je u njih uložila svojih poslednjih trideset godina. Doktorirala u Skoplju, diplomirala književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Napola Istrijanka, napola Dubrovčanka, imala je priliku da još kao dete upozna Mariju Crnobori.

Jelena Kovačević

HUMOR, TRADICIJA I NOVE ESTETIKE

Institucionalna pozorišta moraju da budu ekspeditivnija, kao i da preuzimaju više inicijative kada je u pitanju dolaženje do neke nove, nestandardne publike – kaže Minja Bogavac, čelnik Šabačkog pozorišta

Milica Kosović

Dramska autorka, pozorišna umetnica, rediteljka i pesnikinja Milena Minja Bogavac ove jeseni došla je na čelo Šabačkog pozorišta posle uspeha na poslednjem Sterijinom pozorju s komadom „Jami distrikt“. Još u vreme studija na FDU u Beogradu skrenula je na sebe pažnju smelim dramskim iskorakom. Iza nje su brojni dramski tekstovi: „Dragi tata“, „Crvena“, Bajka o elektricitetu“, „Pipi Dugočarapić“, „Pola-pola“... U svoju biografiju upisala je i nagrade „Borislav Mihajlović Mihiz“ za dramsko stvaralaštvo, „Josip Kulundžić“ za „izuzetan uspeh u oblasti pozorišta“, dve godišnje nagrade Malog pozorišta „Duško Radović“, nagradu „Anđelka Mihić“ za umetničko delo koje se koristi feminističkim teorijama itd. Od 2001. radi u organizaciji Bitefa, a od 2016. članica je Upravnog odbora Bitef festivala.

Vaše predstave se nisu mnogo igrale u Šapcu. Da li vas je iznenadio poziv da dođete na čelo tamošnjeg pozorišta?

Poziv iz Šapca doživela sam kao iznenađenje decenije! Do pre samo šest meseci jedva sam znala gde se ovaj grad nalazi i u njemu mi je jedino bilo poznato upravo pozorište... Pre više od deset godina tu sam radila predstavu sa rediteljkom Bojanom Lazić. Posle toga sam dolazila samo nekoliko puta, na predstave i na sastanke Zajednice profesionalnih pozorišta Srbije, sa kojom sam saradivala kao selektorka Festivala „Joakim Vujić“. Nekom neshvatljivom igrom slučaja, moje predstave nisu čak ni gostovale u ovom gradu... Da mi je početkom ove godine neko rekao da ću živeti u Šapcu i da će rad u Šabačkom pozorištu biti najveći izazov u mom dosadašnjem

njem profesionalnom životu, ne samo da ne bih poverovala već bih tu osobu proglasila ludom. Ali eto... Život je ovde odstupio od principa aristotelovske dramaturgije i u julu se dogodio malo verovatan obrt. Em sam došla u Šabac, em sam i osmislila pozorišnu sezonu čija je vrednosna i idejna okosnica: lokalpatriotizam. Dakle, nisam samo odlučila da postanem Šapčanka, već i da razvijam lokalpatriotska osećanja, kako kod originalnih Šapčana, tako i kod sebe same.

Kakav je to spoj: Šabačko pozorište – Milena Bogavac?

Kakav je to spoj, utvrdićemo tačno, do kraja sezone. Sada smo još na početku, a početak je, kao i svaki početak, izazovan. Kad sastavim spisak svega što smo dosad uradili, čini mi se da nismo počeli bez uspeha. Šabačko pozorište spada među teatre sa izrazito dugom tradicijom, što je činjenica dostojna svakog poštovanja. Ipak, i pored poštovanja koje gajim za istoriju ove institucije, u pozorišnom smislu nisam tradicionalistkinja. Svako ko prati moj rad zna da sam oduvek bila okrenuta inovativnim pristupima u izvođačkim umetnostima, savremenoj tematici i postmodernoj estetici... Idealno bi bilo kada bismo se, u ovom spoju, Šabačko pozorište i ja našli na pola puta. Tako da sačuvamo sve ono što je tradicionalno dobro, ali i da se otvorimo ka novim praksama, i u umetničkom, i u produkcionom smislu... Cilj mi je da, hvatanjem u korak sa savremenom pozorišnom praksom, unapredimo ugled i dostojanstvo tradiciji ove kuće. Veliki deo repertoarske politike koju sprovo-

dim temelji se na snažnom povezivanju pozorišta i zajednice u kojoj ono nastaje, a moja dosadašnja saznanja o toj zajednici govore mi da bismo mogli dobro da se slažemo. Šapčani su skloni kontranju, to jest preispitivanju dominantnih obrazaca mišljenja. To su izrazito vredni ljudi, veoma preduzimljivi, ali su i ljudi s mnogo duha. Gaje specifičan smisao za humor, u čijoj osnovi je satira, a skloni su i da se šale na sopstveni račun samo zato da bi posle mogli i na tuđi... Vole da se prave važni kad su u nečemu prvi, što govori da su, u suštini, skloni inovacijama. Vrlo su urbani: Šabac je više grad nego mnogi veći gradovi Srbije... a to su postigli tako što razumeju značaj kulture, u koju ulažu veći procenat svog budžeta nego ijedan grad u državi. Na kraju, tradicija ovog grada je izrazito slobodarska. Sve su to osobine koje beskrajno cenim... I zato mi se čini da ćemo biti dobar spoj. Bićemo gradsko pozorište, u pravom smislu te reči. Pozorište koje je grad i grad koji je pozorište!

U kakvom stanju ste zatekli pozorište? Šta će činiti okosnicu vaše repertoarske politike?

Okosnice mog repertoara su: mladi, zajednica i društveni angažman. To su, ujedno, i stvari koje su ovom pozorištu nedostajale. Šabačko pozorište nikada nije bilo loše, o čemu svedoče brojni uspesi, kritike i nagrade na festivalima... Moji prethodnici, Zoran Karajić i Aleksandar Stanković, vodili su ovu instituciju odgovorno... Ipak, lagala bih vas kada bih rekla da nemam potrebu da promenim mnoge stvari u Šabačkom pozorištu. Dosad sam pretežno radila na neza-

visnoj sceni i jedna vrsta komocije i inercije, kojima su institucionalna pozorišta sklona, s moje tačke gledišta čini se nepodstignom. Mislim da institucionalna pozorišta moraju da budu ekspeditivnija, kao i da preuzimaju više inicijative kada je u pitanju dolaženje do neke nove, nestandardne publike. To su pravci oko kojih se posebno trudimo.

Koje naslove ćemo gledati u vašem izboru?

Nakon premijere predstave „Pretposljednji panda“ Dina Pešuta, u adaptaciji Marije Ratković i režiji Maksima Miloševića, očekuju nas „Novogodovštine“ šabačkog pisca Vladimira Simića, „Bela griva“ u režiji Irene Ristić i dečja predstava „Zašto zvezde ne padnu sa neba“ koju će raditi koreografinja Jovana Rakić Kiselčić, u saradnji sa spisateljicom Tijanom Grumić. Sledi naša koprodukcija sa Sterijinim pozorjem, a u pitanju je praiizvedba komada „Bacači prstiju“, za koji je Iva Brdar dobila nagradu za najbolji savremeni dramski tekst na konkursu Pozorja. Ovu predstavu će režirati Bojan Đorđević, a kostim i scenu radiće Siniša Ilić i Maja Mirković – najpoznatija šabačka pozorišna umetnica. Budući da je Maja svoje prve kostime radila baš u Šabačkom pozorištu, nova premijera će za nas biti povod da organizujemo i retrospektivnu izložbu naše najznačajnije, savremene kostimografkinje. Nakon toga slede „Pisma iz Avganistana“ Branka Golubovića, humanitarnog radnika i muzičara, frontmena Goblina – najpoznatijeg šabačkog muzičkog sastava svih vremena. Ovo će biti mala produkcija, hibridna forma između koncerta i predstave. Tu je kraj ove sezone. U sledećoj produciramo praiizvedbu komada „Šumadija“ Filipa Vujoševića, u režiji Maje Pelević i predstavu „Omladina bez boga“ u režiji Anje Suše. Ovo će biti Anjin povratak na lokalnu, pozorišnu scenu i to je predstava od koje mnogo očekujemo... Takođe, imaćemo prvu predstavu Omladinskog kluba Šabačkog pozorišta, koji čine naši volonteri i volonterke. Ovaj klub smo оформili u avgustu, a njegovi članovi su mladi ljudi iz Šapca koji su od avgusta uključeni u sve naše aktivnosti. Planiramo i klasičnije naslove, ali ne bih da o tome govorim pre vremena.

Minja Bogavac

LICA I NALIČJA

Pogled iz dva ugla na pozorišnu zbilju Srbije

Uslovima sveopšte recesije i hronične insuficijencije srpskog teatarskog života, svakako najjači utisak s kojim se može suočiti hroničar putujući pozorišnom Srbijom je zdanje novog/starog pozorišta u Vranju. Na zgarištu (starog) teatra koji je, kao kolateralna šteta u lokalnim kriminalnim obračunima, nastradao u podmetnutom požaru, u gabaritima nekadašnjeg zdanja, nikla je – zgrada novog teatarara. Premda je koncem novembra ove godine na licu mesta još uvek vladala atmosfera karakteristična za sva gradilišta, namernik koji je svojevremeno, pre požara, pohodio Vranje danas jedva može da identifikuje pojedine elemente predašnje građevine. Ali zato, ne samo na osnovu nekadašnjeg iskustva i elementarnih teatarskih znanja, sasvim ja-

sno prepoznaje pozorišni foaje, teatarsku salu, gledalište sa balkonom, probnu salu (koja bi mogla da bude podobna i za igranje kamernih scenskih formi), garderobe, rampu koja od ulice vodi ka teretnom ulazu, magacine za funduse dekora i kostima, šminkernice, kancelarije, ali i još ponešto. Recimo, u sada značajno proširenom podrumskom delu može da nasluti obrise buduće (sasvim nove) male, kabaretske scene, gornji foaje koji je dovoljno prostran da u njemu mogu da budu održavane probe, ali i, na primer, organizovana javna čitanja novih dramskih tekstova. Na gradilištu se, razumljivo, još uvek ne oseća miris novog teatra, ali je novo pozorište moguće – videti.

A moguće je, bogme, i čuti uzbuđene komentare tamošnjih glumaca koji svedo-

če o tome ko je i kada sve posetio Vranje, šta je tim prilikama rečeno, obećano, garantovano. Stići će, dakle, i scenska tehnika (ponešto je, međutim, već dostavljeno), a građevinski radovi bi trebalo da budu završeni do konca 2018. godine. Uskoro, dakle! Glavno je, vele Vranjanci, da se Pozorište konačno ratosiljalo zgarišta, da je zatim rešen i problem toksičnih materijala ugrađenih u rekonstruisano zdanje, te da je gradnja nastavljena. Sada se već jasno vidi kraj, a on će zapravo označiti početak normalnog funkcionisanja vranjskog pozorišta. Veruju, kaže Bojan Jovanović, glumac i umetnički direktor Pozorišta, da će naredni Borini dani biti održani u novootvorenoj zgradi. Zahvalni su Domu vojske koji ih je u međuvremenu, od požara do danas, udomio, ali

će im tek nova zgrada omogućiti da normalno dišu. I, dabome, da realizuju svoje planove. A oni su danas ambiciozni u meri koja korespondira s uspesima koje je za minulih nekoliko godina Pozorište „Bora Stanković” postiglo na domaćoj i inostranoj sceni.

A onda, kada se usele na svoju novu/staru adresu, kada se napokon budu raskomotili, kada započnu probe novih komada i redovna igranja starih predstava, kada se njihovo stanje vrati u normalu, Vranjanci će opušteno i na miru moći da se suoče sa svim ostalim problemima koji more naš teatar danas. Pa i sa problemima koji su ostali u drugom planu tokom nedavne pobune u beogradskom Narodnom pozorištu. Tamo su se, naime, u prvom planu našli bahatost upravo smenjenog upravnika, pitanje nebuloznog angažovanja još nebuloznije pi-ar osobe, nepripremljenost dosadašnje uprave za obeležavanje 150-godišnjice ovog teatra, kašnjenje renoviranja zgrade na beogradskom Trgu Revolucije, nejasni razlozi zbog kojih je Drama Narodnog pozorišta bila suočena sa sedmomesečnom pauzom u realizaciji planiranog (i usvojenog) repertoara, rdava (i sumnjiva) preraspodela novca namenjenog za produkciju, neargumentovana smena izuzetno uspešnog direktora Drame Željka Hubača... A upravo je tamo sve i započeto kada su glumci digli glas zbog ove smene. Rešili su, naime, da više ne čute. I, bogami, bili su glasni.

Dovoljno glasni da nateraju „više instance” da prestanu da čute i napokon nešto preduzmu. Tako dobijamo (mogu-

ći) model koji očigledno valja primenjivati da bi se i ostali problemi pozorišnog života Srbije rešavali. Ako se prisetimo o čemu je „Ludus” svojevremeno izveštavao i prelistamo arhivirane stare brojeve ovih pozorišnih novina (sajt Udruženja dramskih umetnika Srbije), lako ćemo ustanoviti da je situacija u Narodnom pozorištu samo vrh ledenog brega, te da je najnovija tamošnja kriza posledica rdave beskonačnosti koja (i) u slučaju našeg teatarskog života traje već decenijama. Špic sante leda u našem slučaju ne podrazumeva i vrh talasa cunamija koji nam preti.

Loša kadrovska politika, politički (politikantski) i burazerski razlozi na kojima se temelje kadrovska rešenja (ne jedino rukovodećih pozicija), trijumf nestručnosti, odsustvo ozbiljnih kriterijuma, haos na planu aktuelnih zakona (primena i međusobna neusaglašenost), neophodnost uvođenja adekvatnih i zakonski utemeljenih „pravila igara”, proizvoljnost u sferi finansiranja, prepuštenost volji (i svesti o značaju kulture) lokalnih moćnika, zanemarivanje značaja pozorišnog života izvan velikih kulturnih centara, sve agresivnija komercijalizacija kulture i teatarara, brkanje umetnosti i zabave, odsutnost kritičkog diskursa, besprizorna bahatost moćnika – samo su neki elementi koji kod nas, u našem teatarskom životu, nisu na delu od juče.

Uostalom, indikativno je – nemojmo to smetnuti s uma – da je protest u Narodnom pozorištu bio artikulisan kroz vapaj čiji naziv je glasilo Nije umetnički ćutati! U osnovi se, dakle, nahodi pitanje koliko će još trajati ćutanje.

Aleksandar Milosavljević

Predstava *Kepler 452 B* Tijane Grumić u režiji Juga Đorđevića (www.pozoriste-vranje.rs)

Jubilej – decenija subotičkog festivala „Desire central station”

MI NISMO VARVARI

Na desetom izdanju festivala „Desire central station” (održanog od 23. novembra do 1. decembra), s podnaslovom „Barbarikum”, u Subotici je izvedeno 19 predstava koje se bave političkom demagogijom, pitanjima položaja žene, ljudskim pravima...

Reditelj Andraš Urban i njegovi saradnici iz subotičkog pozorišta „Deže Kostolani” od 2009. godine organizuju međunarodni regionalni festival, s namerom da pokažu predstave iz regiona koje se bave društvenim problemima.

„Desire” se u jubilarnom izdanju bavio temama Balkana i Istočne Evrope. Njegov podnaslov „Barbarikum” preuzet je iz eseja „What is Yugoslavia” Lasla Vegela u kojem piše da mi s Balkana i iz Istočne Evrope za Zapad predstavljamo Barbarikum, prostor u kojem su u doba Rimljana živeli Varvari, da taj pr ostor obitava u svetu koji propagira mitove i mitologije i isuviše je odmaknut od realnosti. Ali mi nismo varvari! To je poručio ovogodišnji „Desire”. Pre svega predstavama koje se bave savremenim etičkim temama: političkim demagogijama, ženskim pitanjem, ljudskim pravima.

Jubilarno izdanje festivala obeleženo je svečano, uz vernu mladu publiku i ugledne goste iz sveta pozorišta. Krleža, Euripid, Ljubomir Simović, Lars Fon Trir, Urban, Frlić, Jablanovac, Jožef Nad su samo neka imena iz programa. U publici od pomenutog Lasla Vegela, do Rade- ta Šerbedžije i Lenke Udovički.

Rade se za *Ludus* seća kako je u Subotici sa KPGT-om odigrao nekoliko velikih uloga i kako je zbog „Desire” festivala došao ovde nakon mnogo godina. „Subotica zaslužuje ovakav festival. U ovom gradu

je odgojena dobra publika. Tome smo i mi pre tridesetak godina doprineli. Prilaze mi ovde neke devojkje, četrdesetogodišnjakinje. Zahvaljuju mi za sve one predstave koje su u Subotici gledale dok su bile gimnazijalke. Kažu da smo im tada otvorili neki novi prozor u svet. Tako mi je drago zbog toga! Ovde vidim koliko je uloga teatra važna u svim vremenima, a danas naročito.”

Pitam Šerbedžiju koliko se od tog vremena promenilo pozorište?

„Pozorište se stalno menja. Kao što se okolnosti u društvu stalno menjaju. Danas je pozorište na neki način surovije. I pored toga što razumem i navijam za ovakvo pozorište, moja priroda tu činjenicu ne prihvata. Nekad mi se činilo da je to pozorište za moj ukus prejako, preglasno i isuviše direktno. Ali kad bolje razmislim, kažem da su i društvo i okolnosti u kojima živimo takve! Današnje pozorište je umetnički odgovor na takvo društvo. To nije moj teatar, mada navijam za njega i pokušavam da ga razumem.”

Na „Desire” festivalu odigrana je i predstava *Bakhe*, koju je po Euripidovoj tragediji za „Ulysses teatar” na Brionima prošlog leta režirala Lenka Udovički. Sve uloge u ovoj predstavi igraju žene.

Lenka kaže da je u Suboticu prvi put došla početkom devedesetih, kada je ovde delovao KPGT, na predstavu „Madač komentari”. „Meni ovaj grad i emotivno i profesionalno mnogo znači. Naša najstarija ćerka je pre nekoliko godina bila ovde,

na ovom festivalu i vratila se oduševljena. Posebno mi je drago što u publici ima mnogo mladog sveta, što dolaze izuzetne predstave iz regiona. Počastvovana sam što smo ovde. Ovaj festival podstiče kvalitet i istraživački duh. Ovde se okupljaju umetnici da razmene kreativno iskustvo. Znam koliko je teško imati i održa-

vati ovakav festival, koliko hrabrosti treba za sve to. Zato im želim sve najbolje, da postoje još mnogo godina!”

„Desire” nudi drugačiji pozorišni pogled, kroz prizmu koja prepliće kulture, nacije, različite scenske izraze. Bavi se problemima savremenog čoveka, zalaže se za društveni i umetnički aktivizam,

politike se dotiče u meri u kojoj ona određuje našu svakodnevicu. To je festival savremenog pozorišta, ali i teatra budućnosti, festival koji ne koketira s ukusima publike, a klasično predstavlja iz ugla ovog vremena. Pokazalo je to i njegovo jubilarno, deseto izdanje.

Olivera Milošević

Spomenik Žanki Stokić pre i posle uređenja

Akcija UDUS-a i preduzeća „Večno sećanje”

Nezaboravljeni

Udruženju dramskih umetnika Srbije obratio se Ratko Vujović, osnivač i direktor preduzeća „Večno sećanje”, s plemenitim predlogom i akcijom *Nezaboravljeni*, u okviru koje će navedena firma bez naknade čistiti spomenike i grobna mesta znamenitih glumaca i članova Udruženja koji nemaju naslednike.

Udruženje je predlog gospodina Vujovića sa zahvalnošću prihvatilo, pa će u prvom turnusu biti uređeni grobovi Žanke Stokić (Topčidersko groblje), Dobrice Milutinovića, Ilije Stanojevića Čiče, Milke Grgurove Aleksić i Vele Nigrinove na Novom groblju.

Ratko Vujović se, kako kaže, obratio Udruženju dramskih umetnika jer je jedna velika porodica, sledeće godine će biti vek od njegovog osnivanja, a logo „Večnog sećanja” je porodično stablo koje predstavlja simbol porodičnih vrednosti, poštovanje predaka i očuvanje tradicije. Cilj ak-

cije koju je pokrenuo je da se vrati fokus javnosti na znamenite ljude koji su svojim stvaralaštvom i radom zadužili društvo, da se piše ko su bili i šta su radili, da se mlade generacije upoznaju s njihovim kulturnim stvaralaštvom, da se deci vrate pravi idoli i uzori.

Radovi su otpočeli, a nakon završetka svakog spomenika biće napravljena i galerija fotografija koje će prikazati izgled pre i nakon uređenja. Već je uređeno mesto večnog počinka Žanke Stokić.

„Ova akcija nije jednokratna i nije ograničena samo na dramske umetnike. Ovo je njen prvi deo, saradnju ćemo ponuditi i drugim umetničkim i naučnim udruženjima, kako bismo zajedno otkrili kome je sve potrebna ovakva vrsta pomoći, kao i da podignemo svest javnosti. Ovim putem pozivam i druge društveno odgovorne firme i pojedince da se priključe akciji, jer svaka pomoć je dobrodošla”, zaključio je Ratko Vujović.

IN MEMORIAM

Mnogi dramski umetnici, pozorišni stvaraoci, članovi Udruženja i *Ludusovi* sagovornici i saradnici napustili su nas od 2016 godine. Sećamo ih se s ljubavlju i poštovanjem.

Božidar Stošić (1935–2018)

Milena Dapčević (1930–2018)

Momir Bradić (1935–2018)

Radmila Andrić (1934–2018)

Milena Dravić (1940–2018)

Predrag Ejdus (1947–2018)

Strahinja Rodić (1932–2018)

Jelica Milosavljević Teslić (1933–2018)

Maja Škaričić (1956–2018)

Olgica Pešić Rakojević (1972–2018)

Duško Anđić (1943–2018)

Vladimir Stamenković (1928–2018)

Predrag Bajčetić (1934–2018)

Dušan Đoković (1945–2018)

Pero Đurđević (1944–2018)

Slobodan Slobodanović (1930–2018)

Miloje Ivanović (1946–2018)

Budimir Pešić (1929–2018)

Jovan Radulović (1951–2018)

Zora Davidović (1923–2018)

Nebojša Glogovac (1969–2018)

Zorica Pašić (1941–2017)

Donka Ignjatović (1938–2017)

Đorđe Vukotić (1924–2017)

Ljubiša Samardžić (1936–2017)

Irena Mičijević Rodić (1972–2017)

Aleksandar Barišić (1964–2017)

Milena Bulatović (1936–2017)

Dejan Miladinović (1948–2017)

Tomo Kuruzović (1930–2017)

Bogoljub Mitić (1968–2017)

Dragan Mićalović (1950–2017)

Radoslav Lazić (1939–2017)

Aleksandar Goranić (1945–2017)

Mirjana Vukojčić (1947–2017)

Radivoje Kojadinović (1928–2016)

Mira Santini (1947–2016)

Nadežda Bulatović (1934–2016)

Mira Stupica (1923–2016)

Donka Špiček (1933–2016)

Vidosava Todić (1932–2016)

Svetislav Jelisavčić (1959–2016)

Milorad Mandić (1961–2016)

Đorđe Jelisić (1925–2016)

Velimir Bata Živojinović (1925–2016)

Marinko Madžgalj (1978–2016)

Dragan Nikolić (1943–2016)

Dušan Golumbovski (1941–2016)

BITEF I EVROPSKA REPUBLIKA

U svojoj višedecenijskoj istoriji Bitef festival i Bitef teatar su negovali i razne zanimljive, inspirativne angažmane. Sada im se pridružio i „Evropski projekat Balkon“, održan u Bitef teatru 10. novembra. Događaj se simultano odigravao ispred vodećih evropskih pozorišta i uz podršku nekih najznačajnijih evropskih umetnika i intelektualaca poput Mila Raua, Elfride Jelinek, Dubravke Ugrešić, Antonija Negrija... Na godišnjicu završetka Velikog rata pročitao je Manifest o kome se nakon toga javno debatovalo na otvorenim gradskim prostorima ispred teataru, a potom je simbolički proglašena Evropska Republika.

„Danas u 16 časova, 10. novembra 2018, sto godina nakon završetka Prvog svetskog rata koji je razorio evropsku civilizaciju za naredne decenije, ne samo da se prisećamo istorije, mi uzimamo budućnost u svoje ruke. Vreme je da inherentno obećanje Evrope pretvorimo u stvarnost i podsetimo se ideja na kojima je osnovan projekat evropske integracije. Proglašavamo sve prisutne u ovom trenutku u Evropi – građanima Evropske Republike. Priznajemo i prihvatamo svoju odgovornost za zajedničko nasleđe Univerzalne deklaracije ljudskih prava i obavezujeemo se da je ostvarimo. Prepoznavamo činjenicu da je bogatstvo Evrope bazirano na vekovnoj eksploataciji drugih kontinenata i gušenja drugih kultura. Zbog toga nam je zadovoljstvo

da delimo našu teritoriju sa onima koje smo isterali sa njihove. Sa svakim ko želi biti Evropljanin. Evropska Republika je prvi korak puta ka globalnoj demokratiji“, deo je iz Manifesta, inače prevedenog na preko 20 jezika među kojima su i esperanto, latinski i katalonski.

Prvi put u evropskoj istoriji građani i građanke širom kontinenta okupili su se u istom trenutku da pokrenu široku debatu o evropskoj demokratiji i o tome šta znači biti evropski građanin. Sa pozorišnih balkona i javnih prostora širom Evrope umetnici i građani su istovremeno proglasili Evropsku Republiku, debatovali i otvorili put za emancipatorsko proglašenje jednakosti građana izvan nacije-države.

Pošto je umetnički direktor Bitefa Ivan Medenica pročitao Manifest Evropske Republike na Skveru Mire Trailović, u Bitef teatru je održan plenium na kome su svi prisutni, uz moderiranje Irene Ristić (profesorka na Univerzitetu umetnosti) i Igora Štiksa (pisac, profesor na Fakultetu za medije i komunikaciju), raspravljali o sadržaju Manifesta, predlagali i usvajali amandmane na dokument. Drugim rečima, učesnici inicijative iz Srbije su pristali na zajednički manifest, ali uz značajne izmene. Jedan od amandmana se odnosio na potrebu da se ukaže na to da Manifest priznaje eksploatatorsku tradiciju Evropljana u odnosu na druge kontinente, ali sa željom da se

ovakva formulacija proširi na tradiciju eksploatacije unutar samog evropskog kontinenta. Sa druge strane, učesnici plenuma su ukazali i na to da u evropskoj tradiciji postoje i pozitivni primeri ravnopravne saradnje sa drugim kulturama, kao što je bila ona u okviru Pokreta nesvrstanih zemalja. Drugi amandmani su se odnosili na potrebu da na Manifest utiče i perspektiva evropskih zemalja koje nisu članice EU (odnos prema zajedničkoj valuti i tržištu, koji gledano iz različitih političkih perspektiva, stvara različite reakcije). Ove izmene su za cilj imale isticanje važnosti ravnomernog razvoja svih delova Evrope, nezavisno od toga da li se nalaze unutar Evropske unije ili izvan nje. Takođe, učesnici plenuma su izrazili stav da nova Evropska Republika treba da preduzme korake ka organizovanju građana u lokalne zajednice, zasnovane na principima direktnog učešća u upravljanju. Predlog izmenjenog Manifesta koji sadrži i načelne smernice u vezi sa konstituisanjem novih institucija Republike upućen je partnerima širom Evrope.

Nakon debate nastavljeno je druženje i razgovor u neformalnoj atmosferi uz piće. U proglašenju Evropske Republike učestvovali su brojni zainteresovani građani, novinari, javne ličnosti i intelektualci kao što su Milena Dragičević Šešić, Ivana Vujić i mnogi drugi.

Desetak dana kasnije, 21. novembra, održana je druga donatorska večera Bitef festivala, u hotelu „Square Nine“, uz podršku prijatelja festivala „I&F McCann Grupe“, a koja je okupila predstavnike diplomatskog kora, brojne ličnosti iz poslovnog, umetničkog i javnog života. Prikupljena sredstva će biti usmerena u realizaciju programa Bitef festivala. U okviru donatorske večere održana je AUUKCIJA NOVIH POZORIŠNIH TENDENCIJA za koju su dela donirali naši poznati slikari Mileta Prodanović, Ivan Grubanov, Uroš Đurić i fotograf Jelena Janković. Deo aukcije bio je i Bitefov pozorišni kurs, tematska večera o istoriji evropskog pozorišta čiji je domaćin ambasador Sem Fabrici, šef Delegacije Evropske unije u Srbiji, kao i selektorsko putovanje sa Ivanom Medenicom, umetničkim direktorom Bitefa. Kao donaciju prijatelja Bitefa Branimira Brkljače, Bitef tim je dobio i tim bilding u inspirativnom ambijentu Mokrin house-a.

Okupljenima su se obratili i Miloš Latinović, direktor Bitefa, glumica Nataša Ninković, ambasador Sem Fabrici, Ivan Medenica, umetnički direktor Bitefa...

Nataša Ninković je s prisutnima podelila svoje impresije o Bitefu: „Svakog septembra, u gradu u kome radim,

imam priliku da vidim šta se paralelno radi u pozorištima širom sveta, uporedim to što vidim sa onim čime se bavim, pronadem inspiraciju, nove ideje, vidim nešto što do tada nisam imala priliku da vidim.”

Sem Fabrici pozdravio je prisutne izrazivši zadovoljstvo što na večeri vidi lica s kojima je već saradivao tokom proteklog 52. Bitefa, i izjavio da je Bitef za njega jedna od najznačajnijih kulturnih institucija naše zemlje.

Srdan Šaper, osnivač „I&F McCann Grupe“, ističe značaj Bitefa: „Bitef nas je povezao sa svetom kada smo mislili da su neke veze zauvek pokidane, i danas nas povezuje sa hrabrim, znatiželjnim, rekao bih snažnim ljudima koji svojim idejama menjaju svet nabolje. Važno je da čuvamo tu nit, tu vezu sa svetom. Važno je da sačuvamo Bitef i za generacije koje dolaze posle nas. Zbog svega toga, važno je, pa i kroz ovu donatorsku večeru, da podržimo one sa kojima delimo iste vrednosti.”

Ivan Medenica se ukratko osvrnuo na uspehe 52. Bitefa i predstavio šta nas sve očekuje na 53. Bitefu. Izrazio je i zadovoljstvo time što je od prethodne večere formiran i Bitefov klub prijatelja, što govori o tome da se saradnja između biznis sektora i kulture i umetnosti razvija i da je sve više onih koji žele da postanu deo svetske pozorišne porodice. Na večeri je predstavljen i prvi broj magazina *Klub prijatelja Bitefa*. Magazin je namenjen svima koje zanima svet kulture, umetnosti, ali i biznisa i preduzetništva.

Večeru su upotpunili zvuci gudačkog kvarteta Intermeco, kao i nastup specijalne gošće Lene Kovačević uz pratnju Gorana Potića.

Cilj donatorske večeri je uspostavljanje novog modela podrške umetnosti i predstavlja jedinstveni događaj u sferi kulture kod nas.

Donatorskoj večeri su prisustvovali i ambasador Nemačke u Srbiji Tomas Šib, predstavnici Ambasade Hrvatske, glumci Svetozar Cvetković, Jelena Đokić, Branka Pujić, Milan Marić, Slaven Došlo, Matea Milosavljević, Anđela Jovanović, modna dizajnerka Dragana Ognjenović, Zoran Beranac, umetnik Vuk Vidor, kao i predstavnici kompanija Carnex, Imperial Tobacco, Aura, Erste banke, Hemofarm fondacije, TeleGroup-a, Deloitte-a, Halo creative team-a, i mnogi drugi.

Teatarski kroki Narodnog pozorišta Užice

OD NUŠIĆA DO TANJE ŠLJIVAR

Narodno pozorište u Užicu, koje profesionalno postoji više od pola veka, ne tako davno imalo je 544. premijeru – „Ali grad me je štitio“ po delu Tanje Šljivar, u režiji Bojana Đorđeva. Svojim sme lim scenskim izrazom i promišljenom repertoarskom politikom ova srpska teatarska kuća od oleva vremenu još od osnivanja 1945. godine do danas kao jedino profesionalno pozorište ne samo na teritoriji Zlatiborskog okruga nego i cele jugozapadne Srbije. Narodno pozorište u Užicu osnovala je Skupština opštine Užice, a najpre je delovalo kao Oblasno narodno pozorište. Prva premijera Nušićeva „Gospoda ministarka“, u režiji Obrada Nedovića, izvedena je 4. septembra 1945. u Sokolskom domu, a tri godine kasnije Narodno pozorište Titovo Užice premešta se u Filkon bioskop u glavnoj ulici. Sa rekonstrukcijom Trga partizana, pozorište dobija novu zgradu, koja je s prostorom glavnog gradskog trga predstavljala i novi urbani identitet grada: projektant je bio arhitekta Mandić.

Pozorišni život u Užicu, beleže hroničari, datira od 1856. godine, kada je osnovano Teatralno društvo kao programska aktivnost tadašnjeg Čitališta (prve biblioteke u gradu, osnovane te iste, 1856. godine). Teatralno društvo je bilo smešteno u Kaljevića kući, uglednog predsednika Okružnog suda i trgovca. Užički teatar osnovao je Stojadin Obradović, upravitelj Čitališta o če-

mu svedoči njegovo pismo knezu Milošu Obrenoviću iz 1859. godine.

Prva pozorišna predstava u ovom gradu podno Zlatibora izvedena je 15. februara 1862. godine. Bio je to komad „Boj na Čačku 1815“. Usledili su komadi „Smrt Stevana Dečanskog“ i „Ajduci“, a 1866. malobrojna građanska publika gledala je „Hajduka Veljka“. Novinski članak sačuvan iz perioda prve premijere govori o interesovanju Užičana za pozorišni prikaz: „Najodličniji cvet našeg građanstva beše sa najvećom ljubavlju na ovom predstavljanju i soba za sedenje je dupke puna... Osim 100 duša što beše u sobi i na mestima što se mogaše videti, još se toliko povratilo, jer nije bilo mesta za njih.”

Posle ovih prvih izvođenja pozorišni život u gradu je imao dužu pauzu, sve dok predratne 1913/1914. godine dačka pozorišna grupa Gimnazije, kojom je rukovodio Dejan Malenković kao njen osnivač, nije izvela nekoliko komada.

U međuratnom periodu gradska publika je, navode gradski hroničari, više pokazivala sklonosti ka filmskoj umetnosti, jer nastaje novo zatišje u pozorišnim prikazima. Tek sa prvim danima Užičke republike, 1941. godine, umetnička partizanska četa izvodi domaće i sovjetske pisce: „Mat“, „Knez Ivo od Semberije“, nekoliko Nušićevih komada, „Kako se kalio čelik“, „Početak bune protiv dahija“... Glavne uloge igrali su: Milutin Čolić,

Alija Nedić, Filip Marjanović, Milenko Đurić, Časlav Jehlička. Pored Kaljevića kuće, u kojoj je tradicija bila postavljena, predstave su izvođene i u Sokolskom domu i Filkon bioskopu. Trebalo je da prođe čitav vek da bi, sa rekonstrukcijom glavnog gradskog trga, pozorište dobio svoju sopstvenu zgradu. Nova zgrada pozorišta otvorena je 1967. godine.

„Razvoj, jačanje i osavremenjavanje institucije pozorišta znatno utiče na buđenje umrtvljenog duha ovog grada i područja koja mu gravitiraju. Naše pozorišta se trudi da svojim radom i repertoarom svakom svom posetiocu pruži mogućnost da mu pozorišna predstava ne bude samo zabava nego i da mu proširi vidike, oplemeni i olakša život tako što će moći da bolje razume i sebe i svet oko sebe, sopstveni identitet i svoju ljudsku dimenziju i meru, da kad izađe iz ove zgrade shvati da je dobro što je ušao u nju i da opet dođe. Naravno, ne mislimo da pozorište može učiniti ljude boljim nego što jesu, ali bar što se tiče mladih, naša misija će biti otvorena vrata. Ovo pozorište teži da postane mesto savremene kreacije, aktuelni teatar koji korespondira s vremenom u kome živi“, kaže Nemanja Ranković, umetnički direktor užičke pozorišne kuće i dodaje: „Ističemo se, naročito u poslednjoj deceniji, brojnim nagradama na festivalima, i zaista jakom međunarodnom saradnjom u poslednjih nekoliko godina. Kroz organizaciju Jugoslovenskog pozorišnog festivala, pozorište pokušava da se ucrta na mapu relevantnih teatarskih institucija na prostoru bivše SFRJ, što olakšava činjenica da ga, zbog geografskog položaja, za pozorišta bivših republika vezuje više kulturnoistorijskih sličnosti nego što je to slučaj s drugim pozorištima u zemlji.”

Plakat predstave *Ali grad me je štitio*, NP Užice

Užičko pozorište svojim delovanjem pokriva teritorije opština Užice, Zlatibor, Požega, Sirogojno, Kosjerić, Priboj, Prijepolje, Bajina Bašta, Tara, Nova Varoš, Ljubovija, Foča, Berane, Pljevlja... Menadžment pozorišta pokušava da u repertoarskoj politici izbalansira domaću i stranu, klasičnu i modernu ili eksperimentalnu dramaturgiju, ne bi li zadovoljio potrebe šarenolike ciljne grupe.

Milica Kosović

GENERACIJE IZGUBLJENE U TRANZICIJI

Početak pozorišne sezone u Hrvatskoj i Crnoj Gori u znaku preispitivanja jugoslavenske prošlosti i sadašnjosti neoliberalnog kapitalizma

Predstava *Hadersfeld* Jugoslavenskog dramskog pozorišta za deceniju prikazivanja stekla je kulturni status (za uvek ćemo pamtiti ulogu Nebojše Glogovca!), a potom prerasla i u nagrađivan istoimeni film. Ova drama Uglješe Sajtinca o izgubljenoj generaciji tridesetogodišnjaka doživela je hrvatsku premijeru 27. oktobra 2018. u Zagrebačkom kazalištu mladih u režiji Renea Medveška. Adaptaciju potpisuje uspešan pisac i odličan dramaturg Tomislav Zajec (u ZKM-u igra i njegova drama o porodičnim traumama *Ono što nedostaje* ovenčana Marulićevom i Držićevom nagradom).

„Kod adaptacije nije se radilo samo o jezičkom prilagođavanju već i na hvatanju specifičnih okolnosti hrvatske tranzicije koje mogu podupreti originalnu radnju a da je na bilo koji način ne iznevere. Ova drama nudi univerzalnost temeljne ideje o potrebi za blizinom usred neverovatno teških okolnosti... Mislim da smo dobili predstavu koja je mrač-

na, dirljiva, ali istovremeno i duboko rodoljubiva“, izjavio je Zajec za „Večernji list“.

Zrenjanin je zamenio Karlovac, pomalo zaboravljeni gradić koji je bio tik do ratnih stradanja, čak je i zrenjaninski kameni lav pronašao pandana u karlovačkom lavu koji je stajao na pročelju jedne kuće, dok je vreme ostalo isto — početak 1990-ih. Taj Karlovac je i opšte mesto hrvatskog propadanja: mladih ljudi koji ne mogu da nađu posao, te da zasnaju porodicu, raspadaju im se prijateljstva, nisu u stanju da brinu o starim roditeljima. Njihova nemoć vremenom se zgušnjava u agresiju i sve dublju depresiju.

„Mislim da je kvalitet teksta u tome što su ova četiri lika toliko jasne paradigme onoga što živimo danas i u tom smislu zaista donose vrlo jasan presek društva u kojem živimo. Istovremeno, vrednost ove predstave sigurno je u predstavljanju nove generacije glumaca ZKM-a“, zaključuje Zajec.

„Medveškovu predstavu možemo tumaćiti ne samo kao bespoštedno istraživanje

poratnih godina, za mnoge potrošenim bez ikakvog konkretnog smera i kompasa, nego i kao pohvalu temeljne socijalne gravitacijske sile: potrebe da budemo zajedno, ostanemo zajedno, sednemo na istu klupicu pred rastućim kolapsom Vavilonske kule“, piše kritičarka riječkog „Novog lista“.

„Brutalan i težak komad koji pleni ljudskoću i scenskom poetikom“, ocenjuje zagrebački „Jutarnji list“.

Blue Moon, roman nagrađivanog i u hrvatskim teatrima sve izvođenijeg pisca Damira Karakaša, zaživeo je 28. oktobra 2018. na sceni Satiričkog kazališta Kerempuh u režiji Borisa Liješevića. Karakašev slojevit i humorističan tekst daje presek predratnog stanja promatranog iz vizure Čarlija, propalog studenta i rokabilija, koji u gradskom životu, muzici i hedonizmu traži beg iz surove ličke provincije, gde je odrastao obožavajući svog dedu. Čarli s godinama gradi sve kritičniji odnos prema dedinom ustaškom nasleđu, posebno zločinima Drugog svetskog rata,

ali i stalno razmišlja o svojoj fizičkoj sličnosti s deda stricem, kojeg je s jedne strane talenat snažno vukao prema muzici, dok ga je politika „premestila“ u epicentar ustaških zločina.

„Predstavljamo dramu mladog čoveka, punog života koji pokušava da se izbori, u vremenima koja mu nisu naklonjena, za sebe... Međutim, radnja teče krajem 80-ih godina prošlog veka i početkom 90-ih, kad dolazi vreme koje nikome bezazlenom neće biti naklonjeno, kad dolaze novi 'oblici' identifikovanja, vreme uniformi, razgraničavanja i nacionalnog određivanja“, izjavio je Liješević za „Jutarnji list“. U tom vremenu, u predratnom Zagrebu, Srbi ostaju bez posla, odlaze ili ostaju menjajući imena. Karakaš se nadovezuje: „*Blue Moon* je prikaz našeg mentaliteta, te svojevrstna pasija o hrvatskom nacionalizmu i njegovim (srpskim i hrvatskim) žrtvama... U pozadini priče raste tutanj nadolazeće katastrofe...“

Ova predstava je, piše kritičarka „Jutarnjeg lista“, „mišljena i tkana iz glumačkog iskustva, zbog čega je veoma zaigrana i značajki ritmizirana... Ona ničime ne podilazi publici... Ne osvrće se unazad da bi sanjari o tome kako nam je bilo nekada nego postepeno gradi razumevanje za svoje nesrećne protagoniste, od kojih smo i sami sastavljeni. I baš se to komplikovano razumevanje — rad na nijansama odrastanja i sazrevanja — čini kao veliko teatarsko postignuće.“

Početak ove eksjugoslavenske pozorišne sezone, pored zagrebačke premijere, doneo je Borisu Liješeviću i nagradu za najbolju predstavu na 12. Skupi festivalu, održanom od 24. do 30. oktobra u Skoplju. *Brašno u venama*, po tekstu Igora Štiksa (s Liješevićem je radio još dve predstave — *Elijahovu stolicu*, JDP, i *Zrenjanin*, NP „Toša Jovanović“) i koprodukciji festivala MESS — Scena MESS i Sarajevskog ratnog teatra (SARTR), prati priču porodice koja se, nakon skoro dvadeset godina, ponovo okuplja na večeri u postratnom Sarajevu.

Nova sezona Crnogorskog narodnog pozorišta počela je spektaklom — *Bure baruta* Dejana Dukovskog režirao je takođe Makedonac Dejan Projkovski. Jedan od najizvođenijih savremenih komada sa eksjugoslavenskog prostora nastao početkom 1990-ih i dalje je aktuelan — reditelj u prvi plan ističe upravo svestremenost drame. Stalnu tranziciju i neprestano čekanje boljeg života na sceni prikazuju koferi, radnja se dešava u autobu-

sima koji ne kreću, vozovima što uvek kasne. Ipak, kod Projkovskog Balkan nije isključivo mračan, u njegovoj postavci naziru se i pokušaji branjenja časti, vraćanja ljubavi i traženja sreće. Kompaktnost scenske radnje ovog fragmentarnog teksta postignuta je zajedničkim temama, učešćem benda koji prati radnju, te ujednačenom igrom ansambla.

Ovo *Bure baruta* „trijumfalno se završava, izlaskom na scenu mnogočlanog Orkestra počasne garde vojske Crne Gore... Spektakularnu scensku muziku prati i raskošna scenografija Valentina Svetozareva... Na sceni su glomazni vozovi, masivni brodovi, oronule zgrade. Koristi se rotaciona scena, ali i vrata u dubini koja se otvaraju prema podgoričkim ulicama, diskretno povezujući scenski život sa stvarnim životom... ova formalna grandioznost predstave, koju upotpunjuju i odgovarajući kostimi Tijane Todorović i koreografija Nade Vukčević... je potpuno funkcionalna, važna u zidanju temperamentnog odraza naših društava. Ovaj eksplozivno živ mozaik sputanih života otkriva istinski smisao pozorišta — prevodenje trauma stvarnosti u snagu umetnosti“, zaključuje kritičarka Ana Tasić u „Politici“.

Tranzicija je i jedna od tema novog komada Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“. Andraš Urban potpisuje režiju, adaptaciju i vizuelni identitet predstave *Kapital*, nastale prema tekstu Karla Marksa. Ovom već godinama, usred sveopšte ekonomske krize, aktuelnom delu (u SAD najprodavaniji naslov za vreme ekonomske krize 2008?!) autori cetinjske izvedbe daju lokalni karakter. Brojke o siromaštvu u Crnoj Gori, zvanični podaci o sadržaju potrošačke korpe, kao i uzaludnost nacionalističkih prepirki, sve je to u vezi s današnjim trenutkom, ali je, kako kaže Urban, stvarnost samo podstrekač da se na poetski način ova tema artikuliše u predstavi. *Kapital* izvode četiri muzičara i četiri glumca; glumci su mladi, na pragu dvadesetih, jer njima pripada bunt, koji najdirektnije iskazuju kroz songove (prodorna i intenzivna muzika Irene Popović Dragović).

Kritika ocenjuje da je reč o moćnoj, važnoj predstavi, koja treba da nas natera da napustimo pasivan odnos prema svetu u kom živimo. Ona, kao i Marks, pita: Gde je tu čovek? A čovek treba da se preispituje. Ustalom, smisao svake umetnosti je da dovedimo u pitanje sebe i svet oko nas.

Aleksandra Jakšić

Spektakl u CNP-u: *Bure baruta* (Foto Crnogorsko narodno pozorište)

Inostrana scena

SUKOBI RAZLIČITIH SVETOVA

Miloš Lolić ponovo očarao Beč, novi komad Martina Makdone, sezona Pinterovih jednočinki...

Posle uspešne majske premijere mjuzikla *Lazarus* (Devid Boui i Enda Volš, po motivima knjige *Čovek koji je pao na zemlju* Voltera Tevisa) u Folksteatru, Miloš Lolić opet ostvaruje zapaženu režiju u Beču. Sada se latio komada Bernar-Marije Koltesa *Borba crnaca i pasa* koji je postavio u Burgteatru (premijera 2. oktobar, scena Akademskog teatra). Koltes piše ovaj tekst nakon putovanja po brojnim zemljama Crnog kontinenta, kada upoznače Afriku drugačiju od one koja se prikazuje turistima — Afriku devastiranu neokolonijalizmom. On slika svet kontrasta — odnos Evrope i Afrike, belaca i cr-

naca, muškaraca i žena, bavi se temama koje su i sada, 40 godina nakon nastanka dela, više nego aktuelne. U nemačkom prevodu reč crnci u naslovu drame promenjena je u crnčuge, što je danas gotovo zabranjen termin zbog diskriminatorskog i uvredljivog značenja. Ovu reč Lolićeva postavka ističe kako bi se od nje distancirala, jer u Koltesovoj drami manje se radi o boji kože, više o ugnjetavanju i eksploataciji. Korišćenje ove reči u umetničkom kontekstu ima za cilj da otkrije i dekonstruiše strukture koje se nalaze iza nje, da preispita kolonijalnu prošlost Evrope i njeno postkolonijalno prisustvo. Šta zna-

če progres i prosvetljenje, ugnjetavanje i pretnja, i čega se zaista plašimo. Kritika ističe Lolićeve snažne prizore i metafore, kostimografska rešenja Jelene Miletić, te odlični glumački četverac.

I Martin Makdona, britanski dramski pisac, scenarista i reditelj, laureat nagrada „Lorens Olivije“, BAFTA, Oskar i Zlatni globus, može se reći vrlo omiljen u srpskom teatru budući da su kod nas igrane čak četiri njegove drame, a *Sakati Bili* Narodnog pozorišta u Beogradu je bila ujedno i prva njegova premijera na neengleskom govornom području, u svom novom komadu (satirično) obrađuje temu

Oskarovac kao Andersen u novom Makdoninom komadu (Foto: Manuel Harlan)

rasizma i evropske kolonijalne eksploatacije Afrike. Mračna i uvrnuta bajka *A Very Very Very Dark Matter* praižvedena je u londonskom Bridž teatru (Bridge Theatre). Radnja je smeštena u devetnaestovekovni Kopenhagen i fokusirana na nje-

govog najpoznatijeg stanovnika – Hansa Kristijana Andersena. Inspirisan karakterom čuvenog pisca (patio je od hroničnih fobija i patološkog narcizma, očajnički željan potvrde svog talenta), Makdonin zaplet leži u tome da je pravi autor baj-

ki Pigmejka iz Konga koju Andersen drži zatočenu u kavezu na tavanu svoje kuće.

„Gardijanov“ kritičar zapaža: „Veza između književnog plagijatorstva i genocida je nategnuta, ali Makdona cilja na to da su kroz istoriju mnogi glasovi nestali,

da su ostali u prošlosti, zaboravljeni, da bi potom bili podizani spomenici tiranima poput belgijskog kralja Leopolda Drugog“, odgovornog za genocid nad deset miliona ljudi u Kongu. Pored teme drame, i maštovite scenografije tavana iz noćnih mora, kritika hvali glumu oskarovca Džima Brodhenta u ulozi H. K. Andersena.

Sukob različitih svetova nalazi se i u središtu Šekspirove tragedije *Antonije i Kleopatra*. Osnovna tenzija u ovoj drami razvija se između dionizijskog načela (strast, čulnost, životnost, oteľovljenog u Kleopatrinom Egiptu, i onog apolonskog (red, racionalnost, pragmatičnost), oličenog u Oktavijanovom Rimu. A iza svega stoji promišljena politika osvajanja. Sajmon Godvin režira „izvanrednu i epsku“ postavku ovog dela na sceni „Olivije“ Nacionalnog teatra u Londonu, „prepunu strasti i zabluda“. Naslovne uloge tumače vlasnik srpskog pasoša Rejf Fajns i Sofi Okonedo. Ova Šekspirova tragedija igra treći put u ovoj kući, u prethodnim produkcijama glumili su Alan Rikman i Helen Miren (1998), odnosno Antoni Hopkins i Džudi Denč (1987).

Ostrvska kritika je složna u vrlo pozitivnoj oceni „velike i spektakularne“ predstave. Svakako izdvaja glumački par kao srž postavke. Njih dvoje su „jednostavno izvrsni kao ljubavnici koji iskušavaju sudbinu previše puta. Fajns je sjajan na čvrst, vojnički način, ali Okonedo krade šou svaki put“, piše „Tajms“. Fajns i Okonedo su, pored hvalospevnih kritika, dobi-

li potom i „Ivning standard“ nagrade za najbolju mušku, odnosno žensku ulogu.

Povodom decenije od smrti Harolda Pintera Džejmi Lojd kompani (Jamie Lloyd Company) pokrenula je jedinstven projekat – sezonu Pinterovih jednočinki koje se izvode od 6. septembra do 23. februara sledeće godine u pozorištu nazvanom po slavnom nobelovcu. Program *Pinter at the Pinter* realizuje se u sedam predstava koje pored 20 jednočinki (*Ljubavnik, Mesečina, Proslava, Nastojnik, Rodendan...*) obuhvataju i poeme, skečeve, monologe. Sve je počelo svetskom premijerom Pinterovog novootkrivenog satiričnog skeča *The Pres and an Officer* u kom predsednik SAD naređuje nuklearni napad na London misleći da se radi o prestonici Francuske. Imajući u vidu da je pisac umro pre deset godina, tekst pruža gotovo proročku viziju opasnosti koja nastaje kada se ultimativna moć nade u rukama narcističke nezalnice. Ovaj svojevrsan anarhistički atak na predsedništvo izveden je uz komade *Još jedno pred odlazak, Novi svetski poredak, Gorštački jezik, Pepeo pepelu*, napisane od polovine 1980-ih kada Pinter pravi zaokret od eskapističkog apsurdna do političkog pozorišta u kom je dominantna tema kršenje ljudskih prava. Nobelovac je uvek bio fasciniran korijenima moći; on snažno kritikuje modernu svetsku istoriju i politiku, pokazujući raspon drame ugroženog čoveka pred moći i nasiljem.

Aleksandra Jakšić

Još jedna zapažena Lolićeva režija u Beču: *Borba crnaca i pasa* (Foto: Georg Soulek, Burgtheater)

„Ludus“ u Sankt Peterburgu na dodeli Evropske pozorišne nagrade

LAUREAT VALERIJ FOKIN I EVROPSKO POZORIŠNO SAGLASJE

Sankt Peterburg je 2018. godine bio domaćin Evropske pozorišne nagrade, najznačajnijeg priznanja u svetu ove umetnosti. To je manifestacije na ko-

joj se osim svečane ceremonije dodele nagrada predstavljaju nagrađeni umetnici i njihova dela. Tokom pet dana u peterburškim pozorištima izvedeno je 15 predsta-

va, organizovani su brojni razgovori i prezentacije.

Sedamnaesti dobitnik Evropske pozorišne nagrade je ruski reditelj Valerij Fokin.

Specijalnu nagradu, koja osim umetničkog podrazumeva i društveni angažman, dobila je španska glumica i rediteljka Nurija Espert. Nagradu „Pozorišna realnost“, koja se dodeljuje umetnicima i/ili trupama koji danas stvaraju najznačajniji evropski teatar, dobili su Milo Rau, reditelj iz Švajcarske, belgijski koreograf Sidi Larbi Šerkau, švedska trupa savremenog cirkusa „Cirk Cirkor“, poljski reditelj Jan Klata i glumac i reditelj iz Portugalijske Tijago Rodrigues.

Svečano uručenje nagrada odigravalo se u teatru Aleksandrinski, a prisustvovali su mu i neki od najznačajnijih umetnika evropskog i svetskog pozorišta: ruski reditelji Lav Dodin i Andrej Moguč, nemački reditelj i kompozitor Hajner Gebels, reditelj iz Italije Pipo Delbono, litvanski reditelj Oskaras Koršunovas, reditelj iz Slovenije Jernej Lorenci, bivši direktor Avinjonškog festivala Bernar Fevr d’Arsije, francuski kritičar, teatrolog i predsednik žirija Premio Evrope Žorž Bani.

Tokom trajanja manifestacije predstave su, pomenusmo, igrane na nekoli-

Fokin Maskarada

ko petrogradskih scena, ali je posebno zanimljiv teatar Aleksandrinski – najstarija pozorišna institucija u Rusiji. Tu je 1896. godine neuspešno praižveden Čehovljev „Galeb“, zbog čega je pisac otišao u Moskvu, gde je sreo Stanislavskog, s kojim je potom pokrenuo Moskovski hudožestveni teatar, u kom je izvedena trijumfalna postavka pomenutog komada. Drugi istorijski događaj u Aleksandrinskom pozorištu bila je slavna predstava „Maskarada“ Ljermontova u režiji Mejerholjda, premijerno izvedena 1917. godine.

Evropsku pozorišnu nagradu Valeriju Fokinu uručio je takođe dobitnik ovog značajnog priznanja, slavni reditelj Lav Dodin, koji je tom prilikom rekao: „Ponosan sam i srećan što je Evropska pozorišna nagrada ove godine dodeljena ruskom reditelju. Ne zato što sam patriota već zato što je nagrada pripala onom što zovemo rusko pozorište. Tom pozorištu pripadaju Stanislavski, Mejerholjd i Vahtangov koji bi sigurno, da su naši savremenici, dobili ovu nagradu. Srećan sam i zbog toga što je ruski teatar neodvojiv deo evropskog teatra kao što je Rusija neodvojiv deo Evrope.“

Valerij Fokin na to odgovara: „Ovu nagradu doživljavam kao nagradu ruskoj rediteljskoj školi.“

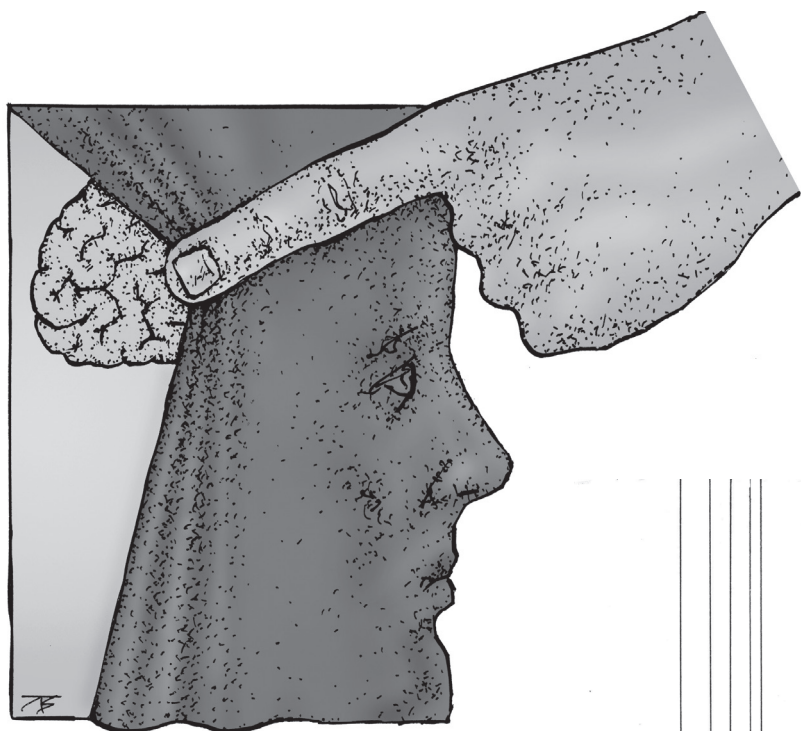
U podsećanju na dosadašnje dobitnike najznačajnijih priznanja u svetu pozorišne umetnosti pomenuti su, uz fotografije na velikom platnu, Biljana Srbljanović, Jožef Nađ, Bitef i Jovan Ćirilov. Tokom čitave manifestacije bilo je reči o toleranciji, razumevanju i dijalogu, kao osnovi evropske kulture i umetnosti. Sa scene Aleksandrinskog teatra poslato je i nekoliko bitnih političkih gestova, koji su se svodili na oštru osudu i zahtev za puštanjem na slobodu ruskog reditelja Kirila Serebrenikova, jednog od prošlogodišnjih laureata nagrade „Pozorišna stvarnost“, poznatog i kao glasnog kritičara Putinovog režima. I u decembru prošle godine, kad je dodela bila u Rimu, i u novembru ove godine u Peterburgu, on je bio i još uvek je u kućnom pritvoru zbog, kako se tvrdi, isfabrikovane optužnice za proneveru novca. U odbranu Serebrenikova, sa scene čuvenog peterburškog teatra, glas su podigla, bilo uživo bilo putem pisma, tri ovogodišnja laureata: Milo Rau, Jan Klata i Tijago Rodrigues. Ali i Lav Dodin.

Svečanost je završena svojevrsnom rekonstrukcijom već pomenute Mejerholjdove predstave iz 1917. „Maskarada“, sada u režiji Valerija Fokina.

Olivera Milošević

Valeri Fokin i Nuria Espert

Autor: Jugoslav Vlahović

Autor: Jugoslav Vlahović

Autor: Dušan Petričić

Autor: Predrag Koraksić Corax

ПОЗОРИШТЕ

Autor: Jugoslav Vlahović

Milan Caci Mihailović IZ „USPOMENARA 212” PRVA DOBITNICA

Na predlog glumice veka Mire Stupice, Svetlana Ceca Bojković postala je 2003. prva dobitnica nagrade „Velika Žanka”. Opsedaju je novinari, televizije, pozivaju je da bude specijalni gost, da prisustvuje te ovoj, te onoj svečanosti, da se pojavi ovde ili onde, razvlače je na sve strane... Nije lako biti laureat!

Vlasnica agencije „Impresarij” Maja Stojanović, inače Cecina dobra drugarica, zove na kuću, verujući da će uspeti da dođe, makar na trenutak, do svoje prijateljice. Međutim, slušalicu diže Ljubomir Draškić, Cecin suprug. Vrlo ozbiljan, u svom stilu, Muci obaveštava Maju:

— Ne, nije ovde, preuzeta je. Ona danas otvara telefonsku govornicu u Maloj Moštanici!

Vesna Čipčić, Milan Mihailović i Svetlana Bojković u predstavi *Ženski razgovori* (foto Miki Veličković)

LUDUS

LUDUS
Pozorišne novine

YU ISSN 0354-3137
COBISS.SR-ID 54398983

Copyright©1992 Udruženje
dramskih umetnika Srbije
Prvi broj objavljen 5. novembra 1992

Tiraž: 1100 primeraka

Izdaje
Udruženje dramskih umetnika Srbije
11158 Beograd, Studentski trg 13/VI

Telefoni: +381 (0) 11/2631-522,
2631-592 i 2631-464; fax: 2629-873
www.udus.org.rs, www.ludus-online.rs
e-mail: udus@udus.org.rs

Matični broj: 07067283
PIB 100040788

Tekući račun:
200-2711270101033-28
(Banka Poštanska štedionica a.d. Beograd)

Predsednik
Vojislav Brajović

Glavni i odgovorni urednik
Tatjana Nježić

Redakcija
Aleksandra Jakšić,
Jelena Kajgo,
dr Jelena Kovačević,
dr Ivan Medenica,
Aleksandar Milosavljević,
Olivera Milošević,
Vukica Strugar

Lektura
Aleksandra Jakšić

Sekretar redakcije
Radmila Sandić

Tekstove i fotografije slati na:
ludus@udus.org.rs
radmila.sandic@udus.org.rs

Dizajn LUDUSA
Đorđe Ristić

Redizajn LUDUSA
AXIS studio

Priprema i štampa
JP SLUŽBENI GLASNIK
BEOGRAD, Lazarevački drum 13-15

ISSN 0354-3137

9 770354 313002 >

Štampanje ovog broja
Ludusa pomogli su

MINISTARSTVO
KULTURE
I INFORMISANJA
REPUBLIKE SRBIJE

i

SEKRETARIJAT
ZA KULTURU
GRADA BEOGRADA